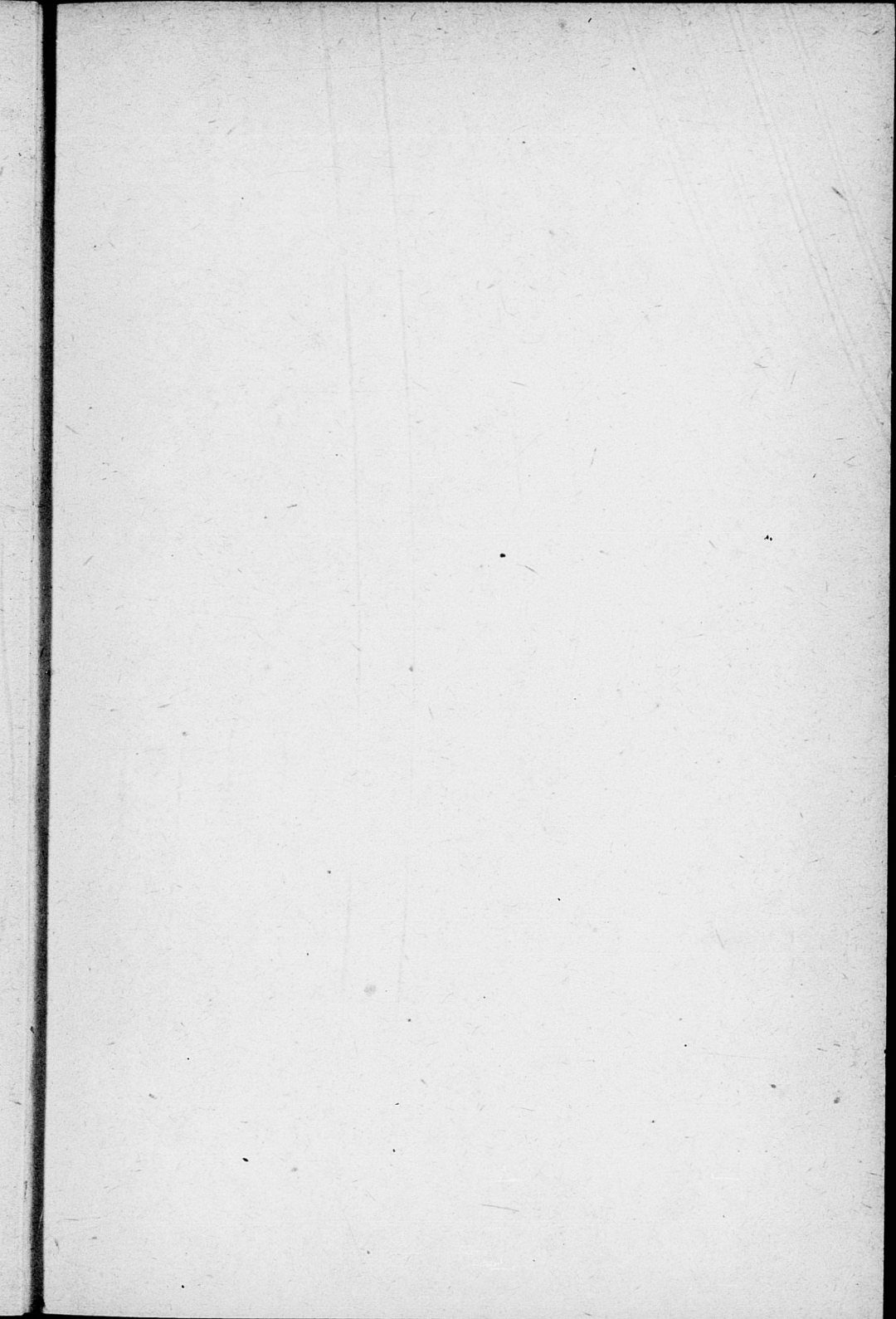
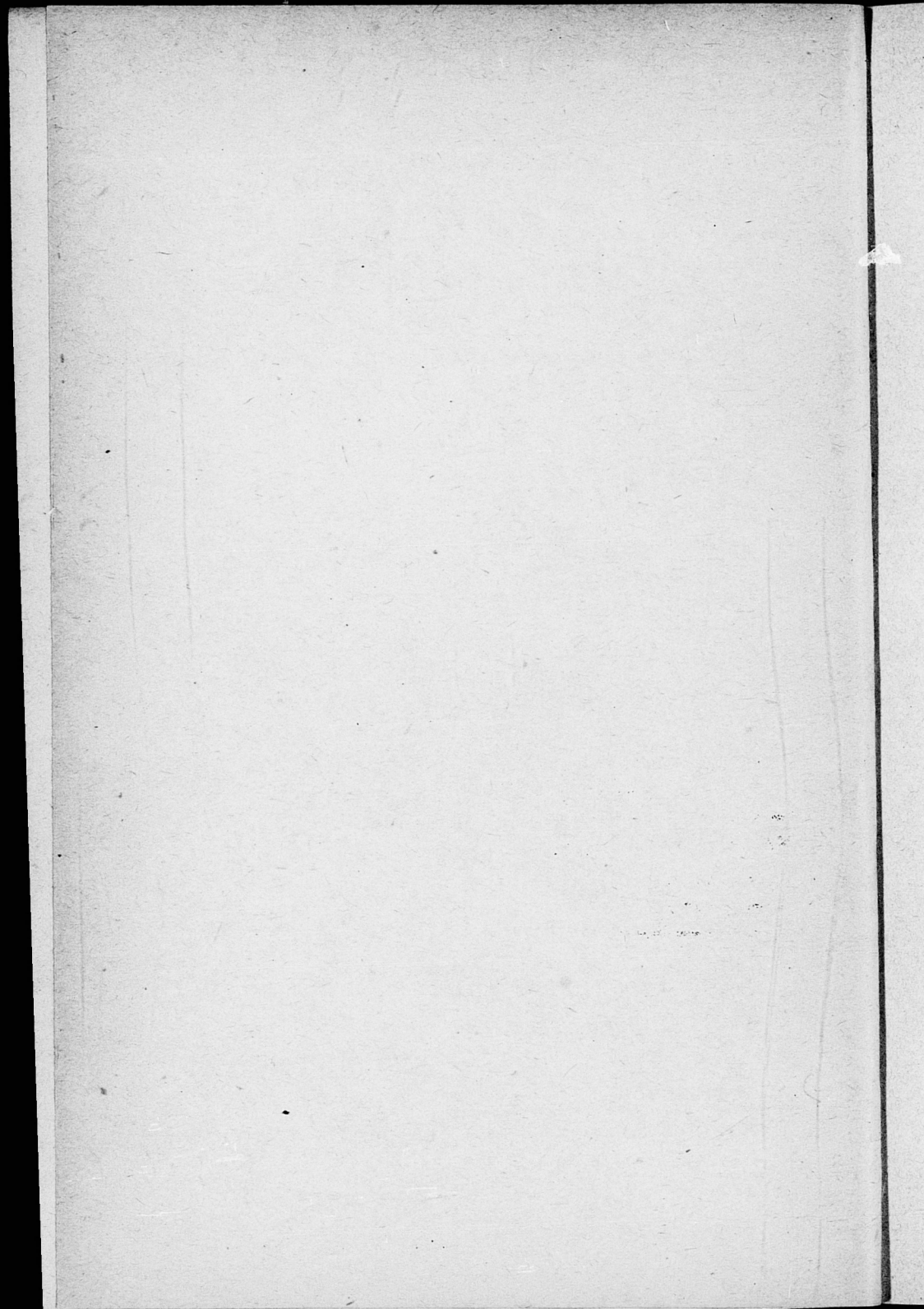

97

ALW
Vak 48

Dw Val 48
97

FASCICULUS THEOLOGICÆ MORALIS

Tractans 1° de occasionariis et recidivis,
2° de usu Matrimonii.

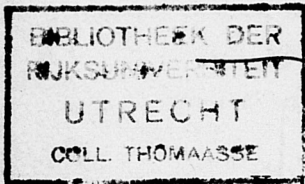
JUXTA DOCTRINAM

S. ALPHONSI DE LIGORIO,

AUCTORE

JOS. AERTNYS, C. SS. R.

THEOLOGICÆ MORALIS ET S. LITURGICÆ PROFESSORE.

TORNACI

V. H. CASTERMAN

EDITOR PONTIFICALIS, EPISCOPATUS TYPOGRAPHUS.

PARISIIS

VIA BONAPARTE, 66

LIPSIAE

VIA QUERSTRASSE, 34

BRUXELLIS

VIA DES PAROISSIENS, 14

TORNACI

VIA GALLAIT, 11.

BUSCODUCI

W. VAN GULICK.

1882.

Provinciebibl.
Minderbroeders
ALVERA - GLD

APPROBATIO.

Subjectus *Theologiæ moralis Fasciculus* prelo excudi permittitur, in Confessariorum eruditionem plurimam atque Pœnitentium utilitatem ubi-rem in lucem edendus.

P. J. H. RUSSEL, CAN. PŒN. ET PROF.
ad hoc delegatus.

Ruræmundæ 17 Decembris 1881.

Libellum, cui titulus: *Fasciculus Theologiæ Moralis, tractans 1º de occasionariis et recidivis, 2º de usu Matrimonii, juxta doctrinam S. Alphonsi de Ligorio, auctore Jos. Aertnys, C. SS. R., Theologiæ moralis et S. Liturgiæ professore*, a duobus Congregationis nostræ theologis, quibus ejusdem examen commissum fuit, recognitum et approbatum, potestate nobis a Reverendissimo Patre N. MAURON, ejusdem Congregationis Rectore majore et Superiore Generali facta, in publicam lucem edi permittimus.

In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas et sigillo officii nostri munitas dedimus.

P. OOMEN, C. SS. R.
SUP. PROV.

Amstelodami 23 Octobris 1881.

GALOPIÆ, TYPIS M. ALBERTS.

Proprietas Auctoris sub legis tutela est.

TRACTATUS I.

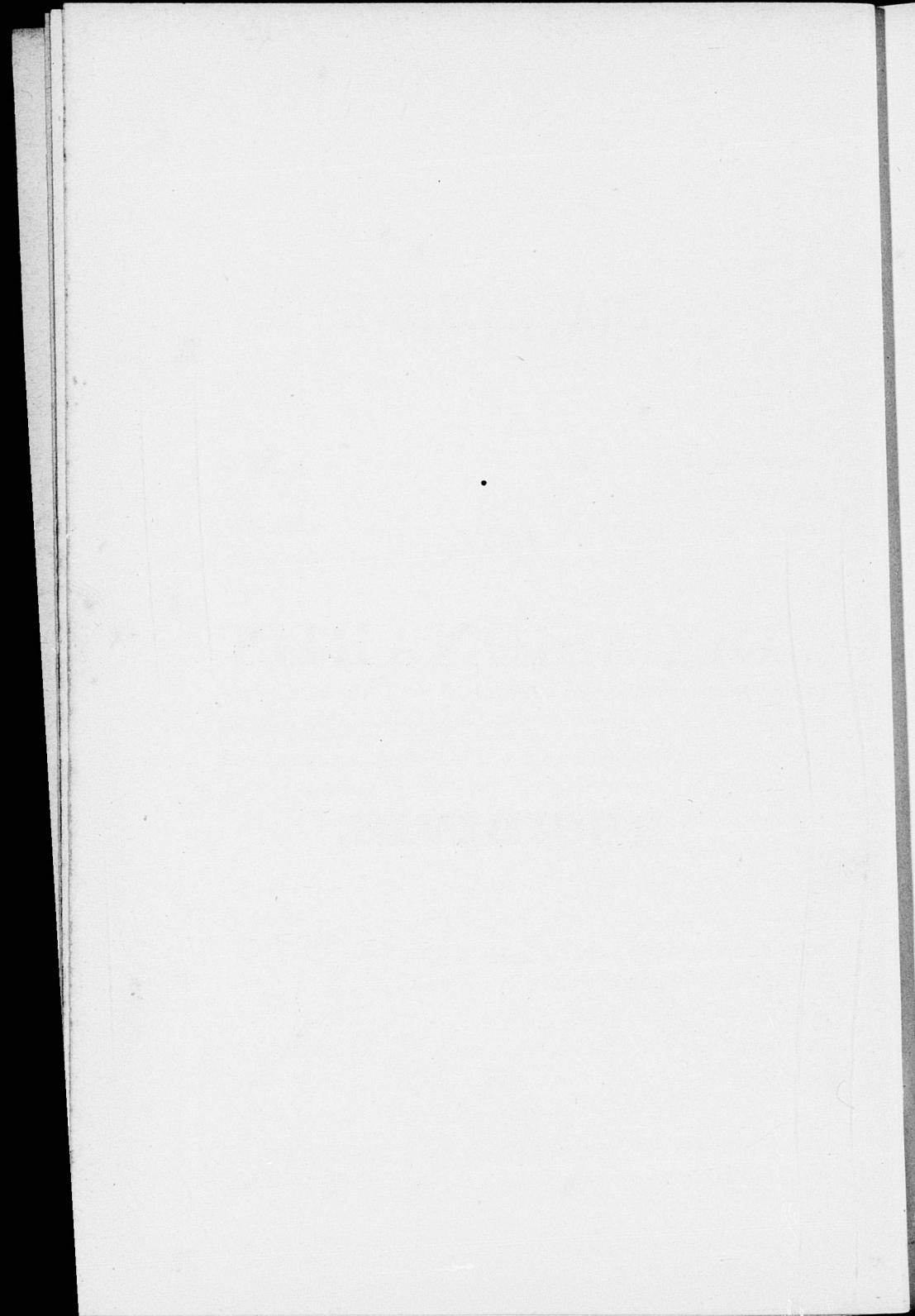

**DE
OCCASIONARIIS**

ET

RECIDIVIS.

PROCEMIUM.

Quum in usum alumnorum meorum scripsissem tractatus de occasionariis et recidivis, necnon de usu Matrimonii, utpote de materiis admodum practicis maximique momenti, eosdem lithographiâ excusos aliis quoque communicaveram. Inde plures me impulerunt ut in commune bonum eos evulgarem, quorum votis obsecundandum mihi esse existimaui. Duo isti tractatus, quamvis in se disparati sint, practicam tamen connexionem habent in fine, quem mihi proposui, qui alius non est quam salus animarum; si nempe conjuges sanctas Matrimonii leges servarent, cunctique Christifideles proximas peccandi occasiones vitarent, mores populi Christiani non male constituti essent, neque tot animæ damnarentur.

Porro, quod primum hunc tractatum attinet, nulla est materia in Theologia morali, quæ magis intersit salutis animarum, quam hujus tractatûs materia; habitus enim vitiosi et occasiones proximæ retia sunt, quibus antiquus seductor innumeras animas illaqueat sibi devinctas tenet. Id nostro ævo quam maxime videmus, quo occasiones corruptionis ex una parte et numero creverunt et periculo, homines ex altera parte easdem non fugiunt; quid mirum deinde, si tot animæ pereant? Quo vero tristius est hoc spectaculum, eo efficacius debet sacerdotum zelum accendere, ut foetidissimæ

impietatis et luxuriæ eluviei, quantum in Domino possunt, aggeres opponant. Sed hunc in finem necesse est, ut eximia quoque prudentia polleant, qua noverint pœnitentes regere ne aberrent, et corrigere ac reducere aberrantes; qua sciant more periti medici remedia aptare ægrotis, ut nec nimis vehementia nec nimis mollia sint. Hanc autem cœlestem prudentiam et postulare debemus a Deo, et discere a peritisimis ducibus. Inter hosce, nemine inficiante, eminet S. Alphonsus de Ligorio, quem divina Providentia nostris hisce temporibus suscitavit, ut inter implexas Theologorum tum laxiores tum rigidiores sententias tutam sterneret viam, per quam Christifidelium animarum Moderatores inoffenso pede incedere possent, ⁽¹⁾ et quem idcirco Ecclesia ut Ducem ac Doctorem tutissimum proposuit.

Et re quidem vera, in tota doctrina Morali S. Doctoris spiritus Divini Redemptoris elucet; quod assertum de materia, quam tractamus, paucis argumentis dilucidare juvabit.

I. Quantum ad præcavenda peccata, et consequenter ad fugam occasionum proximarum, S. Alphonsus hanc palmarem regulam statuit, sæpiusque inculcat: »Ubi opiniones »benigniores liberant pœnitentem a peccato formali, Confessarius debet, quantum Christiana prudentia concedit, »iis uti, dummodo gravi fundamento nitantur. Ubi vero »opiniones benignæ adducunt pœnitentem in periculum peccati formalis, ut accidit in hac materia occasionis proximæ, »expedit ut utatur sententiis rigidioribus; sic enim magis »consulet suorum pœnitentium saluti.” ⁽²⁾ Hæc regula tota innixa est in horrore peccati, qui et ipse emanavit ab amore Dei animarumque zelo, quo S. Doctor æstuabat, et quo

(1) Breve Pii IX. *Qui Ecclesie*. 7 Jul. 1871.

(2) Lib. 6. n. 456.

ardenter cupiebat offensam Dei animarumque interitum impedire. Congruit omnino cum hac Domini nostri sententia: »Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, »et projice abs te; bonum tibi est ad vitam ingredi debilem »vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem »mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, »erue eum, et projice abs te; bonum tibi est cum uno oculo »in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in »gehennam ignis." (1) Merito igitur, conformiter huic divino oraculo, concludit S. Doctor: »In his omnibus, præsertim »ubi turpium lapsuum periculum imminet, advertat sedulus »Confessarius, quod numquam crudelius se geret cum pœnitente, quam benignius agendo, et quo majorem severitatem »adhibebit, (quantum nempe Christiana prudentia concedit, »ut supra dixit,) eo melius illius saluti consulet. D. Thomas »a Villanova vocat Confessarios *impie pios*, qui, ne confitentem contristent, illum in sua nequitia manere permittunt." Eandem conclusionem tuetur Ven. P. Segneri, qui alloquens Confessarium dubitantem utrum occasio aliqua necessaria sit necne, hanc ei tradit regulam: »In dubio semper elige partem rigorosam, quia hæc, ut vidimus, cedit in majorem »pœnitentis favorem: considerando scilicet in uno Holofernisi »capite amputato universam victoriæ gloriæ consistere; uno, »inquam, ictu infinita rescindi scelera." Postmodum, agendo de occasione *in esse*, hortatur Confessarium, ne fidat horum occasionariorum promissis de deserenda occasione: »Moneo, »ne fidem attribuas ipsis, et ne citra casus extraordinarios, »(qui ab universali regula sunt excepti,) errorem hunc »neri tuo probrosissimum admittas, absolutionem nempe »conferendo priusquam occasio sit sublata, quando tolli po-

(1) Matth. XVIII. 8. 9. V. 29. 30.

»test. Prius sagitta extrahenda est, ac tum medendum vul-
»neri. Obsides antea dandi sunt, priusquam pax firmiter
»stabiliatur. Ejeciantur primo abominationes e templo, et
»tunc de sacrificiis Domino offerendis cogitandum.” (1) Con-
sonat omnino S. Leonardus a Portu Mauritio. (2)

II. Quod deinde attinet ad meros recidivos, prudentem
tradit absolvendi facilitatem, quæ divinam misericordiam
referat, quin peccandi præbeat licentiam. Divinam refert
misericordiam, quatenus docet recidivos rite dispositos or-
dinarie absolutionis gratia donandos esse; (3) hoc modo enim
obsequitur Redemptori docenti septuagies septies peccata
remittenda esse pœnitenti; imitatur patrem amplexantem
filium prodigum, necnon Salvatorem ignoscentem Mariæ
Magdalænæ et mulieri adulteræ. Non præbet peccandi licen-
tiam, quatenus exigit vera pœnitentiæ signa et fundatam
spem emendationis, (4) memor præcepti Domini: »Nolite
»dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras
»ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et con-
»versi dirumpant vos;” (5) necnon sententiæ S. Ambrosii (6):
»Facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi.”

Ut autem appareat quantopere S. Alphonsus patris be-
nignitatem cum medici prudentia copulare mediamque viam
tenere studuerit, lubet hic aliqua ex ejus scriptis loca pro-
ferre, quæ id clare demonstrant.

In libro 6. n. 464. hæc scripsit: »Certum est, quod in
»hac materia (impertiendæ vel differendæ absolutionis reci-

(1) Instruct. Confess. cap. 5.

(2) Discors. mist. n. 17. 21. in fine.

(3) n. 463.

(4) n. 459.

(5) Matth. VII. 6.

(6) Sermo 8 in Ps. 118. Edit. Migne. Tom. 15. col. 1305. n. 26.

»divis) tam errent, qui æquo sunt faciliores, quam qui
»æquo rigidiores sunt in absolvendo; utrumque extremum
»perniciosum; multi enim Confessarii ob nimiam facilitatem
»absolvendi causa sunt quod plures animæ in perditionem
»abeant; sed alii ob nimiam rigiditatem non minoris sunt
»detrimenti. Unde haud scio, utrum Confessario minori scrupulo debeat esse indispositos absolvere, quam dispositos dimittere. Sed quod dolendum est, maxima pars Confessariorum undique, nullo prorsus signo extraordinario exhibito, indiscriminatim, sine ulla admonitione, nulloque præstito remedio, hujusmodi relapsis semper absolutionem impertiuntur, et hoc est unde ruina tot animarum emanat.”

In H. A. tr. 16. n. 105. asseverando rigorosam Confessarii obligationem pro viribus disponendi poenitentes indispositos, hæc subjungit: »Satius est, dicebat S. Franciscus Xaverius, »paucas confessiones audire rite factas, quam multas temere »properatas et sine fructu. Quot istorum ad me venerunt »indispositi, et ego, divino auxilio opitulante, disponere curavi, et dispositos tuto et mea maxima consolatione absolutos dimisi!”

Pluribus congerendis supersedeo; postquam enim Sedes Apostolica S. Doctoris doctrinam tot laudibus extulit, ut omnibus notum est, pauca, quæ disserui, sufficere ratus sum. Quamobrem concludo præconio regnantis Pontificis Leonis XIII., qui loquendo de Morali Theologia Alphonsi affirmat: »Tutam plane præbet normam, quam conscientiae moderators sequantur.” (1)

In hoc opusculo lector non inveniet controversiam; praxim dumtaxat spectavi; quare animum totum intendi ad regulas, quas S. Alphonsus tradit, dilucide ac concise exponendas et

(1) Litteræ 28 Aug. 1879. Acta S. Sedis Vol. 12. p. 273.

probandas. Præ oculis etiam habui nostrorum temporum et locorum adjuncta, pluraque adjeci ex aliis probatis Theologis deprompta, præsertim ex Tractatibus cl. Berardi *De re-
cidivis* et *De occasionariis*, Edit. 2^a, quibus multum usus sum.

Superest ut lectorem moneam me in allegando S. Alphonso *librum* Theologiæ Moralis non nominare, sed *numeros* tantum, quando citatio ad librum VI. de Sacramentis, pertinet; alias librum simul indicare curavi. In libris allegandis sequor primitivum eorumdem ordinem. (¹) In citando opere, cui titulus: *Homo Apostolicus*, utor litteris initialibus *H. A.*

Ut hoc opusculum, qualecumque sit, quam plurimum conferat ad Dei gloriam animarumque salutem, unice ac summopere mihi in votis est.

In Collegio Wittemii, 3 Septembris 1881.

(1) In commodum lectorum, qui editione R. P. Heilig vel R. P. Haringer utuntur, subjungo differentiam librorum:

Edit. Alph.	Edit. Hei'. Har.
Lib. 5.	Lib. 2.
» 2.	» 3.
» 3.	» 4.
» 4.	» 5.

DE OCCASIONARIIS ET RECIDIVIS.

Tractatum in tres partes dividimus, quarum
1^a ager de occasionariis in genere, 2^a de recidivis,
3^a de occasionibus particularibus.

PARS I.

De Occasionariis in genere.

Trademus 1° notionem occasionis,
2° obligationem eam vitandi,
3° officium Confessarii erga occasionarios.

CAPUT I.

NOTIO OCCASIONIS.

1. — Occasio peccati est persona vel res externa, quæ constituit hominem in periculo peccandi. Constituitur ergo duobus: objecto externo et illecebroso, et propensione internâ ad peccandum.

Ad rectam intelligentiam probe distinguenda sunt *periculum* et *occasio*. Periculum est impulsio ad peccandum; quæ si a personâ vel re externâ proveniat, ea persona vel res

occasio dicitur; si ab intrinseco tantum oriatur, puta a dæmone, a complexione, a vitioso habitu, v. g. dum quis ex propria fragilitate est in periculo se polluendi, vel ex pravo habitu est in periculo blasphemandi, simplex *periculum* vocatur. Nonnulli tamen id, quod ab intrinseco solum impellit ad peccatum, *occasionem internam* vocant; communiter vero solam personam vel rem externam *occasionem* appellant. In omni ergo occasione est periculum, sed non omne periculum ab occasione externa oritur.

2. — **Divisio periculi.** Periculum dividitur in *proximum*, etiam *probabile* sive *grave* dictum, in quo quis probabiliter lapsurus est in peccatum; non vero in tentationes dumtaxat aut motus sine consensu, etsi hic aliquando, sed raro, fuisset subsecutus: et *remotum* seu *leve*, in quo quis probabiliter non lapsurus est, sive *secundum se* tale sit, quia non multum impellit ad peccatum, sive *respectu alicujus*, quem parum movet, sive *ope presidiorum* tale effectum sit, quia homo se contra impulsu munivit; in hoc postremo casu periculum dicitur *materialiter proximum*, sed *formaliter remotum*. (n. 425.)

3. — **Divisio occasionis.** Occasio est, sicut periculum, proxima vel remota. *Proxima* est, quæ inducit probabile periculum peccandi; *remota* vero, quæ leve periculum tantum inducit.

Occasio *proxima* multiplex est: 1° *absoluta*, seu *per se*, in qua homines *communiter* ut plurimum peccant, v. g. lupanar, pravi libri, cubatio cum personâ alterius sexûs in eodem lecto; *relativa* seu *per accidens*, quæ talis est respectu *alicujus*, vel quia in illâ frequenter lapsus est, vel quia, attentâ ejus fragilitate, prudenter timetur ipsius lapsus, v. g. choreæ, cauponæ, commoratio cum puellâ venustâ. Quare, sicut occasio *per se proxima* potest valde pio et cauto esse *remota*, ita contra *per se remota* poterit debili et in vitium, præsertim turpe, proclivi esse *proxima*.

2° *Continua*, seu *in esse*, quæ continue præsens est, quin quærat, v. g. concubina vel ancilla, quacum quis habitat et peccare solet, vel pravus liber, quem domi retinet:

interrupta, quæ absens est, et per intervalla quæritur, v. g. lupanar, caupona, pravum consortium, amasius vel amasia.

3° *Voluntaria*, quæ facile seu sine gravi detrimento dimitti potest: *necessario*, sive *physice* sive *moraliter*, quæ removeri vel absolute non potest, vel non sine peccato, aut gravi scandalo, aut magno detrimento famæ vel fortunæ. *Physice* necessaria erit v. g. detentio cum concubinâ in eodem carcere, in eâdem navi in medio maris: *moraliter* v. g. maritus respectu uxoris; filius vel filia-familias, qui domi habens occasionem, non potest domum relinquere; officium medici; militia. (n. 452. 455.)

4. — **Quaestiones.** QUÆR. 1°: *Quibus indicîis dignosci possit periculi probabilitas, quæ occasionem aliquam facit proximam?*

Resp. 1° *A priori* dignoscitur tum ex objecti illecebrâ, tum ex fragilitate personæ, ex passione, ex vehementi tentatione, ex habitu vitioso, aliisque circumstantiis, quando nempe, his attentis, prudenter judicatur adesse proximum periculum lapsus. Hinc v. g. ancilla vivide sollicitata ab hero, si sit fragilis et parum devota, erit in occasione proxima, licet nondum peccaverit: secus vero, si esset pietati dedita et cauta, et opportuna adhiberet remedia ad tentationes heri repellendas ac passioni obviandum.

2° *A posteriori* dignoscitur per experientiam, ex frequentia lapsuum. Ad occasionem proximam constituendam non requiritur ut quis *fere semper* aut *frequentius* in ea cadat, sed sufficit ut *frequenter* labatur; frequens enim lapsus in præterito probabilem reddit lapsus in futuro. (n. 452. Cardenas. *part. 1. tr. 1. disp. 18. n. 13.* Billuart. *de Pœnit. diss. 6. art. 10. § 5.* Berardi. *de occas. n. 13.*)

Frequentia autem lapsuum vel *relativa* est vel *absoluta*. *Relativa* computatur juxta numerum vicium, quibus quis occasionem fuit expositus, et aderit e. g. si quis in duodecim visitationibus soleat peccare quinquies vel sexies; item si solum ter aut quater in anno foeminam inviseret, et cum eâ ut plurimum peccaret, imo si semel tantum in anno visitaret, et nihilominus semper peccaret. (n. 452.) *Absoluta*

vero erit, dum numerus lapsuum in se consideratus notabilis est, ut si duæ personæ, quæ singulis Dominicis conveniunt, decies vel duodecies per annum labuntur.

Alterutra frequentia sufficit ad constituendam occasionem proximam. (Prax. Conf. n. 70. S. Leon a Port. Maur. *Discors. mist.* n. 18. 20. Konings. n. 1430.)

QUÆR. 2º *Quibus indiciis cognosci possit, occasionem ex proxima remotam evasisse?*

Resp. Præcipue ex sequentibus: 1º Si ex sufficienti experientia pateat frequentiam lapsuum cessasse.

2º Si qua causa supervenerit, quæ evidenter destruat gravitatem periculi, v. g. matrimonium, discordia permanens. Hæc colliguntur ex S. Alph. n. 452. (Palaus. *tr.* 2. *disp.* 2. *punct.* 9. § 3. n. 16. Sanch. *Dec. lib.* 1. *cap.* 8. n. 2. Salmant. *tr.* 6. *cap.* 5. n. 63.)

CAPUT II.

OBLIGATIO VITANDI OCCASIONES PECCATI.

5. — **Principia.** I. Obligatio non peccandi mortaliter, affert obligationem gravem vitandi ejus periculum proximum. Rationes sunt, quia 1º qui sub gravi tenetur ad finem, sub gravi tenetur etiam ad media moraliter necessaria et possibilia; sed vitare pericula gravia et vitabilia est medium moraliter necessarium ad peccata ipsa vitanda, et est etiam medium moraliter possibile; ergo; 2º quando aliquid efficere est peccatum mortale, est etiam peccatum mortale exponere se sine necessitate proximo periculo ejusdem effectûs; quia in rebus moralibus *facere* et exponere se sponte *proximo periculo faciendi* fere æquiparantur; 3º non licet sine justâ causâ uti opinione probabili cum periculo damni alieni, a fortiori non licebit cum periculo propriæ animæ. Inde sequitur, hominem toties mortaliter peccare, quoties sine ulla necessitate periculo proximo se exponit, etiam tum, cum in eo non cadit.

Exponere se periculo remoto peccandi mortaliter, non est peccatum, si adsit aliqua causa, vel aliqua cautela adhibeatur; secus veniale erit. (Lib. 5. n. 63. 6. Lugo. *de Pernit. disp.* 14. n. 157. Sanch. *Decal. lib. I. cap. 8. n. 4.*)

II. Ex morali necessitate licet se exponere periculo proximo peccati mortalis, dummodo homo aptis mediis contra periculum se muniat. Ratio est, quia tunc potius dicitur invitus periculum subire, quam illud amare, et ideo, si se roboret per actus internos, puta per intensum propositum, orationem, etc., providebit Deus ne in illo cadat; quo pacto periculum redditur remotum. Unde patet hominem *semper* teneri vitare periculum *formale*, sive per fugam, sive per praesidia. (Lib. 5. n. 63.)

III. Obligatio vitandi pericula peccandi affert eandem obligationem vitandi occasiones proximas. Ratio, quia proximum peccandi periculum continent. Constat insuper ex prop. 62 et 63 damnatis ab Innoc. XI., quarum prior est: »Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit,» et altera: »Licetum est quaerere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali nostro vel proximi.»

Dico: *proximas*; quia non existit haec obligatio vitandi occasiones *remotas*; tum quia non inducunt proximum periculum, tum quia plerumque tales occasiones moraliter vitari nequeunt, alioquin deberemus de mundo exire, ut ait Apostolus, I. Cor. V. 10., in quovis enim hominum statu occurrunt.

Porro, duo sunt modi vitandi occasionem: 1° *physice* seu *materialiter*, quando locum habet physica separatio, v. g. si concubinus ejicit e domo concubinam; 2° *moraliter* seu *formaliter*, quando sine physica separatione destruitur periculum per alia media. Primus modus abhiberi debet cum occasione *voluntaria*; quia ille, qui *vult* manere in periculo proximo labendi, non habet propositum effiax non peccandi. Secundus modus sufficit cum occasione *necessaria*; quia ille, qui ex *necessitate* manet in periculo, potest sperare divinum auxilium ad resistendum.

6. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *An aliquando sufficiat vitare occasionem proximam voluntariam formaliter sine separatione?*

Resp. Si sermo sit de verâ occasione proxima, quam nempe associat vel frequens lapsus, vel passio vivida, vel habitus vitiosus, vel fortis tentatio, non adsunt alia media sufficientia ad destruendam periculi gravitatem sine separatione; Deus enim temerarios non adjuvat, et experientia plus nimio id demonstrat. Hoc cumprimis valet in materia luxuriæ, de qua ait S. Isidorus apud S. Thomam: »Magis »per carnis luxuriam humanum genus subditur diabolo, »quam per aliquod aliud; quia scilicet difficilius est vincere »vehementiam hujus passionis." (1) Unde, quanto major est hæc difficultas, tanto minus fortitudinis habet homo, ut per actus internos evadat periculum formale, atque adeo ad evadendum illud necesse est occasionem externam vitare. (n. 454. 458. S. Leon. *Disc. mist.* n. 17.)

QUÆR. 2° *Quænam remedia adhibere debeat homo constitutus in occasione necessaria?*

Resp. Exponentur infra n. 10.

QUÆR. 3° *An homo, qui in occasione necessaria, non obstantibus remediis, semper eodem modo relabitur, teneatur deserere occasionem cum quocumque incommodo vel damno?*

Resp. Expendetur infra. n. 10.

CAPUT III.

OFFICIUM CONFESSARII ERGA OCCASIONARIOS.

Art. I.

ERGA ILLOS, QUI VERSANTUR IN OCCASIONE PROXIMA VOLUNTARIA.

7. — Præmittendæ sunt propositiones hac in re damnatæ; nempe prop. 61. damn. ab Innoc. XI: »Potest aliquando »absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam

(1) 2. 2. qu. 154. a. 3. ad 1.

»potest et non vult omittere, quinimo directe et ex proposito quærit aut ei se ingerit," et prop. 41. damn. ab Alex. VII: »Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinari, vulgo *regalo*, dum, deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur."

8. — **Regulæ.** I. Occasionarii habentes occasionem *interruptam*, possunt bis terve absolvi, antequam occasionem deseruerint, si sincere promittant se eam derelicturos esse. Ratio est, quia, si Confessarius pœnitentes apte exhortetur, per duas vel tres vices firmo eorum proposito credi, fidelitasque sperari potest. (n. 452. 454. Prax. Conf. n. 66. Viva. *in prop.* 41. *damn. ab Alex. VII. n.* 16. Mazzot. *tr.* 6. *disp.* 2. *qu.* 4. *cap.* 3. § 2.)

II. Si postea emendatio non appareat, differri debet absolutio, usquedum de facto occasionem deseruerint, nisi signum extraordinarium dispositionis ostendant. Ratio prioris, quia post repetitas inconstantias præsumenda est infirmitas propositi; ratio posterioris, quia tale signum firmam voluntatem denotat.

Dictum est: *si emendatio non appareat*; quia si pœnitens aliquam emendationem ostendat, etsi non prorsus se abstinerit ab occasione adeunda, et timendum sit ne absolutionis dilatio animæ pœnitentis magis noceat quam prosit, absolvi poterit; quia emendatio satis indicat sincerum propositum, et spem ingerit brevi secuturæ totalis emendationis. (n. 454. Prax. n. 66.)

Signa porro extraordinaria quæ sint, dicitur infra n. 16, qu. 2. Hæc cum primis apparere solent tempore Missionis in iis, qui diligenter concionibus interfuerint et hoc tempore a peccato abstinuerint; quare absolvi possunt, etiamsi promissionem vitandæ occasionis sæpius hactenus infregerint.

III. Occasionarii habentes occasionem *in esse*, ordinarie loquendo, ne prima quidem vice absolvi possunt, priusquam occasionem dimiserint, quantumvis promittant se eam dimissuros esse. Ratio est proximum periculum infringendi propositum, eo quod ablatio ejusmodi occasionis propter

magnam animi adhæſionem exigat arduam ſuiipsius victoriam, ita ut pœnitens objecti præſentiâ fascinatus facile redeat ad vomitum. Quare pœnitens, qui *hoc advertens* vellet huic periculo temere ſe exponere, eſſet indispoſitus, et Confessarius, qui tali periculo pœnitentem exponeret, peccaret tam contra officium judicis, abſolvendo indispoſitum, quam contra officium medici, non applicando remedium neceſſarium. (n. 454. Prax. conf. n. 66.)

Dictum eſt: *ordinarie loquendo*; quia dantur exceptiones, dummodo pœnitens firme promittat ſe occaſionem quam primum ſublaturum eſſe. Excipitur nempe 1° Si pœnitens compunctionem et propoſiti firmitatem modo extraordinario oſtendat; quia tunc prudenter ſperari poteſt propoſiti executionis. (n. 454. Prax. n. 67.)

2° Si occaſio talis ſit, quæ dimitti poſſit quin pœnitens magnam vim ſibi inferre debeat, v. g. pravi libri; colligitur ex ratione, qua S. Alph. n. 454. et 464. probat regulam. (Berardi. n. 44.)

3° Si gravis cauſa cogat ut ſtatim abſolutio concedatur; quia ex gravi cauſa et cum debitis cautelis licet ſe et alterum exponere periculo, quod tunc remotum redditur; proinde, cum pœnitens eſt in quadam neceſſitate recipiendi abſolutionem antequam occaſionem tollat, cenſetur ac ſi eſſet in occaſione neceſſaria, adeoque habet jus ut ſtatim abſolvatur. (n. 454. Prax. n. 67.)

Hæc tertia exceptio occurrit in pluribus caſibus, nempe

a) Si pœnitens eſt in periculo mortis, et occaſio ſtatim expelli nequeat, ſive quia non adeſt tempus, ſive quia gravis infamia vel grave ſcandalum ex tali diſmiſſione ſuboritura ſunt, prout sæpe contingit. (n. 455. Prax. n. 68.)

b) Si ad eundem Confessarium redire nequeat, vel non niſi poſt longum tempus, et magnum incommodum illi ſit repetere confeſſionem apud alium. Ratio eſt magnum onus aut repetendi confeſſionem apud alium, aut diu manendi in ſtatu peccati. (n. 454. Prax. n. 67.) Idem valet, ſi pœnitens confiteatur in loco a proprio domicilio valde diſſito, ita ut magnum onus eſſet redeundi. (Berardi. n. 45. III.)

c) Si necessitatem habeat eâdem vel posterâ die Matrimonium ineundi aut Communionem recipiendi, quatenus absque gravi infamia abstinere nequeat. (Lib. 3. n. 436.)

d) Si confiteatur tempore Missionis, et intra idem tempus occasionem dimittere absque infamia minime possit, quod plerumque evenit. In hoc casu amotio occasionis ad aliquas hebdomadas post Missionem reponenda est, exigendo tamen statim, si fieri possit, aliquam cautionem, v. g. renuntiationem conductionis, et remedia præscribenda sunt ad præcavendum relapsum. (S. Leon. a Port. Maur. *Disc. mist.* n. 22.)

e) Si prudens timor adsit ne pœnitens ob dilationem absolutionis, cum necdum inconstans fuerit, a Confessione alienetur et in peccatis tabescat; quia tunc dilatio periculum infringendi propositum potius auget. (Berardi. n. 49. 50.)

In memoratis casibus Confessarius pœnitentes admonere deberet, ne confidant se in posterum obtenturos esse absolutionem, nisi promissis steterint.

IV. Occasionarii *in esse*, si *recidivi* sint, absolvi nequeunt, nisi signum extraordinarium dispositionis ostendant. Ratio est tum suspectum propositum illius, qui fefellit ejusmodi promissa, tum majus periculum inconstantiae futuræ. (n. 454.)

Recidivi *in occasionem* sunt, qui promissioni de removenda occasione, jam antea factæ, infideles extiterunt. (n. 454.)

V. Hisce occasionariis recidivis, licet signo extraordinario dispositionem ostendant, Confessarius ex officio medici differre debet absolutionem, si commode possit, usquedum occasionem dimiserint. Ratio est, quia post irrita promissa dilatio absolutionis evasit remedium magis necessarium magisque efficax. (n. 456. 463. 464. Prax. n. 69.)

Dictum est: *si commode possit*; quia, si qua causa gravis prudenti Confessario suadeat melius aut necessarium esse ut absolutio concedatur, ea concedenda erit. Causæ ejusmodi sunt v. g. periculum mortis, impotentia redeundi, necessitas Matrimonium vel Eucharistiam suscipiendi, tempus Missionis, prout in regula III explicatæ sunt. (Berardi. n. 53. 54.)

Art. II.

ERGA ILLOS, QUI VERSANTUR IN OCCASIONE PROXIMA
NECESSARIA.

9. — **Regulæ.** I. Qui versantur in occasione necessaria, absolvi possunt, quin occasionem deserant, modo mediis præscriptis uti velint. Ratio est, quia ex una parte nemo tenetur ad id quod vel physice vel moraliter impossibile sit, et aliunde occasio peccandi non est *in se* peccatum, nec in necessitatem peccandi hominem conjicit; ex altera parte spes est fore ut pœnitens fideliter exsequendo remedia præscripta periculum superet, et hoc modo occasionem proximam convertat in remotam. (n. 455.)

II. Ejusmodi occasionariis, si *recidivi* sint, differenda est absolutio, nisi signum extraordinarium dispositionis exhibeant. Ratio est suspicio infirmi propositi, ut infra exponitur. n. 15.

Recidivi hic designantur illi, qui jam moniti a Confessario media præscripta neglexerunt, et eodem modo relapsi sunt. (n. 456.)

10. — **Quæstiones.** QUÆR. 1º *Quenam remedia Confessarius assignare debeat pœnitenti constituto in occasione necessaria?*

Resp. Oportet 1º *diminuere vim occasionis.* Non raro pauca verba forti animo dicta, seria comminatio aut exprobratio, hiatus oris ad clamandum, referre rem alicui qui possit remedium apponere, sufficiunt ut perfidus insidiator animo dejiciatur et ab omni molestia cesset. Deinde debet vitare ne solus cum sola versetur, fugere omnem familiaritatem, et, quantum fieri potest, etiam aspectum complices, de eo non loqui, non cogitare, et similia.

2º *Diminuere vim passionis,* nullum præbendo ei fomentum per otium, libertatem sensuum, pravas cogitationes, pravas lectiones, intemperantiam, etc.; item illam subjiciendo per laborem, jejunia et alias macerationes, si possibile sit.

3º *Augere vires spirituales,* oratione, frequentia Sacramentorum et meditatione æternarum veritatum. Quoad *orationem,*

quolibet mane et vespere, præcipue vero adveniente tentatione, Deum et B. Virginem deprecetur; quotidie, præsertim mane, ante imaginem Crucifixi renovet propositum non amplius peccandi etc.; precibus, si possit, eleemosynas conjungat. Quoad *frequentiam Sacramentorum*, vix est aliud efficax remedium præter frequentissimam Confessionem cum uno eodemque Confessario docto et pio, speciatim redeat ad Confessarium statim post lapsum. Demum quoad *meditationem veritatum æternarum*, quotidie serio recogitet de morte, de judicio divino, et de æternis cruciatibus; in quem finem optime deserviet opus S. Alphonsi: *Præparatio ad mortem*; demum, si fieri possit, exercitia spiritualia obeat. (n. 455. Prax. Conf. n. 68. Berardi. n. 79—83.)

Sedulo porro notandum, pœnitentem *teneri* remedia, quæ in ejus potestate sunt, adhibere; secus enim occasio quidem necessaria, sed periculum voluntarium esset, quemadmodum in periculo naufragii tabulam quisque arripit, cum navis deest qua evadat. Confessarii itaque partes sunt pœnitentem de hâc obligatione admonere, illique remedia, quæ conveniunt, assignare; dico: *quæ conveniunt*; non enim adhibenda sunt omnia simul, sed modo ista modo illa, usquedum, adjuvante gratiâ Dei, optatus effectus obtineatur. (Lib. 5. n. 63. Segneri. *Instruct. Conf. cap. 5.* Cardenas. *part. 4. diss. 40.* n. 65—67. Berardi. *loc. cit.*)

QUÆR. 2º *An pœnitens qui, non obstantibus remediis, semper eodem modo relabitur, cogendus sit ut cum quocumque incommodo vel damno occasionem deserat?*

Resp. Dist. 1º Casu, quo remedia præscripta neglexerit, dimittendus est sine absolutione, ut remedia exsequatur, nisi forte extraordinaria signa doloris exhibeat. Ratio, quia tunc dimissio medium sufficiens, at simul necessarium est. (n. 456.)

2º Casu, quo remedia præscripta adhibuerit, nonnulli negant, modo seriò proponat emendationem. At sententia verior et communis affirmat, nempe in casu extremo, quando post multa experimenta *nulla emendatio nec probabilis spes emendationis* apparet. Ratio est, quia tunc periculum peccati

est formale, et a peccato sejungi non potest, consequenter remotio occasionis fit unicum medium salutis, adeoque urgent verba Christi apud Matth. XVIII. 9.: »Si oculus tuus »scandalizat te, erue eum, et projice abs te: bonum tibi est »cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis;" et XVI. 26.: »Quid prodest »homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ »detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?"

Excipe casum, quo pœnitens signa doloris ostenderet tam extraordinaria, ut prudens emendationis spes concipi posset. (n. 457. Prax. Confess. n. 69. H. A. tr. ult. n. 7. Confess. dirett. cap. 15. n. 11.)

NOTANDUM.

11. — Omnes conveniunt, inquit S. Alph., semper expedit, quando commode fieri potest, absolutionem differre occasionariis, donec occasionem deseruerint, vel, si necessaria sit, per aliquod tempus media impleverint. Imo, censet S. Doctor Confessarium ad id teneri; quia tamquam medicus tenetur eligere remedia aptiora; nullum autem absolutionis dilatione aptius est ad stimulandum pœnitentem ut remedia exsequatur. (n. 456. Prax. n. 69.)

Porro non expedit dilatio 1° tempore Missionis, 2° si prudens timor subesset, ne pœnitens aut non, aut non nisi post longum tempus reversurus esset. (Berardi n. 107—114.)

PARS II.

De Recidivis.

Expendemus 1° notionem recidivi,
2° officium Confessarii erga habituos et
recidivos.

CAPUT I.

NOTIO RECIDIVI.

12. — *Habitus seu consuetudo peccati est facilitas committendi aliquod peccatum, actibus repetitis comparata.*

Habituatus seu consuetudinarius in acceptione theologica vocatur, qui contraxit habitum alicujus peccati, quem nondum confessus est.

Recidivus dicitur, qui post Confessionem in eundem habitum peccati relabitur.

Cum recidivo ergo in *habitum peccati* confundendus non est recidivus in *peccatum* absque habitu. Sermo nobis hic est de solo recidivo consuetudinario. Neque confundendus est recidivus *ex occasione* cum recidivo *in occasionem* peccati, de quo in Parte I locuti sumus: prior designat relapsum in habitum peccati, non ex fragilitate intrinsicâ, sed ex occasione extrinsecâ, quam frequentat aut domi retinet; posterior est, qui Confessario fidem de removendâ occasione fefellit, et occasionem denuo adiit vel non expulit, sive habitum peccandi simul habeat vel eo careat.

13. — **Notanda.** 1° Quot actus ad pravam habitum constituentem sufficiant, pendet a difficultate vel facilitate, qua homines diversa peccata committere consueverunt; unde quo facilius aliquod peccatum committi soleat, eo plures actus intra

certum tempus requiruntur. Porro, facilius committuntur peccata cordis et oris, quam operis; facilius opera non consummata, quam consummata; inter opera consummata facilius admittuntur ea, quæ solitarie, quam ea, quæ cum alio patrantur. De cætero, certus numerus prudenti arbitrio æstimandus est.

Hinc *a*) in peccatis *operis* quinque lapsus in mense sufficere possunt, modo inter ipsos aliquod intervallum intercedat: in peccatis vero luxuriæ consummatæ, quæ complicem habent, ut in fornicatione, sodomia, bestialitate, multo minor numerus sufficere potest, v. g. semel in mense per annum. (Prax. n. 70.)

b) in peccatis *oris* vel *cordis* multo major numerus requiritur, v. g. bis terve in hebdomade.

2º. Distinguendi sunt recidivi *a*) *incontinentes*, seu *habituati in peccato* tantum, qui peccant solum ex impetu passionis seu ex fragilitate, ita ut habitualiter ipsorum voluntas sit peccato contraria, quod ideo, transacto passionis impetu, abhorrent; contingere solet in blasphemiiis, imprecationibus, et sæpe etiam in pollutione; *b*) *intemperati*, seu *habituati in voluntate peccandi*, qui peccant ex habituali affectu ad peccatum, seu ex propria electione, et ideo etiam sine prævio impulsu passionis vehementis; accidere solet in odio, furto, turpi amore, utpote quæ voluntatem devinciunt. Ita Berardi n. 54. ex S. Thoma 2. 2. q. 156. a. 3.

CAPUT II.

OFFICIUM CONFESSARII ERGA HABITUATOS ET RECIDIVOS.

14. — In hâc materiâ S. Alphonsus mediam tenet viam inter laxismum et rigorismum. Laxistæ docent recidivos censendos esse dispositos adeoque absolvendos esse toties quoties ore affirmant se dolere et proponere emendationem. Ratio eorum est, quia Confessarius debet semper credere

pœnitenti. Damnata est hæc doctrina ab Innoc. XI in prop. 60^a: »Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem." Porro, nulla est spes emendationis in recidivo, de quo in sententiâ laxistarum, nisi quod »ore proferat se »dolere et proponere emendationem," quin det signum sufficiens quo colligatur eum loqui ex animo; quod reprobat in propositione damnata. Unde simul infertur, non posse Confessarium semper credere testimonio pœnitentis. (n. 459. Carden. *part. 4. diss. 39. n. 50—64.*)

Rigoristæ tradunt recidivos numquam censendos esse dispositos, nisi diuturnâ experienciâ emendationem probaverint. Falsa est et hæc doctrina; quia consuetudinis eradicatio non est dispositio ad Sacramentum Pœnitentiæ requisita, sed effectus quem producere debet, ut docet Trid. *sess. 14. cap. 8.*; sola dispositio necessaria est conversio cordis, quæ in instanti fieri potest. (n. 459.)

15. — *Regulæ.* I. Habituatus absolvi potest, etiamsi nulla emendatio præcesserit, modo eam serio proponat. Ratio est, quia spontanea confessio est signum contritionis, nisi obstet positiva præsumptio in contrarium; pravus autem habitus per se non dat præsumptionem infirmæ voluntatis. (n. 459.)

Verumtamen, si habitus esset valde *radicatus*, potest Confessarius, si pœnitenti profuturum judicet, ad breve tempus absolutionem differre, tum ut exploret quomodo pœnitens remedia exsequatur, tum ut hic de suo vitio majorem horrorem concipiat. (Prax. n. 70.)

II. Recidivi, qui jam moniti a Confessario, redeunt cum eodem pravo habitu, nullo adhibito conatu, nec ullo impleto medio ex iis quæ Confessarius præscripsit, absolvi non possunt, si sola signa ordinaria dispositionis afferant. Ita S. Alph. cum communi, contra Sancium, Faure, Ballerini, et alios remissiores theologos. Ratio est prudens suspicio infirmi propositi; qui enim firmiter proponit rem

sibi moraliter possibilem, non ita facile sui propositi obli-
viscitur, sed saltem per aliquod tempus perseverat, et dif-
ficilius aut rarius cadit. Istis ergo, utpote *dubie* dispositis,
regulariter concedi nequit absolutio.

DD. communiter censent ejusmodi recidivos ter quaterve
absolvi posse; sed S. Alph., cum S. Carolo Borrom., S. Franc.
Sales. et aliis, eorum opinioni non acquiescit; quia ra-
tio adducta existit post primam Confessionem, sicut post
plures. Atvero post plures Confessiones, si pœnitens plerum-
que statim reciderit, post duos nempe vel tres dies a Con-
fessione factâ, quin ullo modo tentationi obstiterit *moraliter*
certus videtur doloris ac propositi defectus; in hoc conve-
niunt DD. (n. 459. 505. Prax. Conf. n. 20. in fine. Vind.
Alph. *part. 6. cap. 1.*)

Id porro animadvertere oportet, defectum veri propositi
magis ex neglectu remediorum, quam ex multiplici relapsu
dignosci; quia facilius est adhibere remedia, quam abstinere
a peccato, propter vehementem in illud propensionem ex
consuetudine. (Billuart. *diss. 6. art. 10. § 6. Dico 3°. Se-
gneri. Instruct. pœnit. cap. 8.*)

III. Recidivos, qui non satis dispositi ad Confessionem
accedunt, tenetur Confessarius, quantum valet, paterna ac
fervida exhortatione disponere. Ita contra Rigoristas, qui
tales illico dimittunt. Ratio est, quia ex officio medici debet
morbo pœnitentis promptam apponere medelam, exemplo
boni Samaritani oleum et vinum statim adhibentis. Idem
tradit Leo XII in Constit.: *Charitate Christi. 25 Dec. 1825.*

Hunc in finem debet pœnitenti exponere deformitatem
peccati, valorem divinæ gratiæ, periculum damnationis, et
similia. (n. 608.)

» Quod si (Confessarius) præstare prætermittat, inquit
» laudatus Pontifex, profecto non magis ipse dicendus est
» paratus ad audiendum, quam cæteri ad confitendum, ac-
» cedere.”

Hæc autem exhortatio rite facta, *persæpe*, saltem si
pœnitens non valde peccato adhæreat, optatum consequetur
effectum. Ita Leo XII in cit. Constit., contra illos remis-

siores theologos, qui exhortationi quasi infallibilem attribuunt efficaciam.

IV. Si, non obstante exhortatione, recidivus non rite dispositus remaneat, differenda illi est absolutio usquedum appareat prudens signum emendationis. Ratio est, quia id exproscit Confessarii officium, tum iudicis ne Sacramentum nullitati exponat, tum medici ut pœnitentem ad emendationem provocet. (n. 459. Vind. l. c. § 2.)

Dilatio absolutionis semper humanissimis verbis imponenda est. (Prax. Conf. n. 5. Leo XII. *Constit. cit.*)

Nihilominus, si gravis urgeat causa, excipiuntur nonnulli casus, in quibus recidivus *dubie* dispositus, qui nempe non-nisi signa ordinaria dispositionis ostendit, *sub conditione* absolvi poterit. Ratio est, quia, quando ex dilatione absolutionis multo majus timetur malum, quam speratur bonum, bonum pœnitentis postulat ut Sacramentum periculo nullitatis exponatur. (n. 28. 431.)

Casus isti fere sunt sequentes: 1º In periculo mortis, ne pœnitens certæ damnationi exponatur.

2º Si sit semifatuus vel puer nondum perfecte rationis compos, et recidivus in peccata dubie mortalia; quia ex una parte indigent absolutione, ne forte in peccato mortali remaneant, ex altera vero parte dilatio absolutionis in illis efficaciam non habebit.

3º Si juste timeatur ne sine absolutione dimissus ad Confessionem amplius rediturus non sit et in peccatis tabescat. Hic lugendus casus nostra ætate, ob labentem fidem, multis in locis sæpius occurrit.

4º Si sit in necessitate eadem vel postera die Matrimonium aut Eucharistiam suscipiendi, ad evitandam gravem infamiam, et prævideatur quod secus ea Sacramenta sacrilege recepturus sit.

5º Si non posset ad Confessionem redire, nisi post longum tempus; quia diuturna dilatio fructum non afferet et penitentem diu relinquet in peccato. Sed hoc non valet pro recidivo in omissionem restitutionis, reconciliationis, occasionis removendæ, etc. (n. 432.)

V. Recidivi, qui præbent signum extraordinarium dispositionis, ex officio judicis toties quoties absolvi possunt. Ita S. Alph. contra Rigoristas. Ratio est, quia ejusmodi signa tollunt suspicionem indispositionis, quam præbet relapsus. (n. 459.)

Circa hanc regulam notanda sunt: 1º recidivus prima vice rediens facilius absolvi poterit, quam secunda aut tertia vice; signa enim extraordinaria eo facilius obtinentur a Confessario, quo promptius falcem ad radicem mittit, et eo minora exiguntur signa, quo minus multiplicata sunt indispositionis indicia, quandoquidem, juxta tritum, peccata »assueta vilescunt;” quo diuturnior ergo relapsus, eo minor peccati horror. (Vindic. Alph. Tom. 2. pag. 378.)

2º Facilius absolvi possunt recidivi *incontinentes* quam *intemperati*, quia in illis Confessarius sæpe inveniet vel inducere poterit signum aliquod extraordinarium, in hisce vero paucies. Unde facilius absolvi possunt recidivi in blasphemias, quam in alia peccata odii, furti, aut libidinis, quibus habitus fortius inhæret, ob majorem passionem quæ in illis invenitur. (Prax. n. 75.)

VI. Recidivo disposito potest et debet aliquando Confessarius ex officio medici absolutionem differre, si pro ejus emendatione utile vel necessarium esse censeat. Ratio, quia inter duas medicinas medicus eligere debet illam, in qua major spes salutis reponenda est. (n. 459. Vind. part. 6. cap. 2. § 1.)

Utrum expediat sæpe uti hoc remedio, pandetur infra Qu. 4.

16. — **Quæstiones.** QUÆR. 1º *Quenam sint signa ordinaria dispositionis?*

Resp. Ipsa confessio rite facta, et protestatio pœnitentis asserentis se dolere ac proponere. Quisquis enim ad Sacramentum accedit, dispositus præsumitur, quando nihil obstat in contrarium. (n. 459. Prax. n. 71.)

QUÆR. 2º *Quenam sint signa extraordinaria sive peculiaris?*

Resp. S. Alph. novem enumerat, quæ ad duo revocari

possunt, nempe aliquod emendationis studium, et specialis manifestatio doloris.

I. *Aliquod emendationis studium*, puta 1° Adhibitio mediorum, v. g. si poenitens diligenter occasionem vitaverit, media a Confessario præscripta executioni mandaverit, preces, eleemosynas etc. adhibuerit ad vitium extirpandum. 2° Perseverantia per aliquod tempus, v. g. absolute loquendo, per tres fere hebdomadas, vel, relative ad tentationes, per unam alteramve hebdomadam, cum antea solebat pluries in hebdomada prolabi. (Vindic. Tom. 2. p. 279.) Ea continentia contingere potest post Confessionem, quod melius signum est, vel etiam antequam ad Confessionem accedat, ut se ad eam disponeret. 3° Difficilior aut rarior lapsus: *difficilior*, id est, post notabilem resistentiam; *rarior*, nempe in iisdem occasionibus et tentationibus.

II. *Aliqua specialis manifestatio doloris*, v. g. 1° Lacrymæ et suspiria, saltem ut plurimum, sed præsertim cordialia verba. 2° Spontanea confessio facta, non ex usu, sed ex impulsu interno gratiæ, ut divina amicitia recipiatur, maxime si accedit longum iter, jactura lucri notabilis, grave incommodum, magnus conflictus internus vel externus. 3° Impulsus externus gratiæ in aliquo extraordinario eventu, puta ob concionem auditam, mortem amici, metum imminentis flagelli. 4° Confessio peccatorum prius celatorum. 5° Significatio novæ cognitionis sui peccati aut periculi damnationis. 6° Postulatio mediorum emendationis, et similia. (n. 460. 505. Prax. n. 74.)

Notanda circa hæc sunt: 1° Studium emendationis nonnumquam stare potest cum modica emendatione, ob *speciales* emendationis difficultates, quæ provenire possunt a) ex habitu valde radicato, quippe qui magnos conatus exigit; b) ex tentationibus assiduis et vehementibus, quia hominem irretiunt; c) ex indole valde levi et volubili, quæ adolescentium maxime propria est, et qua fit ut pari facilitate ad bonum ac ad malum transeant; d) ex facilitate, qua aliqua peccata committuntur, puta peccata cordis et oris. (Berardi. n. 67.)

2º Spontaneitas confessionis in iis præsertim regionibus præsumenda est, in quibus fides elanguit; ibi enim respectus humanus ad suscipienda Sacramenta non impellit, sicut in aliis, in quibus viget religio, sed potius ab iisdem retrahit. Cæterum in hujusmodi etiam regionibus non desunt, qui ex sola consuetudine, vel ex aliis quoque motivis, ad sacrum tribunal accedunt. (Vind. Tom. 2. p. 402. 4. p. 444. 4.)

3º Tempore Missionis, quæ prospere cedit, recidivi ut plurimum solent esse rite dispositi, si concionibus diligenter intervenerint et hoc tempore a peccato abstinuerint. (S. Leon. *Disc. mist. n. 10.* Berardi. *n. 81.*)

QUÆR. 3º *Quomodo ergo procedere debeat Confessarius, ut rectum de recidivo formet judicium?*

Resp. Inquirendo 1º utrum ab alio Confessario jam admonitus fuerit, et quænam remedia ei assignata fuerint. 2º An et quomodo istis remediis usus sit. 3º An toties quoties antea, et in quibus adjunctis relapsus sit, nempe an paulo post Confessionem, an in gravi tentatione, an post magnam resistantiam, etc. 4º Quandonam ultima vice peccaverit. Deinde inspiciat quales sint actuales pœnitentis dispositiones. Ejusmodi enim interrogatio, sicut in seria corporalium, ita etiam in spiritualium morborum medela, fundamentalis est.

Consonat Concil. Later. IV. cap. 21. in *Cap. Omnis utriusque sexus. de Pœnit.*, cujus verba referre juvat: »Sacerdos sit discretus et cautus, ut more periti Medici infundat »vinum et oleum vulneribus sauciati: diligenter inquirens »et peccatoris circumstantias et peccati, quibus prudenter »intelligat quale eis debeat consilium præbere, et cujusmodi »medicamentum adhibere, diversis experimentis utendo ad »sanandum ægrotum.»

QUÆR. 4º *An expediat sæpe uti remedio dilationis absolutionis erga recidivum satis dispositum, sine ejus consensu?*

Resp. 1º Certum est nullo modo expedit, quando dilatio a) magis obfutura quam profutura censetur; b) pœnitenti allatura esset aliquam infamiæ notam aut periculum.

2° Extra hos casus committitur prudentiæ Confessarii. S. Alph. sic distinguit: a) recidivis *ex fragilitate intrinseca*, ut accidit in peccatis pollutionis, delectationis morosæ, odii, blasphemiae, et similium, raro expedit; quia major fructus sperandus est ex gratia Sacramenti, quam ex dilatione absolutionis; præsertim recidivis in peccata pollutionis non est frequenti Confessione efficacius remedium, imo sine ea sperari vix potest emendatio, cum hoc Sacramentum sit maximum frænum: verum semper proderit opportuna dilationis comminatio. Dictum est: *raro expedit*; nam aliquando prodest vel etiam necessaria est ad terrorem incutiendum, v. g. si remedia a longo tempore fuerint frustra adhibita, si vitii principiis, maxime in adolescente, obstandum sit, etc. b) Recidivis ob *occasionem ordinariæ* expedit dilatio; tum quia occasio est fortius incentivum ad peccandum, fortiori autem illecebræ fortior opponenda est coercitio; tum quia remotio occasionis magis quam extirpatio habitûs pendet a voluntate, quod autem magis pendet a voluntate, rigidius est exigendum. (n. 463. 464. Prax. n. 76. 77.) Idem dicendum de pœnitente obligato ad restitutionem, reconciliationem, denuntiationem, grave scandalum præbente. (Prax. n. 184. 185. Lib. 6. n. 693.)

QUER. 5° *Quando differtur absolutio, per quantum tempus differenda sit?*

Resp. S. Alph. hanc tradit regulam: 1° recidivis *ex fragilitate intrinseca* regulariter sufficit dilatio octo vel decem dierum, ad summum differri potest per duas vel tres hebdomadas; 2° recidivis *ex occasione ordinariæ* non sufficiet dilatio decem vel quindecim dierum; semper tamen sufficiet experientia mensis. (n. 463.)

Sed ad mensem protrahenda non est, si intra illum occasionem adire non possit pœnitens, cum tanta dilatio fine suo frustaretur: idem dicendum videtur, si spirituales vires pœnitentis excederet.

QUER. 6° *Cur occasionarius in occasione interrupta possit juxta S. Alph. bis terre absolvi, non impleta promissione de deserenda occasione, recidivus contra non possit?*

Resp. Ratio est, quia supponitur occasionarium non esse simul *habituatum* in peccato; quapropter occasionarius, seu recidivus *in occasionem*, qua talis bis terve absolvi potest, non relictâ occasione; secus vero, si simul sit recidivus *in habitum peccati* absque emendatione.

QUÆR. 7° *An absolvi possit, qui semper relabatur in occasione, in qua una alterave vice tantum per annum versatur?*

Resp. Absolvi aliquoties poterit, sub promissione non amplius adeundi istam occasionem; quia non potest experimenti causa remitti, nisi accederet paulo ante tempus, quo occasionem adire soleat. Si postea eodem modo relabatur, differenda erit absolutio, donec signa doloris extraordinaria dederit. (Gury. *Cas. Consc. Tom. 2. n. 688.*)

QUÆR. 8° *Quænam remedia Confessarius assignare debeat recidivis in pollutionem?*

Resp. Aptissima erunt: 1° excitare in infirmo ardens desiderium recuperandi sanitatem, ejusque animum erigere ad luctam; alioquin remedia fructu carebunt. Hunc in finem, ut emendationis desiderium excitet, ostendat pœnitenti damnationis periculum, nisi se corrigat, quia, quanto magis accumuluntur peccata, tanto redditur difficilior consecutio salutis, et quanto intensior evadit habitus, tanto voluntas fit debilior. Ut animum addat, inserat pœnitenti sensum dignitatis suæ, qua homo et christianus est, quamque vili suo habitu deprimit, imo tandem nec sentit amplius; inspiret ei fiduciam in Deum, in B. V. M., ac spem victoriæ, si remedia fideliter et constanter adhibiturus sit, etiamsi eveniat ut ex fragilitate relabatur. (Segneri. *Instruct. Conf. cap. 12.*)

2° Procul ab omni occasione periculosa abscedere, fugere otium et solitudinem, vitare inhonestas conversationes. (Prax. Conf. n. 16.)

3° Frequens oratio, præcipue recitare singulis diebus ter Salutationem Angelicam in honorem puritatis Beatissimæ Virginis, mane et vespere, addendo semper coram ejus imagine propositum non peccandi, et supplicationem ut sibi perseverantiam impetret. (Prax. Conf. n. 16.)

4° Insurgente tentatione, statim mentem alio avertere, et, si tentatio persistat, orare invocando pluries et confidenter SS. Nōmina Jesu et Mariæ; juvat etiam cogitatio de Passione Christi, de igne æterno, de morte, de præsentia Dei, de remorsu conscientiæ post peccatum, etc.; item fervens actus amoris erga Deum cum proposito mortem subeundi potius quam peccandi. (Lib. 5. n. 8.)

5° Frequentatio Sacramentorum, quæ mirum in modum æstum libidinis reprimit, imo sine ea vix aliud suppetit efficax remedium; speciatim autem curandum est, ut pœnitens redeat ad Confessionem statim post lapsum, necnon ut sibi eligat Confessarium stabilem, doctum et pium. (Lib. 6. n. 464.)

6° Matrimonium, si fieri possit, juxta monitum Apostoli I. Cor. VII. 2.: »Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum.... 9. Si non »se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri.” Imo incontinentes, qui nollent adhibere alia media opportuna, ad matrimonium tenerentur. (Lib. 3. n. 209. Lib. 6. n. 75.)

Hisce addo aliqua remedia naturalia, quæ supernaturalia coadjuvare possunt; sunt nempe 1° temperantia in cibo et potu, vespere præsertim; vespere non uti vino nec alimentis calidis; 2° temperantia in somno; non cubare supinus nec molli lecto; cubare brachiis super pectus decussatis; mane mature surgere; 3° exercitia quæ corpus fatigant, ut deambulationes, venatio; 4° remedia medica, ut usus camphoræ, instrumentum recenter inventum, quo noctu impudicus tactus impeditur, etc.

Denique juvenibus honestioris conditionis fructuose commendabitur lectio opusculi, cui titulus: *Lettres posthumes d'un médecin, recueillies par le Dr Lefebvre, Professeur de Thérapeutique à l'Université Catholique, Médecin des maisons d'aliénés de Louvain.*

Ut autem Confessarius remedia infirmitati accommodata seligat, cognoscere debet tum corporalem pœnitentis complexionem, tum lapsuum circumstantias, quo nimirum tem-

pore, quo loco, quo rerum concursu plerumque collabi soleat; hisce enim cognitis, potest, ut aiunt, vulnus digito tangere. Proderit quoque prudenter explorare tempus, ex quo pœnitens se cœpit his tradere immunditiis. (Prax. Conf. n. 6. Segneri. *loc. cit.*)

Confessarius porro non omittat prædicta media, pro rerum opportunitate personarumque conditione, insinuare pœnitentibus, ne eorum Confessariorum sequatur exemplum, qui medici officium negligunt, et vulneratum semivivum relinquunt. (Prax. Conf. n. 6.)

QUÆR. 9° *An absolutio negari possit recidivo, qui recusat confiteri pluries in anno?*

Resp. Negat. *per se*, si aliunde videatur sufficienter dispositus; quia nullum præceptum est confitendi pluries in anno, et sunt alia media, quæ injungi possunt ad consuetudinem vincendam. *Per accidens* tamen affirmandum est, si, aliis mediis frustra adhibitis, unicum medium fore judicetur.

PARS III.

De occasionibus particularibus.

Inter malas occasiones aliæ sunt, in quibus et fides et mores, aliæ, in quibus soli mores periclitantur. Prioris generis sunt theatra, pravi libri, prava consortia, pravæ scholæ, inhonestæ cauponæ: posterioris generis sunt concubinatus, choreæ, procationes, honestæ cauponæ, famulatus, pericula domestica.

Ordo tractandorum erit 1° de concubinato, 2° de choreis, 3° de theatris, 4° de pravis libris, 5° de pravis consortiis, 6° de pravis scholis, 7° de procationibus, 8° de cauponis, 9° de famulatu, 10° de nonnullis periculis domesticis.

CAPUT I.

DE CONCUBINATU.

17. — Concubinatus est frequentatus concubitus cum eadem fœmina, quam quis instar uxoris in propria vel aliena domo retinet. Communitur exercetur inter solutos, potest tamen in omni specie luxuriæ inveniri.

Concubinatus, præter publicum scandalum quod ut plurimum præbet, concubinarios constituit in proximo damnationis periculo, cum difficillime possint vere pœnitere de peccato et se laqueis complicitis solvere. Propterea Trid. *Sess.* 24. *Cap.* 8. *ref. matrim.* concubinarios, maxime conjugatos, graviter ab Ordinariis puniendos decernit.

Agemus 1° de remediis concubinatus, 2° de absolutione concubinatorum.

Art. I.

REMEDIA CONCUBINATUS.

Confessarius saluti concubinarum consulere potest 1° interdum ope matrimonii; 2° interdum ope separationis; 3° interdum aliis mediis. De singulis agemus.

18. — **Regulæ.** I. Quando matrimonium moraliter possibile est, et ex eo infelices exitus non timentur, valde expedit, imo nonnumquam unicum remedium est, ut concubinarum conjugium inter se contrahant. Ratio est, quia matrimonium tutissimo modo occasionem peccati abscindit.

Circa hoc remedium advertendum est: 1° Tum præcipue urgebit, cum concubina ab amasio sustentatur, et alio modo sustentationem sibi comparare nequit; item, cum concubinarum magno amore invicem æstuant; speciatim vero, cum concubinitus inveteratus est; et maxime, cum civiliter jam essent conjuncti, filiosque secum retinerent; denique, cum alteruter in periculo mortis versatur. E converso, minus urgebit, cum concubina in diversâ domo sustentatur, et concubinus, non ex amore, sed ex voluptatis cupidine eam frequentat; tunc quippe facilius erit separatio. (Berardi. n. 117.)

2° Quodcumque possibile est, ante matrimonii conclusionem, si confestim non celebretur, complices separandi sunt, ut peccati occasio interea removeatur: quod si fieri nequeat, ad opportuna remedia recurrendum est, ut saltem periculum arceatur. Cfr. n. 10.

3° Caveant Confessarii et Parochi, ne facile ad matrimonium *secretum* seu *conscientiæ* confugiant, extra casus vel morbi certe lethalis, vel quo concubinarum publice reputantur conjuges; secus enim aderit periculum divortii, et, quando *occultus* est concubinitus, periculum vel scandali, si proles gignatur, vel perpetui onanismi, ne scandalum oriatur. Neque satis præcavetur scandalum mittendo proles susceptas

ad Brephotrophium; nam periculum vulgationis nihilominus adest. (Berardi n. 119.) (1)

4° Quid facto opus est, si celebrationi matrimonii aliquod canonicum impedimentum obstet, et non suppetat tempus recurrendi Romam? *Resp.* Si impedimentum tale sit, a quo Ecclesia dispensare possit et soleat: si insuper occultum sit occultumque servandum, atque in mora adsit gravis mali periculum, tunc 1° si ad Episcopum recurri possit, id faciendum est; quia in eo casu Episcopus dispensare potest, ut constat ex Declaratione S. C. C. 19 April. 1692. 2° Si nec aditus ad Episcopum pateat, potest Parochus vel Confessarius uti epikeia, et declarare legem impedimenti, utpote noxiam, non obligare. Veruntamen postea, si tempus suppetat, saltem ad cautelam, quantocius recurrendum est ad S. Pœnitentiarium.

Nonnulli censent præfatam doctrinam procedere, etiamsi impedimentum fuerit publicum, in casu nempe rarissimo, v. g. si agatur de moribundo, qui, nisi matrimonium cum concubina contrahat, in magno æternæ damnationis periculo versetur.

Grave malum, de quo supra, sunt sequentia: 1° magnum scandalum; 2° magna infamia; 3° si dilatio esset causa cur matrimonium non amplius concludatur, et idcirco vel concubina derelinquatur gravida, vel proles non legitimetur, vel concubinarium in perpetuo concubinato mansuri sint; 4° si matrimonium urgeret ad consulendum salutem æternæ concubinæ vel concubini moribundi. (n. 613. 1122. Berardi n. 135. 136.)

19. — II. Si matrimonium vel moraliter impossibile sit, vel infelix fore timeatur, salutem concubinarium providere oportet ope separationis, ubi nempe hæc fieri potest. Quocirca notandum 1° Si concubinarium in eadem domo habitent, omnem zelum adhibeat Confessarius ut separatio statim vel certe quantocius locum habeat. Quod si statim fieri nequeat, et agatur de *hero*, qui cum famula in concubinato vivit, ut

(1) De matrimonio conscientie Cfr. Bened. XIV. Constit. *Satis vobis*. 17 Nov. 1741. — Soglia. *Instit. jur. eccl.* Vol. II. § 170. — Feye. *De impedim.* n. 343—345. — V. D. Burgt. *De matrim.* n. 412.

lapsus interim evitet, adhibeat remedia n. 10. qu. 1. indicata. Si agatur de concubina, quæ *famulæ* titulo apud concubinum commoretur, ut lapsus interim evitet, aperte denuntiet hero se nolle amplius talem vitam ducere, eique quovis modo resistat; si herus nocturno tempore ad illam divertat, januam cubiculi ita claudat et firmet, ut herus illam aperire nequeat; de cætero adhibeat remedia n. 10. qu. 1. indicata. Si famula deinde propter ejusmodi remedia adhibita ab hero ejiciatur, et non haberet quo divertat nec quo sustentetur, curet Confessarius, ut in aliquo hospitio fundato pro puellis periclitantibus collocetur.

2° Si concubinarii habitent in domibus diversis, separatio facilius est, maxime ex parte concubini. *Concubinus* non amplius ingrediatur domum concubinæ, nec ullum cum ea commercium habeat. *Concubina*, præter media supra indicata, abhibere potest sequentia: 1° non aperire januam concubino advenienti; 2° cum alia fœmina honesta semper cohabitare, ita ut numquam sola inveniatur; 3° mutare domicilium. (Berardi. n. 141.)

20. — III. Quando gravissimæ et ineluctabiles causæ tum matrimonium tum separationem impediunt, ad ea opportuna media confugiendum est, quæ formale periculum removeant. Hujusmodi media num. præc. et n. 10. indicavimus.

21. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *Ad quid teneatur concubinus vel concubina, si graviter ægrotet vel in articulo mortis versetur?*

Resp. Si matrimonii conclusio impossibilis sit, 1° in publico concubinato *concubinus* debet, si possibile sit, ejicere concubinam, et, quatenus opus sit, aliam honestam fœminam conducere, quæ ei necessaria ministret: *concubina* debet, si infirmitas et conditio sinant, conari ut in publico valetudinario, si adsit, recipiatur; 2° in occulto concubinato separationi periculum infamiæ plerumque obstat. Porro, quando separatio fieri nequit, Confessarius niti debet, ut periculum, quantum fieri potest, amoveatur; quem in finem præter media n. 10. indicata, sequentia proderunt: 1° complex ejusque effigies a cubiculo amoveatur; 2° si hæc etiam remotio possibilis non sit, pars infirma per se vel per Con-

fessarium complici de scandalo ei dato veniam petat, eumque ut animæ suæ per veram poenitentiam consulat obsecratur. (Berardi. n. 144.)

QUÆR. 2° *An qui publice existimaretur concubinaris, et non esset, teneatur ad separationem?*

Resp. 1° Si neque malo opere neque minus recto ansam rumori dederit, non tenetur, sed sufficit quod divulget hujusmodi opinionem falsam esse; tunc enim scandalum calumniose excitatum vel cessabit, vel pharisaicum evadet.

2° Si opere sive malo sive minus recto ansam opinioni dederit, tenetur ad separationem, si absque gravi damno possit; quia quilibet tenetur ex jure naturæ scandalum tollere; id autem, cum causam scandalo dederit, absque separatione difficulter præstare poterit. (n. 452. Salmant. tr. 26. cap. 2. n. 35.) Si separatio absque gravi detrimento fieri nequeat, ad eam non tenetur; cum charitas, vi cujus scandalum tollere deberet, non obliget cum tanto incommodo; sufficit ergo quod exemplari vita veritatisque divulgatione scandalum tollere nitatur. (Lib. 2. n. 52.)

Art. II.

ABSOLUTIO CONCUBINORUM.

22. — Agendi modus Confessarii diversus erit, prout 1° concubinatus publicus vel occultus est; 2° occasio voluntaria vel necessaria.

Trademus regulas 1° erga concubinaris publicos; 2° erga occultos.

§ I. IN CONCUBINATU PUBLICO.

23. — **Regulæ. I.** Si occasio *voluntaria* sit, complices absolvendi non sunt priusquam de facto se separaverint, etiamsi dent signa magni doloris. Rationibus n. 8. III. ad ductis accedit, tum quod scandalum pareret videre ad Eucharistiam accedere concubinum, qui adhuc domi concubinam retinet, vel ejus domum frequentat, aut concubinam, quæ

adhuc cum concubino cohabitatur, aut eum domi recipit; tum quod publicus peccator non debet absolvi, nisi publice pœniteat et scandalo satisfaciat. Ergo, priusquam absolvatur, concubinus concubinam dimittere debet, aut, si hæc extra domum degat, per aliquod tempus notabile ad eam non accedere; concubina autem a domo concubini discedere, aut, si non cohabitatur, per aliquod notabile tempus commercium cum eo abrumpere. (Lib. 3. n. 436. Segneri. *Instruct. Conf. cap. 5.*)

II. Si occasio *necessaria* sit, differenda est absolutio donec pœnitens per notabile tempus se continuerit, et publico scandalo satisfecerit. Consequitur ex rationibus supra allatis. (Lib. 3. n. 436.)

Quocirca notandum 1° Necessitas occasionis non facile credenda est; affectus enim, quo miseri isti sordidis suis adhærent voluptatibus, efficit, ut separationi vel speciosos prætextus opponant vel difficultates exaggerent; probe ergo expendat Confessarius quanti valeant objecta obstacula, ut veram monetam ab adulterina discernat. (Segneri. *Instruct. Conf. cap. 5. et 6.*)

2° Occasio dicenda esset necessaria, si pœnitens eam relinquendo magnum damnum revera subiret, puta si propterea a proprio statu decideret. (Lib. 3. n. 437. 441. Lib. 2. n. 31.)

3° Publico scandalo satisfaciet concubinus vel concubina divulgando occasionis necessitatem, si nota non sit, conversionis signa publice ostendendo per ecclesiæ et Sacramentorum frequentationem, et similia, ac demum, si fieri possit, connubium cum complice ineundo.

4° A tradita Regula excipiendus est casus rarissimus, quo turpe commercium jamdiu cessavit, quamvis fama concubinitatis adhuc subsistat, scandalum vero statim tolli nequit, sed pœnitens paratus est ad illud quamprimum et meliori modo possibili tollendum; tunc absolvi potest, antequam scandalum reparatum fuerit, si promittat se non esse ad Communionem accessurum, saltem in loco ubi cognitus est. (Segneri. *cit. cap. 5.* Berardi. n. 151.)

24. — **Quæstio.** *Quomodo absolvi possit publicus concubinarium in casu mortalis infirmitatis vel articuli mortis?*

Resp. 1º Si jam sit sensibus destitutus, debet absolvi sub conditione, atque etiam S. Oleo inungi; non enim dici potest quod in manifesto peccato mortali moriatur, nisi ante sensuum destitutionem Sacramenta expresse recusasset.

2º Si sensibus utatur, attamen in extremis versetur, ita ut neque matrimonium contrahendi neque separationem efficiendi tempus suppetat, concubinarium ad pœnitentiam reductus absolvi debet, et reliquis Sacramentis muniri. Curandum tamen, quantum possibile erit, ut complex non se præsented, atque ut moribundus sive per se sive per Sacerdotem coram testibus veniam petat.

3º Si infirmitas moram patiatur, ita ut ægroto tempus, modusque suppetat tollendi tum scandalum, tum occasionem relapsus, non externi solum, sed et interni, sive ope matrimonii sive ope separationis, non est absolvendus priusquam scandalum reparaverit occasionemque removerit. Si neutrum fieri posset, oportet ut hanc impossibilitatem coram testibus quamprimum divulgandam declaret, simulque promittat se, si forte convaluerit, separationem effecturum ac nullum amplius cum complice commercium habiturum; præterea non omittat Confessarius media n. 21. indicata. (Berardi. n. 148.)

§ II. IN CONCUBINATU OCCULTO.

25. — **Regulæ.** I. Si occasio *voluntaria* sit, complices regulariter absolvendi non sunt, priusquam de facto se separaverint, etiamsi dent signa magni doloris. Ratio est, quia experientia nimis constat, quod, obtenta absolutione, difficulter occasio postea auferatur et facillime redeatur ad vomitum.

Dico: *regulariter*; quia excipitur 1º aliquis casus rarus, quo ex una parte pœnitens doleret profusis lacrymis, vel confiteretur territus forti concione aut morte amici aut evasione a magno mortis periculo; et ex altera parte occasio brevi dimitti non posset, vel urgeret necessitas communicandi ob vitandam magnam infamiam, vel quid simile, juxta dicta n. 8. III; 2º si non cohabitarent, juxta dicta n. 8. I;

3° si prudens timor adsit ne pœnitens ob dilationem absolutionis, cum necdum inconstans fuit, a Confessione alienetur et in peccatis tabescat; quia tunc dilatio periculum infrigendi propositum potius augeret. (Lib. 3. n. 436. Segneri. *Instruct. Conf. cap. 5.*)

II. Si occasio *necessaria* sit, absolvi poterit pœnitens, modo rite dispositus sit; verumtamen omnino expediret absolutionis dilatio donec experimento probetur continentia pœnitentis, nisi hic vel redire non posset, vel a Communionē abstinere nequiret sine positiva infamia. (Lib. 3. n. 437. 441.)

Ad hæc notandum est, quod si pœnitens occasionem esse necessariam contendat ne scandalum aut infamia oriatur, communiter loquendo negandum est suppositum; quia 1° si populus familiaritatem nondum adverterit, dimissio concubinæ non majorem notam pariet, quam si famulam domo emitteret; 2° in diuturno concubinato moraliter impossibile est rem aliis non innotescere; unde separatio infamiam scandalumque impedit. (Lib. 3. n. 435. Segneri. *loc. cit.*)

26. — **Quæstio.** *Quomodo absolvi possit occultus concubinarius in casu mortalis infirmitatis vel articuli mortis?*

Resp. Eodem modo, quo dictum est supra n. 24; sed, quia scandalum abest, testes adhibendi non sunt.

CAPUT II.

DE CHOREIS.

Agemus 1° de periculis chorearum;

2° de Officio Confessarii et Parochi circa eas.

Art. I.

PERICULA CHOREARUM.

27. — **Principia.** I. Choreæ inter personas diversi sexus, secundum se, seclusis pravis circumstantiis, non sunt illicitæ. Ratio est, quia ex se sunt actus, non libidinis, sed lætitiæ. (Lib. 3. n. 429.)

II. Ex triplici potissimum circumstantia possunt evadere graviter illicitæ, videlicet 1º ex *pravo fine*, puta libidini indulgendi; 2º ex *periculo* peccandi; 3º ex *scandalo*. Quibus adde gravem parentum prohibitionem, legem ecclesiasticam eas vetantem. (Lib. 3. n. 429. Berardi. n. 155.)

Porro 1º prava intentio adest in illis, qui eo fine choreas adeunt, ut, cum puellis saltando, venereas delectationes sibi procurent, vel ut cum illis tactus malitiosos vel turpes sermones habeant. Id accidere potest speciatim in choreis cum larvis; non enim desunt, qui ideo faciem tegunt, ut, pudoris fræno non amplius retenti, incogniti ea faciant, quæ cogniti facere non auderent. (Berardi. n. 156.)

2º Peccata, quorum periculum choreæ inducere possunt, sunt a) malitiosæ manuum constrictiones, affectu nempe impudico; simplex manuum apprehensio, quam chorea exigit, peccatum non continet aut certe veniale non exedit. (Lib. 3. n. 429.) b) Amplexus pressi, de quibus Jacobi, auctor operum theatralium, scripsit: »Numquam permittere »deberemus ut uxores filiæque nostræ virorum brachiis »lascive compressæ, pectore earum contra istorum pectus »versa, circumducantur.” Lascivis ejusmodi amplexibus occasionem præbent choreæ, quæ valde sunt in usu et dicuntur *Waltz*, *Polka*, *Mazurka*, *Scottisch*, etc. c) Tactus obscæni, qui contingere præcipue possunt extra actum saltandi, sive ante sive post, sive in intervallis, quando juvenes identidem a saltando quiescunt, sive demum in via, quando juvenes puellas domum deducunt, tunc et fornicationes evenire possunt. d) Amatorii et turpes sermones. e) Aspectus malitiosi, puta in obscæna chorea dicta *angelica*, in qua totalis est nuditas: etiam locum habere possunt, quando fœminæ pectore nimis denudato interveniunt; vel quando ipsæ fœminæ in juvenes turpiter commotos oculos figerent. f) Delectationes morosæ et desideria turpia, quæ non solum in actu choreæ, sed etiam postea contingere possunt. (Berardi. n. 158—162.) Advertat tamen Confessarius, peccata externa in honorabili societate rarius evenire solere; deinde, malitiam in viris sæpius quam in fœminis reperiri.

3° Scandalum, quod choreis intervenire quit, potest directum et indirectum esse. Directum contingit v. g. quando juvenes sermonibus, amplexibus, tactibus, etc., puellas directe ad turpia sollicitant. Indirectum evenit v. g. quando vel saltandi modus indecens est, vel fœminæ pectore denudatæ, ubi mos non est, choreis assistunt.

III. Si periculum, quod choreæ adducunt, proximum sit, et nulla gravis causa adsit illud adeundi, choreæ sub mortali vitandæ sunt: si vero periculum remotum sit, vel si gravis causa excuset, tunc vel leve vel nullum peccatum aderit. Ratio petitur ex obligatione vitandi occasiones peccati formalis.

Attendendæ igitur sunt quantitas periculi et gravitas causæ.

28. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *Quandonam choreæ propter periculum tamquam occasio proxima peccati mortalis estimandæ sint?*

Resp. Judicium sumendum est 1° ex experientia; si quis aliis vicibus interfuerit choreis, et propter illas frequenter peccaverit, et nunc circumstantiæ non sint ita diversæ, ut præsumi debeat eum hac vice non peccaturum, aperte constat de gravitate periculi.

2° Ex aliis adjunctis; sic proximum periculum adducere possunt *a)* modus saltandi, v. g. cum presso amplexu, utpote qui facile libidinem excitare et spectantibus scandalum dare potest; *b)* larvæ adhibitæ; quippe quæ pudoris frænos facile laxant; *c)* nimia chorearum frequentatio; generat enim levitatem, dissipationem, oblectationum aviditatem, et inde facile libidinem: *d)* tempus nocturnum, dum juvenes deinde puellas domum deducunt per tenebras, per devia, quod non raro ansam præbet peccatis; *e)* corruptio personarum, quibuscum choreæ ducuntur; procaces namque solent variis modis ad libidinem sollicitare eive consentire; *f)* indecens fœminarum nuditas; quia viris scandalum dare potest.

Cæterum regulæ determinatæ, quæ omnibus locis et personis convenient, minime dari possunt, cum magnæ adsint

differentiæ inter diversa loca interque diversas personas, præcipue inter civitates et pagos, homines plebeios et honestiori genere natos riteque educatos.

3° Generatim loquendo, multo periculosiores sunt choreæ publicæ, quæ in cauponis inter omnigenas personas ducuntur, quam quæ in privatis domibus habentur. Speciatim mos *frequenter* ducendi choreas publicas, v. g. singulis hebdomadibus vel mensibus, moraliter nequit non esse proxima peccandi occasio et fomes corruptionis; vix enim possibile est ut tam crebro tripudiet levissima juvenus utriusque sexus, quin animarum excidium inducat. Secus dicendum, si aliquoties dumtaxat per annum honeste ducantur; v. g. tempore encæniorum; qui mos, ubi viget, vix tolli poterit.

QUÆR. 2° *Quenam censeantur justæ causæ adeundi choreas?*

Resp. 1° Si periculum remotum sit, causa rationabilis ab omni aut certe a gravi culpa excusare potest. Tales causæ solent esse v. g. finis una alterave vice in anno relaxandi animum, facilius inveniendi occasionem matrimonii, non displicendi adamanti, satisfaciendi vicinis ad choreas invitantibus, non se exponendi alicui censuræ vel irrisioni, etc.

2° Si periculum esset proximum, sola causa gravis excusare potest, v. g. gravis offensio mariti, parentum, fratrum. Oportet tamen, ut nullum adsit medium, quo ejusmodi perturbationes familiæ evitari possint, et ut quis debitis cautelis, piis nempe cogitationibus, orationibus, firmo proposito, contra periculum se muniat. (Konings. n. 1441. S. Franc. Sales. *Instit. vit. devot. part. 3. cap. 34.*)

Art. II.

OFFICIUM CONFESSARII ET PAROCHI CIRCA EAS.

29. — QUÆR. 1° *Quomodo se gerere debeat Confessarius quoad choreas?*

Resp. 1° Vitet excessum et defectum zeli contra eas. Excedunt, qui nimio impetu et absque ulla prudentia contra

eas invehunt. Deficiunt, qui nulla cura tanguntur ut eas impedian.

2° Perpendat periculum pœnitentis, interrogando an aliis vicibus propter choreas in ipso actu aut postea peccaverit, aut saltem gravibus libidinis motibus subjectus fuerit, anquirendo de circumstantiis modi, temporis, loci, personarum, etc. Quo facto, a) si pœnitens gravem a choreis abstinendi obligationem habeat, regulariter sub denegatione absolutionis eam obligationem ei indicare debet. b) Si pœnitens gravem obligationem non habeat, male se gereret Confessarius, si tanta facilitate choreas permetteret, ut, juxta personarum conditionem, ne consilium quidem daret sive ab eis abstinendi sive non sæpius eas adeundi; quantumvis enim choreæ videantur innocuæ, nihilominus, attentis circumstantiis quibus vulgo vestiuntur, ut plurimum periculosæ sunt, ratione tum jacturæ devotionis et verecundiæ, tum periculi se implicandi præcocius et inconsultis amoribus. Dixi: *juxta personarum conditionem*; personis enim honestioris conditionis, præsertim in matrimonium collocandis, consilium abstinendi, nedum fructui, offensioni erit; unde solum consilium temperandi a frequentia conducet. Confessarius ergo, quantum prudenter poterit, pœnitentes vel a choreis avertat, vel, si id nequeat, monitis et mediis opportunis periculum diminuere satagat. Hæc monita sunt v. g. ut pœnitens 1° rectam formet intentionem; 2° modestiam servet in omnibus, maxime in vestitu, gestu et sermone; 3° vitiosis sympathiis nullo modo obsecundet, sive aliorum erga se, sive suiipsius erga alios; 4° post choream sanctas cogitationes, quæ pravis imaginationibus aditum præcludant, mente revolvat. (Berardi. n. 167—169. S. Franc. Sales. *Instit. vit. devot. part. 3. cap. 33.*)

Juxta præfatam distinctionem procedendum quoque est cum parentibus, qui choreas permittunt filiis aliisque subditis; cum cauponibus, qui eas in cauponis suis admittunt, quique insuper invigilare debent ne inhonesta in cauponis suis fiant; cum musicis, qui ne inhonesta ludant cavere debent.

QUER. 2º *Quomodo Parochus se gerere debeat erga choreas?*

Resp. 1º Sicut de Confessario dictum est, vitet excessum et defectum zeli contra eas.

2º Si usus chorearum in Parochia non existat, omnibus viribus eas arcere nitatur; quinimo, si spes fructus adsit, denegando absolutionem iis, qui illas introducere tentant.

3º Si contra choreæ nimis frequentes sint, conetur illarum numerum, quantum potest, diminueri.

4º Si aliquoties tantum per annum ducantur, nec spes affulgeat illas tollendi, adlaboret ut earum pericula removeat, puta ut honesto modo peragantur, non protrahantur in noctem, juvenes et puellæ separatim aut certe non sine fido comite domum redeant.

QUER. 3º *Sed quænam ad hos fines consequendos aptiora sint media?*

Resp. Magna opus est prudentia; idcirco 1º Parochus persuasum sibi habeat quod scripsit S. Aug.: »Non asperere, non »duriter, non modo imperioso, ista tolluntur; magis docendo »quam jubendo, magis monendo quam minando;» secus enim animos exacerbat potius quam emendabit.

2º Non expedit, saltem *ordinarie*, choreas *directe* insecrari; quia, ubi sunt in usu et populus eis adhæret, res male cedit.

3º Media *indirecta* semper proderunt; sunt v. g. a) Parochus omnibus boni pastoris muneribus rite satisfaciens infundat in fidelibus sibi commissis timorem Dei, odium peccati, curam animæ, benevolentiam et existimationem erga seipsum, memor sententiæ Eccli. I. 27: »Timor Domini expellit peccatum;» hunc in finem b) Sacramentorum frequentationem in juventute promoveat, Congregationem aliquam juvenum et puellarum, si fieri possit, erigat: pietatem præsertim in puellis foveat; c) in confessionali parentibus et puellis persuadeat ut hæc choreas non adeant; d) caupones vel patresfamilias benevolos opportune roget, ne domi suæ choreas admittant, aut saltem earum numerum minuant; e) circa tempus, quo choreæ in Parochia duci solent, prædicet de quatuor ultimis, de salute, de spiritu mundi inimico

Christi, de scandalo, etc., quinetiam paternam, moderatam et prudentem exhortationem faciat, ut suos parochianos directe a choreis avertat, ut parentes præsertim et superiores filios et subditos, in quantum possunt, impedian: ob oculos ponat pericula peccatorum, quibus in choreis se exponunt, et similia.

CAPUT III.

DE THEATRIS.

Tractabimus 1º de periculis theatri;

2º de officio Confessarii et Parochi circa illud.

Art. I.

PERICULA THEATRI.

30. — **Principia.** I. Spectacula secundum se nequaquam mala sunt. Ratio est, quia ludus honestus et moderatus nihil mali in se continet. (D. Thom. 2. 2. qu. 168. a. 3.)

II. Spectaculis adesse peccatum mortale evadere potest ex triplici circumstantia, nempe 1º ex *pravo fine* sive libidinem sive impietatem explendi; 2º ex *periculo proximo* perversionis in fide vel moribus; 3º ex *gravi scandalo*, sive mali exempli sive cooperationis.

III. Spectacula exhibere, quæ vel religionem vel bonos mores notabiliter offendunt, numquam a gravi scandalo excusari potest. Res in promptu est. (Lib. 3. n. 428.)

31. — **Quæstiones.** Quær. 1º *Quænam pericula in theatro inveniuntur?*

Resp. Pleraque spectacula, quæ hodiedum exhibentur, sunt vel 1º *notabiliter turpia*, sive ob res obscenas, quæ representantur et modis obscenis aguntur; sive ob fœminas uberibus et brachiis immodice denudatis in spectaculo aut agentes aut præsentés, præsertim si, ut assolet, perspicillis telescopicis contemplantur; sive ob quasi nuditatem et inverecundiam saltatricum in choreis scenicis, quæ intermis-

centur; vel 2° præterea *Religioni contraria*, quam traducunt modo ut tyrannicam, sanguinariam, modo ut scientiæ et progressui inimicam, modo ut ridiculam, contemptibilem, modo ut falsam, superstitiosam, impiam; sacros ritus et ipsa Sacramenta ludibrio exponunt; Sacerdotes, Pontifices, Religiosos et Moniales turpibus commerciis deditos exhibent; docent, extollunt aut excusant delicta, v. g. vindictam, suicidium, adulterium, divortium, vitia carnis, etc.

Dixi: *pleraque* spectacula, non *omnia*; quocirca notare iuvabit parva theatra, quæ pro vulgo sunt, pejora esse solere, quam magna, in quibus exculta societas intervenit.

QUÆR. 2° *Quando theatrum censendum sit pro assistentibus occasio proxima peccati mortalis?*

Resp. 1° Tum certissime, cum spectacula *Religioni notabiliter sunt contraria*; quia tunc fidei et religionis jacturam moraliter vitare non poterunt. Exceptio admitti poterit pro persona in fide firmissima et contra falsitates optime præmunita.

2° Quando repræsentationes *nimis turpes* sunt; quia turpia, quæ extra theatrum sine peccato mortali spectari aut audiri nequeunt, ratione theatri leviora esse non possunt. (D. Thom. in 4 dist. 16. qu. 4. a. 2. *questiunc. 2. sol. 2.*)

3° Spectacula *notabiliter* quidem, at non *nimis turpia*, occasio relativa dicenda sunt. Unde iis interesse ob curiositatem tantum, aut vanum solatium, secluso periculo consensus in turpem delectationem, excusari potest a mortali, dummodo tamen spectator perspicillis telescopicis non utatur. Attamen dictum periculum raro aberit in adolescentibus, nisi quis esset valde timoratus, et insuper pluries expertus illa spectando numquam se lethaliter peccasse. (Lib. 3. n. 427.)

4° Spectacula *non notabiliter turpia* possunt respectu alicujus, qui expertus sit suam fragilitatem, occasio proxima esse, eo vel magis quod hodie etiam in istis non raro eveniat, ut per transennam aliquid aut Religioni ejusque Ministris contrarium, aut graviter obscœnum et malitiosum irrepât. (Lib. 3. n. 427.)

5° Occasio proxima fere erunt *choreæ scenicæ*, quæ inter actus miscentur; utpote in quibus, ob vestitum saltatricum, obscœnos saltandi modos aut lascivas gesticulationes, maxima apparere solet turpitudō.

6° Theatrum *promiscue adire*, non præhabita notitia de obscœnitatum et impietatum absentia, hodie, ex communiter contingentibus, probabili periculo exponit.

Illud tamen notari debet, plures ex iis, qui theatrum adeunt, ad repræsentationem non attendere vel illam non intelligere; quod sane periculum valde extenuat.

QUÆR. 3° *Quinam grave scandalum præbeant in hac materia?*

Resp. 1° Actores et actrices turpium vel impiarum scenarum, ut dictum est.

2° Cooperatores ad spectacula notabiliter turpia aut Religioni graviter adversa. Cooperatio autem erit vel *positiva*, pecunia scil. vel plausu; vel *negativa*, ea nempe non impediendo, dum aut ex officio adest obligatio ea impediendi, aut saltem alias commode impediri possunt. De hisce confer infra qu. 5. (Lib 3. n. 427.)

3° Parentes aliique Superiores, qui filios et subditos a pravis spectaculis adeundis non impediunt, aut eis theatrum adeundi libertatem concedunt, quin prius de scenarum honestate certiores se reddiderint.

4° Illi, qui suo exemplo aliis, maxime adolescentibus, occasionem præbent pravis repræsentationibus assistendi. (Lib. 3. n. 427.)

5° Clerici aut Religiosi, qui mundanis spectaculis assistere præsumerent. Clericis insuper id sacris canonibus vetitum est. (Lib. 3. n. 427, Bened. XIV. *de Syn. lib. II. cap. 10. n. 11.*)

QUÆR. 4° *Ob quas causas interdum liceat theatrum adire?*

Resp. 1° Si quis adeundo theatrum leve periculum subeat exiguumque scandalum præbeat, tunc a gravi culpa excusandus est, dummodo congruas cautelas adhibeat.

2° Si grave subeat periculum, aut etiam scandalum præbeat, tunc sola causa gravis excusat, dummodo cautelas

adhibeat scandalumque meliori modo possibili reparet; tunc enim evadit occasio necessaria.

Causa autem satis gravis erit prudens timor notabilis damni, v. g. diuturnæ indignationis parentum aut mariti, qui adire jubent. Causa sufficiens non erit jactura pretii pro ingressu jam soluti, nam per interventum non recuperatur; neque finis philanthropicus, cui destinatur lucrum percipiendum, quia sine interventu pretium solvi potest.

Quod si, causa mediisque non obstantibus, fides periclitari videatur, aut assistens sæpe tentationi succumbat, tenetur absolute occasionem vitare. Quamobrem nulla causa excusabit assistentiam spectaculi nimis turpis aut impii; quia periculum formale removeri non poterit.

QUÆR. 5° *An graviter peccent illi, qui nomen dant theatro?*

Resp. Graviter peccant illi 1° qui dando nomen prava spectacula aliquo pacto impedire possent et non impediunt; quia tunc eorum cooperatio formalis est. Hac seclusâ,

2° Qui nomen dant theatro, in quo scenæ impiæ aut nimis turpes representantur; quia eorum cooperatio, etsi materialis tantum, nullâ justâ causâ, tanto scandalo proportionata, excusari potest.

3° Qui sine gravi causâ nomen dant theatro, in quo spectacula notabiliter turpia representantur; quia cooperatio materialis, qualis in hoc casu est, ad grave scandalum sine gravi causâ non licet. (Lib. 3. n. 427.)

Extra prædictos casus cooperatio graviter mala non erit.

Art. II.

OFFICIUM CONFESSARII ET PAROCHI CIRCA ILLUD.

32. — 1° Debent generatim omnes, præsertim juvenes utriusque sexus, quantum prudenter possint, a theatris avertere; quia spectacula, prout ordinarie hodiedum fieri solent, periculi plena sunt, pravæ passionēs exstimulant et animum enervant.

2° Confessarius perpendat periculum pœnitentis tum in-

dagando spectaculorum indolem, necnon scandalum, sive mali exempli sive cooperationis, quod pœnitens forte præbet, tum interrogando an aliis vicibus in theatro aut postea peccaverit, aut saltem gravibus tentationibus sive contra fidem sive contra castitatem obnoxius fuerit. Quo facto, *a*) si pœnitens gravem obligationem habeat abstinendi, sive ab omnibus sive a certis spectaculis, regulariter sub denegatione absolutionis eam obligationem ei indicare debet; *b*) si pœnitens gravem obligationem non habeat, exhortando conetur, quantum prudenter poterit, pœnitentem a theatro avertere, vel, si id nequeat, monitis et mediis opportunis periculum diminuire satagat; speciatim efficiat, ut pœnitens perspicillis telescopicis non utatur et choreis scenicis non assistat.

Simili modo, juxta dicta n. 31. qu. 3., procedere debet cum parentibus aliisque superioribus.

3' Turpium vel impiarum scenarum actores et actrices ad Sacramenta admitti nequeunt, nisi aut professioni suæ renuntient, aut saltem ab ejusmodi scenis prorsus abstineant; sunt enim peccatores publici, publicum scandalum præbentes.

CAPUT IV.

DE PRAVIS LIBRIS.

Expendemus 1° pericula pravorum librorum,
2° officium Confessarii erga illos.

Art. I.

PERICULA PRAVORUM LIBRORUM.

33. — Ad recte judicandum in hâc lubricâ materiâ, distinguendi sunt libri 1° alii *ex professo contra Religionem* seu impii, qui hæreticorum vel impiorum errores datâ operâ defendunt, Catholicæ Ecclesiæ doctrinam impugnant, illudunt, malitiose traducunt: alii *non ex professo contra Re-*

ligionem, qui obiter dumtaxat aliquid Religioni adversum perhibent, vel subinde Ecclesiae ministros insectantur.

2° Alii *ex professo obscæni*, qui in notabili sui parte obscæna tradunt; cujusmodi sunt multi libri Romantici: alii *subobscæni*, in quibus exiguum dumtaxat obscænitatis invenitur; ad quam speciem pertinent libri *erotici*, id est, de amoribus agentes, quales sunt multæ comœdiæ, tragœdiæ, dramata, poemata, et aliqui libri romantici moderati.

34. — **Principia.** I. Libri *ex professo impii* quam maxime periculosi et perniciosi sunt. Ratio est, tum quia hæreses et impietates cum tali asseverantia tantoque argumentorum et auctoritatum apparatu exponere solent, ut facillime fucum faciant; tum quia passionibus placent; tum denique, quia magnum excitant odium contra Religionem, representando illam tamquam tyrannicam, luminum et progressus inimicam, rusticorum, fœminarum, ignorantium propriam; spiritus autem emancipati, fortis et illuminati prorsus indignam. Quare nullus, nisi forte doctus ac pius Theologus, hujusmodi libros legere poterit, quin fidei jacturam faciat; fides autem, ut docet Trid. *Sess. 6. cap. 8.*, »est humanæ salutis initium, fundamentum et radix omnis justificationis;» hujus ergo amissio est malum extremum, quod hominem in maximo damnationis periculo constituit. Quocirca probe attendendum est axioma: »Dubius in fide infidelis est.» Hisce rationibus accedit gravis prohibitio Ecclesiae in Regula 2^a Indicis, imo, si libri hæresim propugnent, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ specialiter S. Pontifici reservatæ, ex Constit. Pii IX *Apostolicæ Sedis*. (S. Alph. *Append. de prohib. libr. Cap. I.*)

II. Libri irreligiosi, at *non ex professo*, generatim loquendo, periculi quoque pleni sunt. Ratio est, quia sensim sine sensu fidei integritatem lædunt, incautos lectores præjudiciis contra Clerum imbuunt, et ad Liberalismum attrahunt. Nemini ergo absque necessitate permittenda est eorum lectio. Gravitatis tamen periculi multum pendet a fine, ætate et religione lectoris, maxime vero a lectionis frequentia.

III. Libri *ex professo obscæni* maximum etiam periculum

adducunt. Ratio est, quia libidinem vehementer accendunt; hunc enim in finem exquisite elaborati sunt, iterum atque iterum pervolutari possunt, eas insuper obscœnitates proferrunt, quas forsitan vel ipsi impudentissimi dicere non auderent. Adde, quod tales libri sæpissime referti sunt lascivissimis picturis, quæ oculis subjiiciunt ea, quæ lectio menti repræsentat. Jure merito igitur omnibus graviter prohibiti sunt Regula 7^a Indicis. (*Append. cit. n. 8—11.*)

IV. Libri *erotici* occasio relativa sunt. Ratio est, quia in iis multa quidem adsunt valde tenera et affectuosa, sed nihil vel fere nihil invenitur, quod impietatem vel obscœnitatem redoleat; noxia tamen est eorum lectio, quia utilium librorum fastidium ingerit, animum ad profanos amores incendit, sicque obtenebrat, a Deo alienat, et ad vitia inclinat. Unde gravitas periculi ut plurimum pendet a circumstantiis, nempe a fine libidinoso, a lectoris ætate, indole, moribus, maxime vero a lapsuum experientia. — Propterea hi libri omnes periculosi sunt juvenibus, et ordinarie periculum proximum aderit pro iis, qui toti sunt in hujusmodi libris legendis, non vero pro iis, qui interdum aliquem legunt. (*Append. cit. n. 9. Lib. 3. n. 426.*)

35. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *Quid censendum sit de pravis diariis?*

Diaria, quæ *liberalia* hodie vocari solent, sicut libri distinguenda sunt: alia *ex professo impia*, quæ calumniis in Ecclesiam scatere solent, dogmata catholica, S. Pontificis infallibilitatem præcipue, non raro malitiose traducunt aut impie blasphemant, modernos errores in *Syllabo* a Pio IX proscriptos propugnant: alia *non ex professo* contra Religionem, quæ raro Religionem aggrediuntur, at sæpicule Clerum lacescunt, Ecclesiasticorum facta dedecora vulgando, Cleri actionem in re politica criminando, etc. Deinde, alia quoque *ex professo obscœna*, quæ sæpe obscœnas pagellas continent: alia non tam prava sunt.

His præmissis,

Resp. 1° Si fidei aut moribus *ex professo* adversentur, procul dubio graviter periculosa sunt, imo libris ipsis multo

magis periculosa. Ratio prioris est, quia multos, præsertim si continue aut sæpius legantur, corrumpunt, a Religione Catholica avertunt, omnigenisque præjudiciis imbuunt, ut lugenda experientia nimium comprobatur. Ratio posterioris est, tum quia libenter, faciliter, et constanter leguntur, ita ut venenum quotidianum evadant, quo animæ lente, sed certe necantur; tum quia latissime diffunduntur. Propterea in occasione proxima versantur, qui ejusmodi diariis nomen dederunt, vel frequenter ea legunt; cui accedit, quod priores ad tantum scandalum cooperantur: secus autem non adscripti, qui raro dumtaxat, occasione data in caupona, in via ferrea, ejusmodi diarium pervolvunt. Fatendum tamen, præfatam occasionem posse quandoque necessariam esse; atvero absque vera necessitate nulli permittenda est impiorum diariorum lectio.

2º Si *non ex professo* Religioni aut moribus adversa sint, generatim periculi quoque plena sunt; attamen periculi gravitas relativa erit pro dispositione legentis, frequentia et quantitate pravitatum, quæ in ipsis continentur, modo quo enuntiantur, etc.

QUÆR. 2º *An permitti possit mercatori nomen dare pravo diario propter nuntia mercatoria, quæ in eo inveniuntur, quibusque indiget?*

Resp. Si hæc nuntia in aliquo honesto diario non sat cito neque satis ample inveniri queant, necessitatis gratia tolerari posse videtur, ea lege, ut sola nuntia legantur et opportuna adhibeantur cautelæ ne diarium ad aliorum manus perveniat. Hunc in finem, periculi amovendi causa, optimum est ut mercator quotidie, cum diarium acceperit, nuntia excindat et reliquum folium statim destruat.

QUÆR. 3º *An liceat dominis hospitiorum legenda exponere prava diaria?*

Resp. Negat., etiamsi hospites ad ipsos confluere propterea desinant; tum quia expositio illa est actio *ex se* ordinata ad malum, ad lectionem nempe quæ intrinsece mala est; tum quia damnum temporale ac privatum nequit esse causa proportionata ad ruinam spirituales multorum hospitum.

Sub nomine tamen pravi diarii comprehendi non videtur diarium, quod interdum aliquid minus rectum de Religione continet, sed generatim eidem non adversatur. Ita Gury. *Tom. I. n. 256. Varceno. tr. 8. cap. 2. art. 3. Berardi. Præv. Conf. n. 66 et 240. Van Egeren. Notat. fascic. I. de scand. n. 36. Sanch. Decal. lib. 1. cap. 7. n. 2. 5—7. 26.*

Art. II.

OFFICIUM CONFESSARII ERGA ILLOS.

36. — QUÆR. 1° *Quænam sint Confessarii officia quoad lectionem pravorum scriptorum?*

Resp. Tenetur 1° quando prudens suspicio subest, interrogare pœnitentem, qui hac de re tacet. Ratio est, quia, si pœnitens pessima scripta legat, omissio hujus interrogationis illi perquam noxia erit, cum relinquat eum in occasione admodum periculosa; idque verum est, etiamsi bona fide taceret, a fortiori, si mala fide, cum tunc et sacrilegium perpetraret. (n. 629.)

2° Admonere pœnitentes, qui legunt libros aut diaria ex professo impia vel obscœna; nec mala majora ex admonitione timere debet, ut satis claret ex dictis, cum lectio illa jam producat summum malum. Speciatim monere debet parentes et Superiores Collegiorum, ut hac in re vigilantissimi sint erga filios et alumnos. (n. 616.)

3° Negare absolutionem renuentibus abstinere ab ejusmodi lectione. Constat ex prop. 61. damn. ab Innoc. XI. »Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere, quinimo directe »et ex proposito quærit aut ei se ingerit.» Atqui præfati libri et diaria sunt occasio proxima peccandi contra fidem et mores. Ergo prædicti renuentes numquam absolvi possunt. Si quando justa adesse videatur causa, procuranda est licentia legendi retinendique libros prohibitos. Benignior tamen praxis non raro sequenda est cum iis, qui legunt libros eroticos vel *interdum* diarium perversum, quatenus

nempe ex hac lectione probabile periculum pœnitenti non immineat, juxta supra dicta.

4° Adigere pœnitentem, qui tales libros retinet, ut eosdem abjiciat, et qui tali diario nomen dederit, ut nomen retrahat; si id se facturum sincere promittat, absolvi potest. Quod si postea promissis non steterit, ordinarie absolvendus non est, priusquam obligationi suæ satisfecerit. Sequitur ex regulis traditis n. 8.

5° Præscribere pœnitenti, qui ex necessitate impia scripta legit, congrua antidota, ne venenum noceat; ut nimirum simul bonos libros vel bona diaria legat, quæ Religionem defendunt; ut pro fide conservanda oret, Sacramenta frequentet, etc.

6° Satagere ut juvenes præcipue avertat quantum valet, a lectione libellorum Romanticorum; quia ex hujusmodi lectionibus universe magnam animæ ruinam hauriunt. (Lib. 3. n. 429.)

QUÆR. 2° *Quomodo Confessarius se gerere debeat quoad lectionem librorum, vel diariorum liberalium, quæ prava quidem, at non ex professo impia vel obscœna sunt?*

Resp. Debet 1° pro viribus eorum lectionem impedire, ut patet ex dictis; speciatim a) quando pœnitens obligationis abstinendi conscius est, vel de ea dubitat; b) dum ignarus est obligationis, attamen cum spe fructus, aut saltem sine metu majoris mali, admoneri potest; c) quando Confessarius advertit continuam vel frequentem lectionem illam incipere pœnitenti in fide aut moribus notabile detrimentum inferre; hoc quippe neutiquam permittere potest.

2° Aliquando *tacere* obligationem abstinendi a prædicta lectione, positis nimirum sequentibus conditionibus, a) ut pœnitens invincibiliter ignoret gravem obligationem abstinendi a continua vel frequenti ejusmodi lectione; quæ ignorantia in pluribus oritur ex miris, quibus imbuti sunt, præjudiciis; b) ut ex admonitione fructus non speretur, sed majora potius mala timenda sint, puta alienatio a Sacramentis, a Religione; minus enim malum permitti potest ut majus evitetur, et Confessarius Christi exemplum sequi de-

bet, de quo testatur Matth. XII. 20: »Arundinem quas-
»satam non confringet, et linum fumigans non exstinguet;”
c) ut Confessarius pœnitentem suum monitis ac suasionibus
ab ejusmodi lectione abducere, vel certe diffidentiam de
pravis libellis ac diariis insinuare, atque ad studium Reli-
gionis inducere conetur; tamquam medicus enim tenetur
pœnitenti antidota ministrare, quibus periculum removeat.
(n. 610. Godschalk. *De prohib. libr. cap. 6.*)

CAPUT V.

DE PRAVIS CONSORTIIS.

37. — Consortia prava sunt ratione fidei et morum.
Unde 1° Consortia, in quibus sermones contra Religionem
ejusque Ministros haberi, et prava diaria legi solent, occa-
sionem proximam amittendæ fidei constituunt, et idcirco
sub gravi peccato vitanda sunt. Graviter proinde illicita est
adscriptio et frequentatio istiusmodi societatum sive *circulo-
rum*, ut aiunt, *liberalium*; idem dicendum de frequentatione
hominum incredulorum aut sectariorum, qui fidem labe-
factare nituntur.

2° Ea consortia occasionem proximam luxuriæ constituunt,
in quibus pravi socii vel ad peccata operis, nempe ad pol-
lutionem, ad sodomiam, ad meretrices adeundas, pertrahunt,
vel ejusmodi turpiloquia proferunt, quæ sine proximo periculo
proferri aut audiri nequeunt. Perpendat porro Confessarius
utrum hæc occasio sit voluntaria an necessaria; certe potest
esse necessaria, si hujusmodi socii inveniantur in eodem
Collegio, in eadem officina, etc., vel si sint proprii vicini,
quatenus (ut ruri sæpe accidit) impossibile moraliter sit
eorum occursus omnino vitare; hoc in casu Confessarius
pœnitentem admoneat, ut, si possibile sit, turpes sermones
abrumpat, aut certe eis non participet. Denique, cumprimis
satagat ut adolescentes adhuc innocentes a consuetudine
pravorum sociorum removeat, parentumque vigilantiam hac
in re excitare non omittat.

CAPUT VI.

DE PRAVIS SCHOLIS.

38. — Schola nostro tempore quasi campus est, in quo de æterna fortuna surgentis ætatis dimicandum est, atque hoc genus belli contra fidem incredibili furore geritur. Rationalistæ enim, Massonici, Liberales, et quotquot ejusdem furfuris increduli, eo constanter unitisque viribus tendunt, ut Religionem ex hominum societate exterminent. Quem scopum ut attingant, nihil non moliuntur ut adolescentium educatio a Religione divellatur, sicque sensus irreligiosi ac perniciosissimi errores juventuti instillantur. Eapropter gubernia scholas publicas introduxerunt, in quibus pueri et adolescentes sine Religione instituuntur, quas scholas *neutras* vocant.

Agemus 1º de periculis scholarum publicarum ;

2º de officio Confessarii erga parentes et alios.

Art. I.

PERICULA PUBLICARUM SCHOLARUM.

39. — **Principia.** I. Ea juventutis instituendæ ratio, quæ omnem excludit doctrinam Religionis, est ex se periculi plena, ac perquam adversa rei Catholicæ. Ratio est, quia 1º mutila est, et præcipua quidem educationis parte, doctrina nempe salutis æternæ, quæ rerum pereuntium doctrinam tum nobilitate tum necessitate præmodum antecellit; ex hoc defectu periculum nascitur, ne ætas flexibilis absque Religione adolescat; 2º ab Ecclesiæ auctoritate sejuncta est; unde fieri potest, ut magistri scholis præficiantur, et libri adhibeantur, qui errores et vitiorum semina teneris mentibus infundant; 3º impossibile est tum morum præcepta tradere absque religione, tum quasdam scientias docere, v. g. historiam, quin præceptor Revelationem et Ecclesiam tangat, eique vel patrocinetur vel adversetur; 4º ipsimet

hujus institutionis auctores confessi sunt unum ejusdem finem esse, ut Religio convellatur. Ita ex Instruct. S. C. Propag. a Pio IX approbata 24 Nov. 1875. (1)

II. Non omnes scholæ publicæ, quas *neutras* vocant, æquale periculum afferunt, sed aliæ *positive*, aliæ *negative* noxiæ esse possunt. Colligitur ex cit. Instruct.

Porro 1° *Negative noxiæ* sunt, in quibus nihil fidei moribusve adversum reperitur.

2° *Positive noxiæ* sunt, in quibus fidei integritas vel morum honestas, aut ambæ simul, periculo proximo exponuntur.

Causæ, ob quas scholæ publicæ positive noxiæ sint, tres potissimum recensentur: a) libri, qui paulatim in puerorum animis religionem aut pudorem aut utrumque elevant; b) magistri, qui venenum erroris, si non aperte, subdole et sensim sine sensu puerorum animis instillant; c) condiscipuli, qui aut falsam aut nullam colunt religionem, et iis sunt moribus præditi, ea loquendi agendique nefaria licentia, ut adolescentium, licet domi optime institutorum, fides labefactetur aut certe pudor ac pietas absumatur. Quibus adde, quod in pluribus scholis in eodem scamno pueri juxta puellas sedere jubeantur. (Instruct. cit. — Konings. *De absolut. parent. n. 7.*)

III. Scholæ publicæ, *neutræ* dictæ, nisi sufficiens adsit causa, et periculum perversionis e proximo remotum fiat; tuta conscientia frequentari nequeunt. Id vel ipsa clamat lex naturalis et divina. (Instruct. cit.)

Porro 1° Sufficientia causæ petenda est a gravitate periculi, quod in scholâ reperitur. Sufficiens causa plerumque aderit, quando vel nulla præsto est schola Catholica, sive in loco ipso sive in proxima ejus vicinia, vel ea, quæ suppetit, parum est idonea erudiendis convenienter conditioni suæ adolescentibus, ac parentes facultatem non habent in alia regione prolem Catholice educandi. In dubio de causæ sufficientia consulendus est Episcopus.

(1) Cfr. Revue Théol. 1878. pag. 18. Konings. *Theol. mor. Appendix in fine Vol. I.*

2º Ut periculum removeatur, opportuna remedia cautionesque adhibenda sunt. Quare *a)* inprimis videndum utrumne in schola, de qua adeunda agitur, perversionis periculum sit ejusmodi, quod fieri remotum plane nequeat, velut quoties ibi aut docentur quædam aut aguntur Catholicæ doctrinæ bonisve moribus contraria, quæ citra animæ detrimentum neque audiri possunt neque peragi; enimvero tale periculum, ut per se patet, *omnino* vitandum est, cum quocumque damno temporali, etiam vitæ. *b)* Debet insuper juventus necessariam Christianam institutionem et educationem, extra scholæ tempus, rite ac diligenter accipere; hunc in finem *c)* Parochi catechesibus diligenter debent operam dare, eisque explicandis præcipue incumbere fidei veritatibus ac morum, quæ ab incredulis et heterodoxis impetuntur; juventutem insuper qua frequenti usu Sacramentorum, qua pietate in Beatam Virginem communire, et ad Religionem firmiter tenendam etiam atque etiam excitare. *d)* Parentes, quive eorum loco sunt, liberis suis sollicite invigilare debent, ac vel ipsi per se, vel, si minus idonei ipsi sint, per alios, de lectionibus auditis eos interrogare, libros iisdem traditos recognoscere, et, si quid noxium ibi deprehenderint, antidota præbere, eosque a familiaritate et consortio condiscipulorum, a quibus fidei vel morum periculum imminere possit, seu quorum corrupti mores fuerint, omnino arcere et prohibere. (Instruct. cit.)

40. — Ad prædicta advertendum superest: 1º Si schola positive noxia sit, in *pueris* periculum difficillime ex proximo remotum reddi potest, cum tenera ætas vix non semper imbuatur principiis et moribus eorum, quorum vel doctrinas constanter audiunt vel consuetudine utantur. (Konings. *De absol.* n. 19. *Theol. Mor.* n. 438.)

2º Ubi scholæ publicæ *communitè* positive noxiæ sint, eadem doctrina valet, si de aliqua schola particulari ignoretur utrum sit positive noxia necne; quia tunc militat contra eam præsumptio; quæ præsumptio soli cedit veritati, i. e. certitudini quod illa schola ut non positive noxia tolerari possit; in moralibus enim secundum communiter con-

tingentia judicandum est. (Konings. *De absol. n. 14. Theol. Mor. n. 435.*)

3° Ob *commune periculum* possunt Episcopi in aliqua regione omnes omnino scholas publicas aut penitus prohibere, aut sub definitis tantum conditionibus tolerare; præceptum enim in vera præsumptione juris fundatum est justum, ac proinde ei parendum. Casus existeret v. g. ubi Episcopi præviderent, ut in Belgio, brevi eventurum ut scholæ publicæ evadant *omnes* positive noxiæ; vel ut alumni, etiamsi scholæ *in se* positive noxiæ non essent, spiritu irreligioso imbuantur, eo ipso quod noverint scholas illas contra Religionem erectas esse. (Lib. I. n. 100. in fine. Konings. *de absol. n. 9.*)

41. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *An liceat parentibus filios scholæ publicæ, quam neutram vocant, committere ad altiores disciplinas addiscendas, quibus in sociali sua conditione indigebunt, si nulla adsit schola Catholica, in qua hæ doceantur, vel ea adiri nequeat, nisi expensis, quibus parentes impares sunt?*

Resp. Regulæ traditæ applicandæ sunt etiam scholis majoribus, nempe Collegiis, Gymnasiis, Universitatibus. Ad judicium autem ferendum de spe periculi removendi, spectanda sunt adolescentis in fide et virtute firmitas aut debilitas, parentum vigilantia aut incuria, loci distantia, hujus et scholæ conditio, causæ gravitas, etc. (Konings. *Theol. n. 439.*)

QUÆR. 2° *An liceat officio magistri fungi in scholis publicis, neutris dictis?*

Resp. Dist. 1° *Negat.*, si magistri in schola uti aut pueris prælegere cogantur e libris, qui fidei aut moribus periculosi sint.

2° *Affirm.*, si nihil, quod pueris nocere possit, admittant, et, ubi coexistit schola catholica, nihil directe moliantur ad pueros in suas scholas attrahendos; quia exercitium hujus officii nullam damnatæ institutionis methodi approbationem nec ullam cooperationem ad eam involvit; ex sola enim necessitate omittunt religiosam institutionem. Quinetiam noxium foret, si hoc modo non liceret catholicis eo officio

fungi. Excipe tamen, si et quatenus Episcopus prohibuerit, ut diximus n. 40. 3º

QUER. 3º *An liceat munus inspectoris suscipere?*

Resp. Dist. 1º Negat., si scholæ proxime periculosæ sint; quia vi muneris inspectores cooperantur ad malum. Excipe, si spes fundata adsit fore ut influxu suo eas notabiliter minus damnosas reddant; quia tunc malum pro viribus impedirent, quod bonum est.

2º *Affirm.*, si scholæ positive noxiæ non sint, quin et laude digni sunt, si eo fine munus acceptent, ut libri et magistri, qui fidei aut moribus periculosi sint, procul a schola habeantur. (Konings. *Theol. n.* 440. 4º) Exceptio tradita supra n. 40. 3º hic quoque valet.

QUER. 4º *An adiri possint scholæ publicæ, dictæ normales, in quibus juvenes ad munus magistri in scholis publicis aliquando obeundum, informantur?*

Resp. Dist. 1º Negat., si positive noxiæ sint, ut patet.

2º *Affirm.*, si proxime periculosæ non sint, et alumni firme proponant in officio magistri obeundo ab iis abstinere, a quibus magister abstinere debet. Si vero hujus propositi tenaces non fore videantur, enixe et prudenter hortandi sunt, ut alii potius officio aut arti sese dedant. (Konings. *Theol. n.* 440. 2º.) Excipe iterum casum prohibitionis, de quo n. 40. 3º

Art. II.

OFFICIUM CONFESSARII ERGA PARENTES ET ALIOS.

42. — **Regulæ. I.** Parentes, qui absque necessitate filios instituendos committunt scholis publicis *positive* noxiis, si contumaces sint, absolvi nequeunt. Ratio est, quia filios occasionem proximam perversionis in fide et moribus exponunt. (Instruct. cit.)

II. Parentes, qui ex necessitate id faciunt, absolvi possunt, dummodo periculum ex proximo remotum reddi possit et reapse reddatur. Ratio est, quia tunc schola illa est oc-

casio necessaria. Necessitas adesset, quando schola Catholica non suppetit, juxta supra dicta, n. 39. III. Hinc consequitur, quod si periculum removeri vel penitus nequeat, vel frustra tentetur, et, hoc non obstante, parentes pertinaciter sinant liberos tales scholas frequentare, nullatenus absolvi possint. Tunc enim animarum ruina inevitabilis est; vitari autem quocumque pretio debet. Recole dicta n. 39. III. (Instruct. cit.)

III. Parentes, qui filios scholis publicis *negative* tantum noxiis instituendos tradunt, dum eos scholæ alicui catholicæ committere possent, absolvi nequeunt, nisi aliter catholicæ liberorum institutioni et educationi sufficienter provideant. Ratio est, quia ejusmodi scholæ non sunt occasio proxima perversionis, sed mutilæ existunt. (Instruct. cit.)

Dictum est 1° *dum eos scholæ alicui Catholicæ committere possent*; impossibile enim nulla est obligatio.

Dictum est 2° *Nisi aliter Catholicæ filiorum institutioni sufficienter provideant*; quia schola catholica, licet *optimum* et *ordinarium* medium sit ad hunc finem obtinendum, non est tamen *unicum*; ergo sub negatione absolutionis cogi nequeunt parentes ad hoc præcise medium adhibendum, sed *gravi* obligationi satisfaciunt, si defectum scholæ per seipsos vel per alios compensent. Utrum vero sufficiens censi possit illa instructio, quæ semel in hebdomade in Scholis Dominicalibus vel a Sacerdote in Ecclesia traditur, ex adjunctis dijudicandum erit, attentis puerorum ingenio ac diligentia, parentumque zelo. (Kon. *De absol.* n. 15. *Theol.* n. 436.) Exceptio a tradita Regula facienda est, ubi et quatenus Episcopus harum scholarum frequentationem prohibuit, ut diximus n. 40. 3°

IV. Absolvi nequeunt parentes, qui sine gravi causa filios scholæ publicæ, licet non positive noxiæ, committunt iis in adjunctis, in quibus illud sine gravi scandalo fieri nequit. Casus esset v. g. si civis conspicuus exemplo suo, aut encomiis quoque in scholam publicam, alios induceret ad catholicam vel deserendam vel non adeundam.

Dixi: *sine gravi causa*; quia, hac exstante, et ejusmodi scholam eligere et scandalum permittere possunt.

43. **Quæstiones.** QUÆR. 1° *Quomodo Confessarius procedere debeat cum magistris et inspectoribus publicarum scholarum, et alumniis scholarum normalium?*

Resp. Procedat juxta responsa data supra. n. 41.

QUÆR. 2° *Quid agendum, si alumnus in schola seductorem ad peccatum inveniat?*

Resp. 1° Si magister ipse scandalum præbeat discipulis, vel saltem nulla tangatur cura circa discipulorum mores, debet alumnus vel scholam deserere, vel, si schola catholica est, rem per seipsum sive per parentes Parocho, vel, si publica est, et exinde remedium speretur, alicui, qui providere possit, aperire.

2° Si magister probus sit, sed condiscipulus ad latus sedens seducat, ad magistrum pro remedio recurrendum est. Si extra scholam seductionem inveniat, scholam adeundo vel ab ea redeundo, debet prave socios evitare; quin etiam parentibus gravis incumbere potest obligatio procurandi, ut pueri aut puellæ sub custodia alicujus probæ personæ scholam adeant et ab illa domum reducantur, ne alias filii pervertantur. Denique, si quis seductor pluribus aliis condiscipulis, inscio magistro, scandalum afferret, res omnino deferenda est magistro; tunc enim ageretur de communi scandalo, quod potest esse adeo damnosum, ut etiam cum gravi incommodo impediri debeat; idque valet non solum pro scholis minoribus, sed etiam et multo magis pro Collegiis, Seminariis, etc., ut advertit S. Alph. in *Regol. pei Semin.* § 1. n. 3. (Konings. *Theol.* n. 1460—1462.)

QUÆR. 3° *An discipulus, qui ipsemet ex sua fragilitate condiscipulum tentat ad suum latus sedentem, et, aliis mediis frustra tentatis, semper eodem modo relabitur, teneatur propriam fragilitatem revelare magistro, ut prædicto condiscipulo locum mutet?*

Resp. *Affirm.*, si 1° casus extremus sit, ita ut nullum aliud remedium supersit; 2° præsumendum sit Superiorem posse et velle illud remedium apponere. Si hoc præsumi nequeat, tenetur quoquomodo recessum a schola a parentibus obtinere, etiam, si necesse sit, suam fragilitatem reve-

lando patri vel matri. Ratio est, quia in hoc casu tenetur cum quocumque incommodo vel damno occasionem deserere. Excipe casum, quo signa doloris ostenderet tam extraordinaria, ut prudens spes emendationis concipi posset. Recole dicta n. 10. qu. 2. Resolutio data valet etiam pro casibus similibus.

CAPUT VII.

DE PROCATIONIBUS.

44. — Procatio vocari solet conversatio adamantium intuitu aut saltem prætextu futuri matrimonii.

In plerisque regionibus visitationes adamantium intuitu matrimonii moribus populi adeo inoluerunt, ut necessariae dici debeant; quare Pastorum et Confessariorum officium est opportunis cautionibus periculum ab illis amovere.

45. — **Principia.** I. Procatio, si fiat animo contrahendi matrimonium, non est de se illicita. Nemo enim tenetur ducere personam ignotam, sed per aliquod tempus potest experiri qua indole, quibus moribus quibusque dotibus prædita sit. (n. 452. Prax. Conf. n. 65.)

II. In praxi vero, inter personas juniores et parum timoratas facile evadit occasio proxima gravium peccatorum, maxime ubi incipit intercedere major familiaritas ac libertas, et appropinquat tempus matrimonii. (n. 452. Prax. Conf. n. 65. S. Leon. a Porto Mauris. *Disc. mist.* n. 23. 24.)

Porro, ne procatio evadat occasio proxima, aut, si talis jam facta fuerit, ut esse desinat, statuuntur regulæ quæ sequuntur.

46. — **Regulæ.** I. Illis solis procari licet, qui possunt et volunt matrimonium inire intra rationabile tempus. Ratio est, quia secus non esset causa legitima periculo se exponendi.

Dictum est 1° *qui possunt*; ad hoc requiritur a) ætas idonea ad rem familiarem constituendam; secus enim procatio nimium protrahetur; b) immunitas ab impedimento canonico

matrimonii, tum dirimente tum prohibente; nisi legitima causa adesset pro dispensatione impetranda; c) libertas; qua carent v. g. milites, nisi legitimam veniam habeant; filii et filiæfamilias, si parentes juste dissentiant, sive propter indignitatem personæ, quacum conversari volunt, sive propter indigentiam auxilii filiorum.

2º *Qui volunt*; seria voluntate carere solent, quantumvis protestentur, juvenis dives respectu puellæ pauperis; proculus, qui jam a primis colloquiis puellam ad peccatum sollicitat, aut saltem cautelas necessarias abnuit; item, qui post rationabile tempus propositum matrimonii minime manifestat, nuptiasve sine justa causa jugiter differt, etc.

3º *Intra rationabile tempus*; quod quantum sit, certa regula pro omnibus casibus definiri nequit, sed prudenti arbitrio relinquitur, cui faciendo multum conducunt timoratorum praxis modusque cautus vel incautus conversandi. Generatim loquendo, si intra semestre vel saltem intra annum matrimonium concludatur, tempus modum non excedit. Idcirco caveat prudens Confessarius, ne procationes cum lapsuum periculo per annos continuentur; et, si jam nimis duraverint, curet ut vel abrum pantur, vel ad tempus interrumpantur, vel quamprimum matrimonio concludantur.

47. — II. Procatio, ut honesto modo peragatur, opportunis cautelis moderanda est. Ratio est, quia sine illis, cum in praxi periculosa sit, ordinarie evadet occasio proxima gravium peccatorum.

Ejusmodi cautelæ sunt: 1º Ut adamantes *sub eodem tecto* non habitent; ob maximum periculum ex nimia consuetudine et familiaritate oriundum.

2º Ut *parentum*, vel eorum, qui ipsis loco parentum sunt, *consensum* quamprimum obtineant; si enim, insciis vel invisitis parentibus, sese frequentent, clanculo se invisuri sunt cum magno periculo; imo aliquando, amore obcæcati, ut consensum extorqueant, ad prægnationem recurrent. Excipe casum, quo parentes injuste dissentiant, ita tamen ut visitationes domi suæ non impedian.

3º *Ne solus cum sola*, præsertim clanculo, versentur, in

locis a conspectu aliorum remotis, vel tempore nocturno; id quippe, si non fortuito, sed consulto fiat, nonnisi ex fine libidinis aut cum summo libidinis periculo fiet. Hanc cautelam, quæ præcipua est, DD. communiter exigunt. Quocirca recte advertit Ballerini ad n. 413. Tom. I.: »Quod »quidem potissime et ad eos pertinet, qui eorum curam »gerunt. Cum parentibus itaque, et præsertim cum matribus, »severissime agendum est, gravisque obligatio urgenda hujus »vigilis custodiæ et cautelæ; ad quam impellere debet non »modo conscientia, sed etiam timor ne filiæ semel corruptæ »in paterna domo dehonestatæ consenescant.»

4° Ne *visitationes* sint *nimis frequentes* neque *nimis protractæ*; quia familiaritatem et passionem pariunt, et inde probabile periculum. Id potissimum valet, si puella sit matre orbata, ita ut arbitro careat. E converso, immoderatas proci visitationes puella tolerare poterit, si prudens timor sit ne alioquin prosperas nuptias amittat, dummodo tunc alias cautelas eo rigidius observet. Porro nimia frequentia aut protractio prudenti arbitrio dijudicanda est; cui faciendo multum conducunt praxis timoratorum modusque cautus vel incautus conversandi. Generatim loquendo, semel in hebdomade per unam alteramve horam immodicum non est.

5° Ne, si quando contingat eos solos versari, *ad invicem appropinquent* cum proximo periculo impudicorum tactuum, osculorum, amplexuum.

6° Ut *spiritualibus subsidiis* speciali modo se muniant, præcipue vero frequentia Sacramentorum. (Prax. Conf. n. 65. S. Leonard. *Disc. mist.* n. 23. 24. Roncag. *tr.* 19. *qu.* 5. *cap.* 4. *qu.* 8. Tambur. *Dec. lib.* 5. *cap.* I. § 4. n. 26. Bernardi. n. 233—238. Konings. n. 1453.)

48. — III. Post sponsalia majores cautelæ exiguntur; speciatim ut nonnisi paucies invicem conversentur, idque nonnisi aliis præsentibus fiat. Ratio est, quia eo tempore ex una parte necessitas visitationum diminuitur, et ex altera parte periculum valde augetur: posterius patet, cum sponsus respiciat sponsam tamquam suam, magna familiaritas

sit quasi inevitabilis, imaginatio copulæ conjugalis brevi secuturæ libidinem commoveat, et timor prægnationis evanescat, siquidem matrimonium certe et proxime secuturum omnia velabit. *Ita communiter.* (n. 452. Prax. Conf. n. 204. H. A. Append. 4. n. 6. Bened. XIV. *Instit.* 46. n. 17. 21. Sanch. *de Matrimon.* lib. 9. disp. 46. n. 52. Salm. tr. 26. cap. 3. n. 59. Roncag. loc. cit. Spor. *de Matrim.* n. 429.)

Dixi supra: *nonnisi aliis præsentibus*; quâ de causâ, ubi mos existit apud rusticos ut ambo vicinam urbem petere debeant ad quædam comparanda, cavendum est, ne soli exeant, sed comitem secum ducant.

Porro, ut periculum a sponsis arceatur, cuilibet Parocho et Confessario adlaborandum est, ne sponsalia contrahantur, nisi paulo ante matrimonium, iisque contractis, ne sponsi matrimonium conficere cunctentur. (H. A. tr. 7. n. 32. Bened. XIV. *Instit.* 46. n. 21.)

Cæterum, quod raritatem visitationum attinet in hisce regionibus, si sponsi hactenus in procatione honeste conversati sint, Confessarius rationem habeat praxis timoratorum; hoc enim in casu periculum remotum apparet, et frustra exigeret a sponsis ut a recepto timoratorum more recederent.

49. — IV. Quamprimum ob causam amoris adamantes frequenter labuntur in peccatum mortale, procatio induit rationem occasionis proximæ: idcirco, cum bis terve admoniti se non emendaverint, jam amplius absolvi nequeunt, donec procationem vel abruperint vel emendaverint. Recole dicta n. 8. (Prax. Conf. n. 65. S. Leon. *Disc. mist.* n. 24.)

Porro 1º debent procationem *abrumpere*, si absque gravi damno possint præsentī matrimonio renuntiare, alteriusque matrimonii occasionem expectare; tunc enim occasio voluntaria est.

2º Debent procationem *emendare*, si sine peccato vel sine gravi damno matrimonio illi renuntiare nequeant, v. g. ob sponsalia jam contracta, prolem legitimandam, graves lites evitandas, aliud conveniens matrimonium vix sperandum; tunc quippe occasio necessaria est. Eo ergo in casu Con-

fessarius curabit ut procantes matrimonium cito concludant, atque interea majores cautelas adhibeant, inprimis ut visitationes diminuunt, solitarie numquam degant; quem in finem prodest, si puella matrem, et in ejus defectu sororem, roget, ut, amasio præsente, numquam discedat. Hæc cautela valde necessaria est et felicem exitum habere solet.

50. — Ex dictis infertur, tamquam occasiones proximas gravium peccatorum, *generatim loquendo*, habendas esse procreationes, quæ fiunt 1º sine ullo intuitu matrimonii, adeoque oblectamenti aut libidinis causa; 2º sine spe brevi matrimonium ineundi, sive ob juniorem ætatem, sive ob aliud impedimentum; 3º contra justum parentum præceptum; 4º clanculo, in locis remotis; 5º inter adamantes in eadem domo cohabitantes; 6º cum notabili visitationum intemperantia. Adamantes igitur, qui ejusmodi procreationem agunt, eamque, juxta dicta, abrumpere vel emendare renunt, non sunt absolvendi: quamvis enim eveniat, ut, neglectis recto fine ac cautelis, non labantur in principio, in progressu tamen se a peccatis immunes non servabunt. Quod si asserant se nihil mali egisse, ipsis fidendum non est, sed rite examinandi sunt circa verba, cogitationes, tactus, oscula, amplexus, etc., et tunc sæpe constabit eos peccatis obnoxios esse. (Prax. Conf. n. 65.)

51. — **Quæstiones.** QUÆR. 1º *Quid censendum, si adamantes non possint nisi soli conversari, puta si amasia sit famula, vidua sola habitans?*

Resp. Possunt necessariae visitationes indulgeri, dummodo clam non conversentur, aliasque cautelas adhibeant; ad impossibile enim nemo tenetur; majori tamen periculo exponuntur, quare eo cautiores eos esse oportet.

QUÆR. 2º *Quomodo agendum sit cum amasiis, qui, priusquam matrimonium inire possint, mortem patris vel matris expectare debent?*

Resp. Omnino cogendi sunt ad procreationem hoc tempore abrumpendam; quia, quamvis needum peccaverint, nonnisi valde incerta et remota matrimonii spes adest, quæ sufficiens causa non est se proximo periculo exponendi ex diuturna

procatione orituro. Secus tamen resolvendum, si mors illa brevi eventura esset.

QUÆR. 3° *Quid agendum cum rusticis procantibus, qui intendunt matrimonium, sed procationem diutius protrahere coguntur, eo quod villam cito obtinere nequiverint?*

Resp. Dist. 1° Si procatio honesto modo peragatur, cogi non possunt ut a visitationibus prorsus abstineant, ne amor mutuus refrigescat, non sine periculo optatum matrimonium amittendi, et quia spem habent villam propediem obtinendi. Debent tamen se invisere rarius, idque nonnisi aliis præsentibus, imo potius in media familia; quo enim procatio diutius protrahatur, eo evadit periculosior, et non raro unus lapsus sufficit ad mutuam verecundiam tollendam, unde innumera peccata deinde sequentur. Confessarius interea pro viribus urgeat matrimonium.

2° Si procatio honesto modo non fiat, cogendi sunt ad ejusdem abruptionem; quia jam proxima occasio est. Quod si fieri absque gravi damno nequeat, absolvendi non sunt quoadusque se emendaverint, omnesque cautiones observent; præsertim promittere debent sese raro invisuros esse. Si, his non obstantibus, semper recidant, separatio unicum remanet remedium, saltem donec matrimonium contracturi sunt.

QUÆR. 4° *An liceant adamantibus et sponsis amplexus et oscula honesta, in signum amoris?*

Resp. Affirmant communiter DD., si fiant honesto modo juxta morem patriæ, sicut solutis permittuntur; sunt enim connaturalia amoris signa. Porro in more fere est apud honestas familias, ut bis, nempe dum amasius aut sponsus venit et dum abit, se invicem osculentur. Non licent vero oscula pressa sæpiusque repetita, neque diuturnæ manuum constrictiones; hæc quippe neque a personis bene moratis licita creduntur, neque a Theologis permittuntur. (n. 854.)

CAPUT VIII.

DE CAUPONIS.

52. — Cauponæ aliæ honestæ aliæ inhonestæ sunt; inhonestæ, propter peccandi occasiones, quas sponte offerunt, puta prava diaria, irreligiosos ac turpes sermones, secreta cubicula ad libidinem, scorta, inhonesta oblectamenta.

Principia. I. Inhonestas cauponas frequentare non licet; imo, quando graviter periculosæ sunt, graviter illicitum est. Ratio est, quia sunt occasiones peccati per se.

II. Frequentatio cauponæ honestæ, animum relaxandi causa, si moderatio servetur in tempore, in potu, in ludo, in colloquiis, a culpa immunis est.

III. Frequentatio cauponarum multis, artificibus et operariis præsertim, evadit occasio proxima gravium peccatorum puta ebrietatum, et eorum, quæ inde sequuntur, ut sævitiarum contra uxores, ruinæ familiæ, scandali filiorum, blasphemiarum, rixarum, turpiloquiorum, libidinum, etc. Quomodo Confessarius tractare debeat popinones, tradent sequentes regulæ.

53. — **Regulæ.** I. Bibuli, qui sua sponte cauponas frequentant, et intensum perpotandi habitum contraxerunt, absolviendi non sunt, nisi cauponæ omnino renuntient. Ratio est, quia, teste experientia, sine hoc remedio numquam se emendabunt. Hunc in finem necesse est, ut et socios relinquunt, imo ut in impossibilitate obsecundandi illorum invitationibus se constituent: quod fieri potest tradendo statim uxori pecuniam meritam. (n. 452. Berardi. n. 226.)

II. Bibuli, si ex necessitate cauponas frequentant, tractandi sunt sicut constituti in occasione necessaria. Recole dicta n. 9 et 10.

Necessitas provenire potest ex propria arte, v. g. aurigæ, proxenetæ, mercatoris, etc. Inter remedia autem recensendum est, ut sibi certam potûs mensuram præstituant, quam non excedent, ac sæpe propositum renovent eam non transgrediendi.

Denique, loquendo de bibulis, quorum habitus necdum inveteratus est, indaget Confessarius mali causam, utrum sit v. g. sociorum seductio, potus qualitas, longa in caupona mora, ludus, etc.; quandoque enim deprehendet malum provenisse ex peculiari quodam adjuncto, quod si evitetur, periculum cessabit.

CAPUT IX.

DE FAMULATU.

54. — Famulatus hodie, in civitatibus præcipue, sæpe sæpius puellis admodum periculosus est, ob tentationes, quibus frequenter subjiuntur, modo a parte famuli, modo a parte filii familias, modo a parte ipsius heri. Quare puellis, quæ necessitate non adigantur, famulatus consulendus haud est, nisi certiores se reddiderint periculum in tali domo abesse. Porro quoad puellas, quæ famulatum exercent, et frequenter ad peccatum sollicitantur, sequentes tenendæ sunt regulæ.

55. — **Regulæ.** I. Famula tentationibus viri obnoxia, si ob suam fragilitatem proximo consentiendi periculo exponatur, tractanda est ut in occasione proxima constituta, eaque vel voluntaria vel necessaria, prout famulatus cum vel sine gravi difficultate deserere poterit. (n. 452. lib. 3. n. 439.)

II. Eadem famula, si tanta pietate et fortitudine prædita sit, ut tentationes constanter repellat, in occasione proxima non versatur, ac proinde domum deserere non tenetur; oportet tamen ut opportuna adhibeat remedia ad rescindendas ejusmodi sollicitationes. (n. 452.) Ejusmodi remedia sunt: 1° famulo, vel filio, vel hero tentanti minetur, se rem patri, matri, hero, vel uxori delaturam; 2° si minæ non sufficiant, rem de facto vel parenti vel hero deferat, sive per se, sive per aliam idoneam personam, si exinde efficax remedium sperare liceat.

III. Si famula ob frequentiam lapsuum, plus minusve in concubinato viveret, sicut concubina tractanda est. Consule dicta n. 19. 25. (Lib. 3. n. 439.)

56. — **Quæstio.** *An liceat famulatus apud acatholicos?*

Resp. Si absit periculum perversionis tam in fide quam in moribus, et famuli regulariter non impediuntur ab observatione præceptorum Ecclesiæ, non est illicitus: hanc autem libertatem exercitii Religionis in limine contractus stipulari debent. Si nihilominus eveniat eos sæpe impediri a Religionis exercitio, tenentur, cumprimum absque gravi damno possint, famulatum relinquere.

Idem dicendum de famulatu apud eos Catholicos, qui solo nomine tales sunt, et Religionis praxim prorsus abjecerunt. Quod denique famulatum attinet apud Judæos, præ cæteris periculosus est puellis christianis, quum Judæi perquam lascivi sint; cui accedit specialis prohibitio in *Decret. lib. 5. tit. de Judæis. cap. 12.*

CAPUT X.

DE NONNULLIS PERICULIS DOMESTICIS.

57. — **QUÆR.** 1° *Quomodo se gerere debeat Confessarius cum femina, quæ, propter famulum vel alium virum familiarem, in probabili periculo versetur?*

Resp. 1° Si separatio moraliter possibilis sit, exigere debet, ut femina procuret occasionis expulsionem.

2° Si separatio moraliter fieri nequeat, aliorum mediorum applicationem exigere debet, et præcipue providere ne tentator inveniatur eam solam. Facilis erit cura, si femina non sit valde ad venerem proclivis, et si non habeat affectum ad tentatorem; secus vero cura erit difficillima. Consule dicta. n. 10.

QUÆR. 2° *An separatio judicanda sit moraliter possibilis, si, ad illam obtinendam, oporteat tentationem patefacere patri vel marito?*

Resp. 1° Filiafamilias tenetur patefacere patri vel matri; cum nullum damnum inde sibi timendum sit.

2° Uxor tenetur patefacere marito, si grave damnum inde timere non debeat, v. g. imprudentias mariti, calumnias tentatoris, scandalum familiæ, rei evulgationem, et similia.

QUÆR. 3° *Quomodo procedendum sit cum adolescente, qui in proximo periculo versatur propter fratrem in eodem lecto cubantem, a quo turpiter tangitur?*

Resp. 1° Si sperare possit lecti mutationem, tenetur hoc medium adhibere, imo, si ad hunc finem opus sit, secreto admonere parentes de fratris impudicitia.

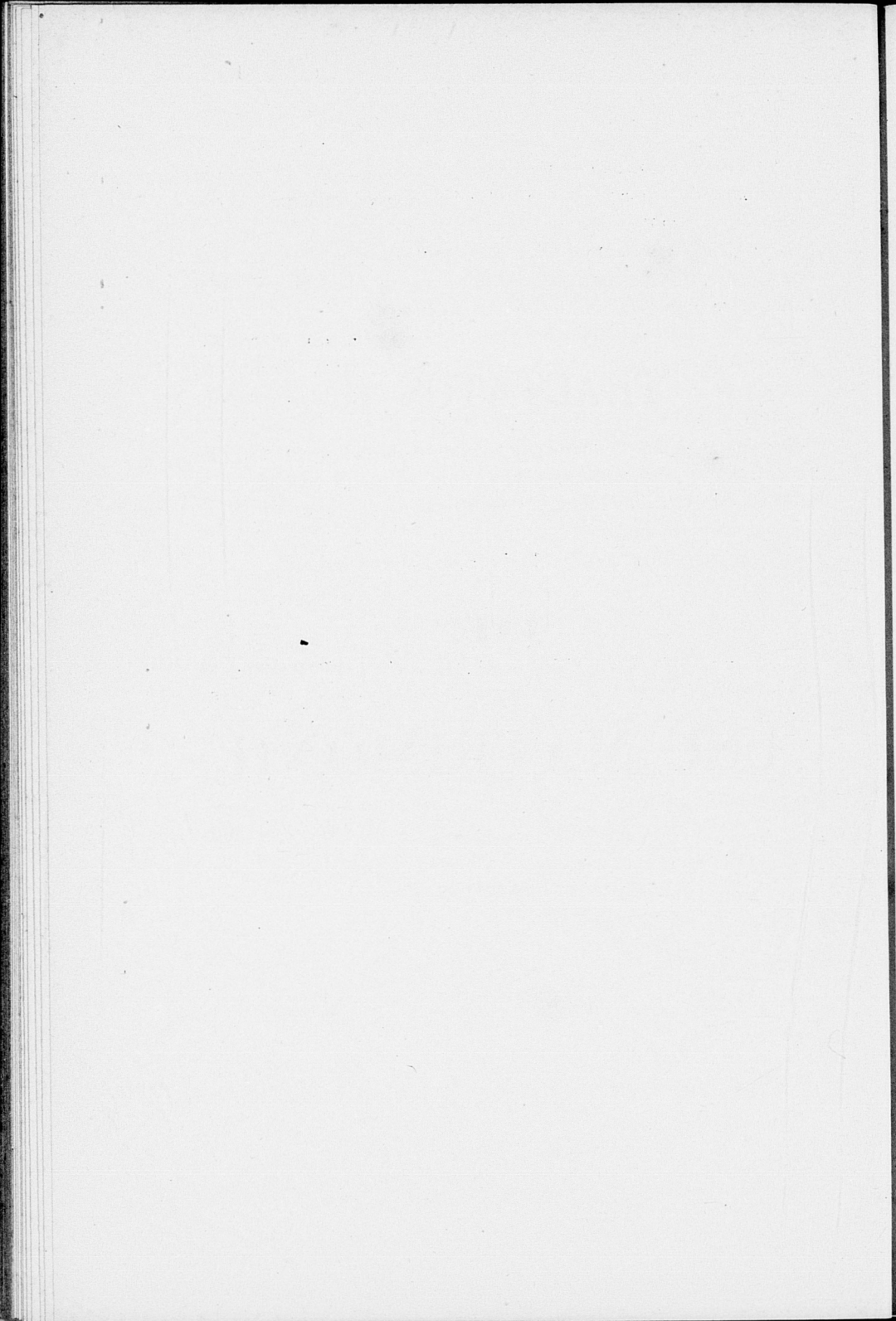
2° Si lecti mutationem sperare nequeat, ob extremam parentum sive paupertatem sive negligentiam, contingere potest ut vel ipse Confessarius vel Parochus huic scandalo providere valeat et debeat, et, si hæc spes adsit, adigendus est pœnitens ad Confessarium extra Confessionem vel Parochum commonendum. Quodsi nulla suppetat via ad obtinendam lecti mutationem, tractandus est ut constitutus in occasione necessaria.

Idem dicendum de famulo in eodem lecto cubante.

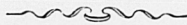
CONCLUSIO.

58. — Non raro evenit, in civitatibus præsertim, ut Confessarius incidat in casus valde intricatos et ancipites; in his angustiis non omittat confugere ad Deum pro luminis impetratione, ea speciatim mediante, quam Refugium peccatorum vocamus, ne in tanti momenti negotio excedat rigore aut indulgentia, sed animas ad imaginem Dei creatas et a Christo redemptas, e tartarei leonis faucibus feliciter eripiat.

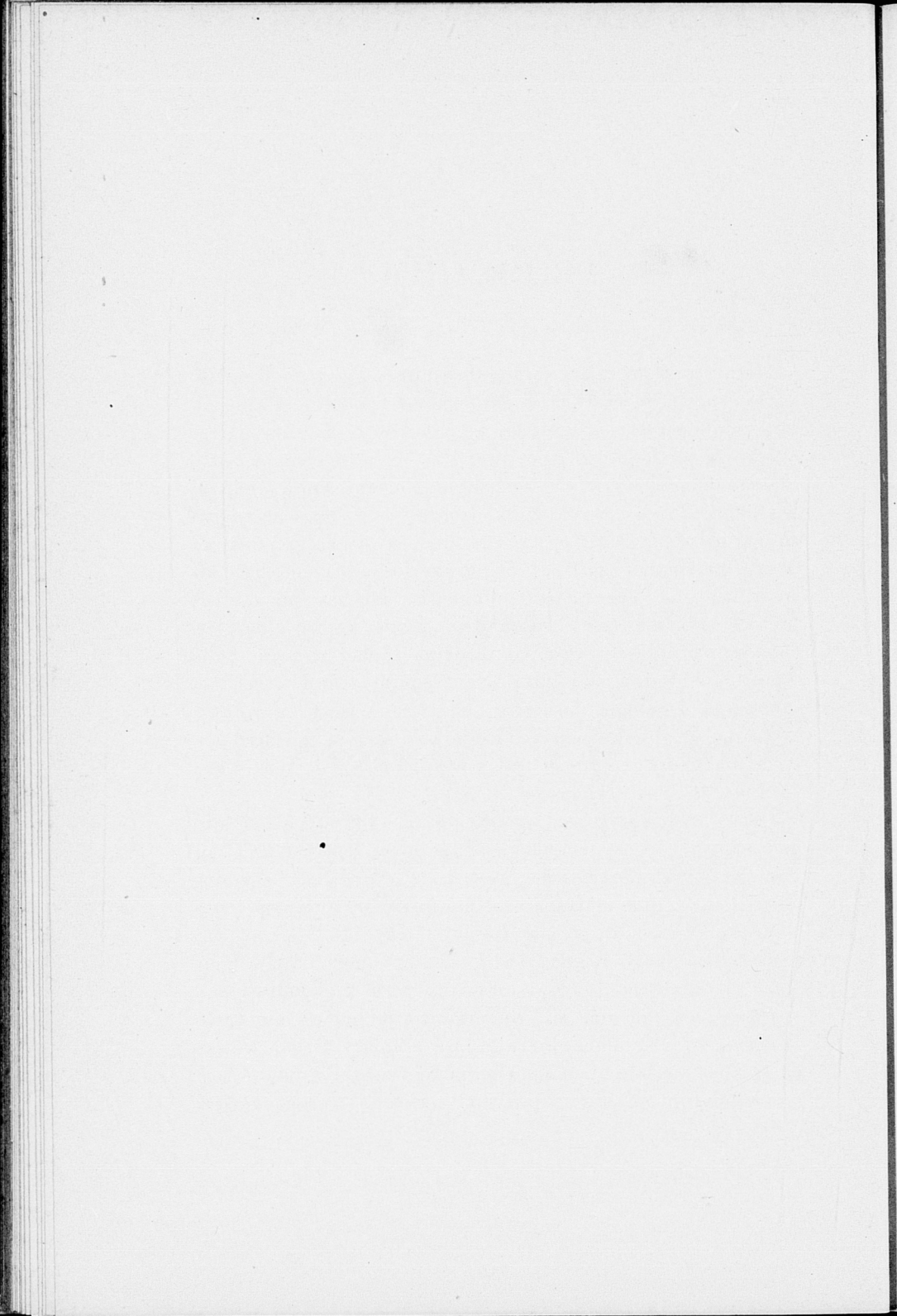

TRACTATUS II.

DE
USU MATRIMONII.

PROCEMIUM.

.....

Magni profecto refert conjugum conscientias recte dirigere, ut ex una parte castitatem conjugalem fideliter custodiendo honorabile servant connubium in omnibus et thorum immaculatum, ut loquitur Apostolus (1), ex altera simul parte matrimonium ipsis sit in remedium concupiscentiæ, non in laqueum. Propter carnis enim concupiscentiam intimumque conjugum convictum, operæ pretium est ut in iis, quæ ad usum matrimonii spectant, Confessarius sanâ imbutus sit doctrinâ, quæ nec nimîâ indulgentiâ habenas relaxet infrænata libidini, nec conscientias nimio rigore illaqueet. Quapropter illius S. Doctoris doctrinæ inhærebo, qui Sedis Apostolicæ judicio salutare hoc medium tenuit. Quædam tamen ad decisiones hodiernæ scientiæ medicæ adaptavi, novasque quæstiones adjeci. Decisiones scientiæ medicæ potissimum hausi ex opusculo Cl. Capellmann Med. Doct., cui titulus: *Medicina Pastoralis*.

Porro, non abs re erit monita quædam S. Alphonsi hoc loco subicere, quæ iis, quæ diximus, apte conveniunt. Lib. 1. n. 89. monet Confessarios, ne temere pronuntient mortalia esse peccata, quæ mortalia esse non constat; quia exponunt pœnitentes periculo peccati formalis. Inde lib. 3. n. 132. statuit duas hasce regulas: »Ut dicatur quod actio aliqua »non sit peccatum grave, sufficit ut vera probabilitas habeatur quod tale non sit, quemadmodum omnes fatentur." E converso: »Ut affirmetur absolute aliquam actionem esse »peccatum mortale, non sufficit opinio probabilis, nec etiam »probabilior;.... sed requiritur certitudo, prout docent

(1) Hebr. XIII. 4.

»omnes." Certitudinem intelligit, non strictam, sed latam, opinionem nempe notabiliter probabiliorem, quippe quæ prudentem dubitationem excludit.

Proderit denique verba præmittere, quibus S. Doctor hanc materiam pertractandam aggreditur: »Piget me de hac »materia, quæ tantam præ se fert fœditatem, ut castas »mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem; sed utinam non esset hæc materia tam frequens »in confessionibus excipiendis, ut non oporteret omnino »Confessarium plena tractatione, sed sufficeret compendio »instructum esse! Ignoscat mihi propterea castus lector, si »fuse de ea hic loquar, et ad casus particulares, qui deformiorem exhibent turpitudinem, descendam. Quod si cui »mirum videatur, Auctores cæteroqui prudentes ac pios de »hac re fusius pertractasse, et minutas etiam variorum »casuum circumstantias descripsisse, audiat clarissimum virum Ludovicum Bail, qui ab hac censura doctissimi Thomæ »Sanchez egregium opus de matrimonio vindicat his verbis: »Licet quædam de materia fœdorum actuum tangat, turpior »est infernus; et si fœdus est sermo, fœdius est in peccato »putrescere, ut ait Petrus Blesensis. Ille Auctor aliquas »spurcitias movet, sed ad ægrotantium curationem. Si angelis essent homines, talibus non indigerent." (n. 900.)

Fruere ergo, Lector benevole, modico hoc labore, et, si laudabilem repereris, Deo refer acceptum, in cujus gloriam animarumque salutem hæc omnia vertant.

DE USU MATRIMONII.

1. — Usus matrimonii consistit in copula carnali inter conjuges. Vocatur quoque *actus* vel *debitum conjugale*; debitum nuncupatur ab Apostolo, quia est primarium officium, quod sibi mutuo debent conjuges.

Expendemus 1° honestatem actus conjugalis,
2° ejus obligationem,
3° ejus accessoria,
4° officium Confessarii erga conjuges in hac materia.

CAPUT I.

HONESTAS ACTUS CONJUGALIS.

Art. I.

EJUS HONESTAS IN GENERE.

2. — **Principia.** I. Actus conjugalis *in se* licitus est ac honestus. Ratio, quia est medium a Deo ordinatum ad legitimam propagationem generis humani, sicut cibus et potus ad conservationem individui. Unde et Deus protoparentibus nostris praecepit eum in Genesi I. 28: »Crescite et multiplicamini.»

II. Debet tamen fieri cum debitis circumstantiis, nec aliquo impedimento esse prohibitus. Actus enim humanus moralitatem suam desumit, non ab objecto tantum, sed etiam a circumstantiis, potestque aliunde vetari.

Porro 1° debitæ circumstantiæ sunt, ut nonnisi fine, tempore, loco, ac modo debito exerceatur; alioquin culpa non vacaret.

2° Impedimenta actum conjugalem prohibentia sunt cognita nullitas matrimonii, votum castitatis, affinitas, et impotentia corporalis.

De singulis seorsum agemus.

Art. II.

DEBITÆ EJUS CIRCUMSTANTIÆ.

§ I. DEBITUS FINIS.

3. — **Principia.** I. Actus conjugalis licite exercetur ob fines matrimonii. Usus enim cujuslibet rei honestant fines, quos Deus illi præstituit.

Licet ergo 1° propter generationem prolis; quippe quæ est finis primarius matrimonii; 2° ob satisfactionem debiti petiti; quia est actus justitiæ ex finibus matrimonii emanans; 3° ad vitandam incontinentiam, sive in comparte, sive in semetipso; quia post lapsum protoparentum matrimonium est a Deo ordinatum etiam in concupiscentiæ remedium; imo in comparte est actus debitus charitatis. Hi sunt fines primarii.

Præterea licite exercetur ob quemcumque finem honestum, v. g. ad fovendum amorem conjugalem, ad corporis sanitatem; quia nihil vetat quominus ad finem honestum adhibeatur medium in se licitum et ad illum finem utile. (n. 927. 882. 885.)

II. Illicitum est exercere actum conjugalem ob *solam* voluptatem. Ratio, quia est quædam perversio ordinis delectationem intendere ut finem, quam natura intendit ut medium. Propterea damnata est ab Innoc. XI. prop. 9^a: »Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.” Venialis tantum culpa est; quia inordinatus usus rei licitæ per se nonnisi levis est culpa.

Dictum est: ob *solam* voluptatem, i. e., ad nullum alium finem honestum ne virtualiter quidem relatum; quia, si tantum *secundarie* et moderate intenditur cum alio fine principali et honesto, omni culpa caret; cum tunc intendatur solum tamquam medium a natura institutum (n. 912.)

Contra vero, si voluptas limites matrimonii excedat, nempe si conjuges copulam exerceant cum *affectu adulterino* ad aliam personam, quam præsentem sibi imaginantur vel optant, ad magis se excitandum, peccatum mortale est. (n. 913.)

4. — **Resolutiones.** 1° Conjuges, qui copulæ voluptatem assumunt *in remedium concupiscentiæ*, seu ad vitandam. incontinentiam, potius agunt ex amore virtutis, quam ex amore voluptatis: quippe qui servare continentiam et peccatum vitare intendunt. Qui vero voluptatem *propter seipsam* appetunt, ducuntur amore, non virtutis, sed voluptatis: quod honestum non est. (Vind. Alph. part. 7. qu. 8. art. 2. II. n. 2.)

2° Non est illicitum conjugibus in usu matrimonii, ob paupertatem vel aliam causam non malam, affectu interno *optare* ut non sequatur proles, ne hæc nimium multiplicetur, dummodo generationem positive non impediunt. (n. 927.)

3° Licitus est actus conjugalis, quamvis ob sterilitatem non sit spes generandi prolem; quia, præter generationem, alii fines honesti intendi possunt, et quod generatio non sequatur per accidens evenit.

4° In praxi, quoad usum matrimonii propter solam delectationem, plerique conjuges in bona fide esse solent, et ex monitione plerumque fructum sperare non licet; unde Confessarius eos e bona fide eruere non debet. (Berardi. *Prax. Confess.* n. 334. qu. 12.)

§ II. DEBITUM TEMPUS.

5. — Dubium hic movetur 1° de diebus festis, jejunii et Communionis; 2° de tempore menstruorum, prægnationis, purificationis post partum, lactationis, et infirmitatis.

6. — **Principia.** I. *Per se* nullo tempore sub gravi peccato interdicatur actus conjugalis. Ratio est, quia in nullo tem-

pore in se spectato apparet gravis inordinatio, nec hodie ullo jure prohibetur. Aliquando sub levi culpa vetatur, ob levem aliquam inordinationem.

II. *Per accidens* potest evadere graviter illicitus, si subeset proximum periculum abortus, vel gravis nocimenti valetudinis : leviter illicitus, si leve foret periculum vel nocumentum.

III. A veniali culpa justa coeundi causa excusat. Ita communis DD. sententia.

7. — Hinc I. Licitus est actus conjugalis *tempore sacro*, i. e., diebus festis vel jejunii; quia nullo jure vetatur. Idem dicendum de diebus Communionis. Pium tamen consilium est præfatis diebus abstinere a *petendo* debito, ut conjuges, juxta monitum Apostoli I. Cor. VII, 5., expeditius vacent orationi. Accedere autem ad Communionem post debitum petitum cum peccato veniali, puta voluptatis causa, veniale est, propter indecentiam; excusat tamen rationabilis causa. (n. 922. 273.)

8 — II. Tempore *fluxus menstrui*, concubitus est venialis culpa, ut tenet communissima et probabilior sententia; tum quia involvit quamdam indecentiam, tum quia nocere potest partibus genitalibus fœminæ, et inde, si concipiat, postea periculum aliquod abortus adducere, tum quia quædam intemperantia est non expectare tempus aptum brevi adfuturum.

Tempore *extraordinarii fluxus sanguinis*, qui ex morbo provenit, et diuturnus vel perpetuus est, copula tum evadere potest illicita, cum experientia constaret fluxum post copulam augeri; id si accidat, copula ordinarie aliquantum nocebit, raro tamen graviter. Si leviter tantum noxia erit, copula licita dicenda erit, eo quod secus vir perpetuo abstinere deberet, quod et grave incommodum et ordinarie grave incontinentiæ periculum ei allaturum est, quæ duo contra leve nocumentum uxoris certe prævalent. (n. 925. Capellm. *Medic. past. pag.* 148. *edit. lat.*)

9. — III. Tempore *prægnationis*, copula, secluso abortus periculo, communius licita censetur, quia nullo jure prohibetur, onusque gravissimum foret, si tanto tempore tene-

rentur conjuges se continere. Nihilominus S. Alphonso magis arridet sententia aliorum, qui censent concubitum cum prægnante, *per se loquendo*, non carere culpa veniali; quia semen fine suo frustratur; *per accidens* tamen cohonestari, accedente honesta causa, v. g. periculo incontinentiæ, vel alia; quæ cum vix unquam absit, in praxi hæc sententia cum priori fere cõincidit. (n. 924.)

Periculum abortus, de quo supra, tanto minus erit, quanto longius copula a die conceptionis distat. Unde existere dumtaxat potest intra primos prægnationis menses, et hoc tempore tum solum, cum copula aut sæpius aut impetuosius instituitur; quare conjugibus moderatio quoad numerum et modum commendanda est. Cæterum ob periculum abortus copula minime vetari potest; tum quia de incipiente prægnatione nemo quidquam scit, saltem nihil certi, tum quia abortus multo sæpius ex morbosa dispositione, quam ex causa directa proveniunt. (Capellm. p. 152.)

10. — IV. Tempore *purgationis*, ex communiori et probabiliori sententia, concubitus est illicitus; tum propter indecentiam, tum propter periculum nocimenti pro uxore. Si leve nocumentum timeatur, culpa venialis erit; si grave, culpa mortalis. Nova conceptio timenda non est.

Porro, ex sententia S. Alphonsi n. 926., qui medicum valde peritum consuluit, grave nocumentum prudenter timeri potest intra biduum post partum, vel, ut peritus medicus mihi asseruit, etiam diutius, perstante fluxu puerperii, aut magna mulieris debilitate, aut ægitudine. Capellmann absolute docet intra duas hebdomadas post partum copulam graviter illicitam fore; tum propter grave nocumentum, quod hoc tempore uxori immineret, tum propter acerbos dolores, quos uxor in partu pertulit, tum propter debilitationem, quæ inde secuta est; sed alii medici, quos consului, hoc ita generaliter dictum negant.

Post sex fere hebdomades uterus restituitur et menstruatio recurrit, sicque organismus indicat omnia ad novam generationem parata esse. (Capellm. p. 149.)

11. — V. Tempore *lactationis* copulam licere communissime

affirmant; quia quamvis lac plerumque, incipiente nova graviditate, mox diluatur ac diminuatur, imo brevi desinat, alia via poterit proles lactari, ne tamdiu conjuges cogantur abstinere cum tanta difficultate; cui accedit fœminam tempore lactationis vulgo non concipere. (n. 911. Capellm. p. 151.)

12. — VI. Tempore *morbi*, illicitus est actus conjugalis, quando prudenter inde timeri potest notabile nocumentum sanitatis.

Idcirco distinguendum est inter morbos contagiosos et non contagiosos.

1° In morbo *contagioso* unius conjugum, si sit morbus *venereus* seu *syphilis*, graviter illicita est copula, propter horrendas sequelas tam pro comparte sanâ quam pro prole, quæ ambæ infici solent, et proles persæpe brevi moritur. Hunc morbum pars infecta comparti manifestare non tenetur, ob infamiam, dummodo debitum nec petat nec reddat. In aliis morbis pariter prohibita est copula, si brevi mortem inferre apti sint; licita vero est ex justâ causâ, si chronici sive diuturniores sint, quia periculum incontinentiæ, quod tamdiu vix abesse potest, prævalere videtur; tenetur porro pars infecta morbum manifestare comparti.

Monendum hoc loco est, phtisim non morbum *contagiosum*, sed *hæreditarium* esse; proli autem melius fore infirmam esse, quam penitus non esse. Contra, fluxus seminis, qui in viris *gonorrhœa* vocatur, plerumque species quædam *syphilis* est, et idcirco contagiosus, ut medicus mihi asseruit. *Leucorrhœa* seu *fluor albus*, quo fœminæ prægnantes sæpe laborant, copulam non vetat, cum maleficus non sit.

2° In morbo *non contagioso*, concubitus valde noxius est in morbo multum debilitante, cum febris et summo dolore conjuncto. In levi morbo concubitus noxius non est; excipiuntur tamen genitalium ægrotationes, quæ in muliere per copulam ingravescere possunt et difficulter postea sanari.

Postremo subjungo: post balneum, venæ sectionem, prandium vel cœnam, concubitus notabiliter periculosus esse non olet. (n. 909. 910. 950. Capellm. p. 155. 158.)

§ III. DEBITUS LOCUS.

13. — Locus debet esse secretus; id enim et verecundia et charitas postulant. In loco publico seu coram aliis actus conjugalis grave scandalum est et gravis indecentia. (n. 920.)

Quocirca monendi sunt conjuges, ne sinant pueros rationis compotes secum decumbere in lecto aut in cubiculo. (Prax. Conf. n. 211.) Quod si paupertas conjuges ad id cogat, caveant saltē ne pueri quidquam deprehendant; in lecto porro pueros ad latus patris, et puellas ad latus matris retineant.

§ IV. DEBITUS MODUS.

1. *In genere.*

14. — Debitus seu *naturalis* coeundi modus duplex distingui solet, nempe 1° quoad *situm*, in eo consistens quod in situ corporum mulier sit succuba, vir incubus; hic modus ipsa corporum facturā homini assignatur, aptique est effusioni virilis seminis ejusque receptioni in vase foemineo. 2° Quoad *vas*, in eo consistens quod concubitus fiat perficiaturque in vase naturali mulieris; hic modus necessarius est ad generationem.

Hinc duplex quoque indebitus seu *innaturalis* modus est, alius nempe, quo vel non utuntur vel abutuntur debito *vase*, ac proinde impeditur conceptio prolis; alius vero, quo non servatur debitus *situs*, sed non impeditur generatio; hic modus contingit quando coitus fit vel sedendo, vel stando, vel jacendo a latere, vel a tergo more pecudum, vel muliere incubā et viro succubo, attamen in vase naturali.

Modus ergo ex omni parte debitus postulat ut conjuges coeant et situ et in vase naturali. Reatum modi innaturalis quoad utrumque seorsim expendemus.

2. *Modus innaturalis quoad situm.*

15. — **Principia.** I. Situs innaturalis per se non excedit culpam venialem. Ita communis sententia, contra alios existimantes eum esse peccatum mortale. Ratio est, quia hæc

deformitas contra naturæ institutum versatur dumtaxat circa accidentalem circumstantiam; non enim impedit generationem, cum matrix virile semen non recipiat passive per descensum, sed active illud attrahat; periculum porro effusionis seminis extra vas raro adest, adeo ut Confessarius de eâ interrogare non teneatur.

II. Mutatio sitûs ex justâ causâ culpâ vacat. Consequitur ex dictis. Causæ justæ sunt, si fiat v. g. ob periculum abortus tempore prægnationis, ob viri pinguedinem aut curvitatē, ob mulieris defatigationem, ob frigiditatem si innaturali situ magis excitentur, ob foetidum halitum, ad vitandum scandalum aliorum, etc.

Quæstio movetur, num mortale sit mutare situm, si propterea aliqua pars seminis perdatur? Communius negant DD.; quia, si semen infundatur in vas, partialis ejus post infusionem perditio, quæ in aliquibus sitibus accidere potest, casu evenit, neque conceptionem impedit; constat enim ad generationem exiguum seminis satis esse. E converso, si experientia constaret ob mutatum naturalem situm fœminam nihil seminis retinere, tunc mortale esset; sed hoc raro accidit. (n. 917. H. A. tr. 18. n. 39. Capellm. p. 147.)

3. *Modus innaturalis quoad vas.*

16. — Contingit vel utendo vase indebito, vel abutendo vase debito contra naturam, ita ut generatio impediatur. Prior modus est *sodomia imperfecta*, posterior *onanismus*.

Sodomia definitur copula exercita in vase præpostero uxoris, sive vir intra vas semen effundat sive non. Onanismus est incœptæ copulæ abruptio, ut semen extra vas effundatur et sic generatio impediatur; accidit nempe, quando vir penetrat quidem vas naturale, sed statim ac seminis effusionem proximam esse advertit, se retrahit; etiam mulier eam committere potest, si ab incœptâ copulâ ante viri seminationem se subtrahat.

Est et aliud onanismi genus, quod hominum malitia hodie excogitavit, in eo consistens quod vir induat virilia tenui

quodam indumento, et sic copulam exerceat; ex quo fit ut semen non intra vas mulieris, sed intra hoc indumentum remaneat. Dictum instrumentum vocatur gallice *culotte anglaise*, anglie *condom*, *preservativ*. (Capellm. *Medic. past.* pag. 233.)

Nostris temporibus onanismus multis in locis late grassatur, non modo in divitum et nobilium familiis, in quibus, ne hæreditas ultra votum dividatur, duorum triumve liberorum numerus præstituitur, verum etiam apud cives mediæ conditionis, et apud plebeios, qui vel rei familiaris angustias metuunt, vel paucam prolem opibus augere ac fortunato matrimonio jungere cupiunt.

17. — **Principia.** I. Sodomia inter conjuges est peccatum mortale. Ratio, quia adversatur tum fini naturali seminis et copulæ, nempe prolis generationi, tum fidei conjugali, cui cedere conjuges nequeunt, nam neuter habet jus in corpus alterius contra naturam. (n. 915.)

Huc referuntur duo alii agendi modi, qui ex communi et veriori sententia, contra paucos, etiam graviter peccaminosi sunt, videlicet 1° *inchoare* copulam in vase præpostero, animo *consummandi* in vase naturali; est enim sodomia *inchoata*. Ad idem peccatum reducitur, inchoare copulam in ore uxoris; quamvis enim os non sit vas ad copulam sodomiticam ordinatum, est tamen etiam vas indebitum; unde videtur quasi speciem sodomie referre. (n. 916. 935. lib. 3. n. 466. H. A. tr. 9. n. 25. Roncag. tr. 12. cap. ult. qu. 3.)

2° Perfricare virilia circa vas præposterum uxoris; id namque moraliter fieri nequit sine *affectu* sodomie. (n. 916.)

II. Etiam onanismus inter conjuges est peccatum mortiferum. Ratio, tum quia directe excludit finem principalem matrimonii ac finem concubitûs, scil. prolis generationem; tum quia adversatur fidei conjugali, ut supra dictum est. Constat præterea ex Script., in Gen. XXXVIII. 9. 10. legitur de Onan, Jacobi ex Juda nepote, a quo hoc peccatum nomen mutuavit, quod, defuncto fratre suo Her, viduam ejus Thamar ducere coactus sit, juxta legem leviratûs, ut suscitaret semen fratri suo, sed »introiens ad uxorem fratris »sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine

»nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem »detestabilem faceret." Item ex prop. 49^a damn. ab Innoc. XI., ut declaravit S. C. Inquis. 21 Maji 1851, quæ propositio hæc est: »Mollities jure naturæ prohibita non est." Onanismus autem est vera mollities seu pollutio. Ergo.

Conjuges onanismum exercentes libidinem in matrimonio explere volunt, quin onera sustineant; de illis valet quod dixit Angelus Raphaël Tobiae VI. 17: »Qui conjugium ita »suscipiunt, ut Deum a se et a suâ mente excludant, et »suæ libidini ita vacent, sicut equus et mulus, quibus non »est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos."

18. — **Resolutiones.** 1° Onanismus nullâ causâ cohonestari potest, sive paupertatis ne proles alenda multiplicetur, sive infirmitatis vitandæ, sive periculi mortis in partu arcendi. Potest tamen ob ejusmodi causam cum bonâ fide committi; quâ existente, prudentis Confessarii est judicare utrum monitio expediat necne.

2° Non modo vir onanismum exercens, verum etiam uxor ei formaliter cooperans vel consentiens, mortaliter peccant, et absolutione indigni sunt, nisi de peccato sincere doleant et emendationem promittant. Formaliter cooperatur uxor, si querimoniis circa partûs dolores vel pericula, circa prolem numerosiorem, etc., marito ad onanismum impulsu præbeat, hunc effectum nimirum prævidens vel etiam intendens.

3° Onanismus cum fortuitâ et necessariâ copulæ abruptione confundi non debet; conjuges enim possunt copulam interrompere v. g. ad evitandum scandalum, aliquâ personâ ex improvise superveniente; tunc quippe copulam abrumunt, non jam ut semen extra effundant, sed ex alio motivo; unde illa seminis effusio præter intentionem eveniens pollutioni involuntariæ æquiparatur. (n. 918.)

19. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *An liceat uxori debitum reddere viro, quem novit onanismum commissurum esse?*

Resp. 1° Præmitto, uxorem debere a) viri peccato non consentire; dico: *peccato*; nihil enim prohibet quominus consentiat delectationi carnali ex copula consurgenti; b) admonere maritum ut actum perficiat, si possit monere sine

timore magni dissidii, vel indignationis, aut incontinentiæ illius, aut similis gravis incommodi; viri enim peccatum ex charitate impedire debet. Ejusmodi autem admonitiones, non assiduæ aut intempestivæ, sed opportunæ esse debent, dum nempe spes fructus affulget. Ita ex Responsis S. Pœnit. 13 Nov. 1816. 1 Febr. 1823. et Theologorum consensu.

2º Hisce positis, posse uxorem debitum reddere, si ex ejus denegatione grave incommodum sibi timere possit, constat ex Decisionibus S. Pœnit. 13 Nov. 1816. 23 April. 1822. 1 Febr. 1823. 8 Junii 1842.

3º Utrum teneatur negare debitum, si possit sine gravi incommodo, controvertitur. *Prima sententia* probabilis affirmat; quia materialiter cooperatur ad peccatum viri, quam coöperationem sola gravis causa excusat. Ita Roncagl. Elbel.

Secunda sententia probabilior negat, imo S. Alph. censet eam teneri reddere; quia nullatenus coöperatur seminationi extra vas, quippe quæ ex solâ viri malitiâ procedit, sed coöperatur tantum copulæ, quæ per se utrique licita est, et ad quam vir jus habet. Ita Sanch. Pont. Tamb. Spor. (n. 947. 944. H. A. n. 47.)

In praxi periculum gravis incommodi cum negatione debiti ut plurimum conjunctum erit.

QUÆR. 2º *An possit uxor etiam petere debitum a viro onanista?*

Resp. Non potest, nisi adsit gravis causa; quia tenetur ex charitate viri peccatum impedire. Justa autem causa erit periculum incontinentiæ, diuturna privatio juris petendi, cum perpetuo scrupulo num justa adsit causa petendi; quare non tenetur abstinere nisi unâ alterâve vice. (n. 947. H. A. n. 47.)

QUÆR. 3º *Quænam remedia adhiberi possint contra onanismum?*

Resp. 1º Uxor adhibeat blanditias, amoris significationes, preces adhortationesque, ut maritum inducat ad actum perficiendum vel ab eo prorsus abstinendum. Experientia docuit plurimos viros hisce mediis ad meliorem frugem se recepisse.

2º Onanistæ recidivo Confessarius absolutionem differat

donec emendationem vel signa extraordinaria contritionis ostendat.

3° Denique discreto modo suaderi potest onanistæ, ut se contineat paucis diebus ante, et per quindenam post menstrua, cum hoc tempore copula facillime fœcunda sit; reliquo vero fœcundatio parum probabilis erit, hoc ergo tempore uxorem debito modo cognoscat. Sic agendo vir nihil agit contra naturam, sed actus assimilatur copulæ tempore sterilitatis. — Cf. *Revue des scienc. ecclés. Tom. 27. pag. 586. Revue théol. 1873. pag. 424 et 522. Capellm. Médic. past. pag. 133. Nardi. De onan. n. 56.*

QUER. 4° *An ob alias etiam causas præfata ratio vitæ conjugalis, de qua supra resp. 3^a, aliquando commendanda sit?*

Resp. Affirmandum videtur, si 1° ex una parte justam habeant causam cavendi, ne fœcundatio accidat, eo quod v. g. prolem nimis numerosam habeant, vel uxor in partu periculum mortis subitura sit, et ex altera parte usus matrimonii tempore fœcundationi minus apto sit illis ad vitandam incontinentiam expediens; 2° hæc ratio vitæ conjugalis periculum peccati non augeat. Ratio, quia conjuges tunc prolem procreare, atque uti matrimonio quando fœcundatio facilis est, nulla lege tenentur.

Dixi 1° *si justam habeant causam*; quia, si matrimonii delectationes velint illiusque incommoda nolint, et sine justa causa primarium conjugii finem evitent, tunc peccant procul dubio, venialiter saltem. (Berardi. *Præf. confess. n. 334. qu. 10.*)

Dixi 2° *si periculum peccati non augeat*; etenim abstinencia ab usu matrimonii durante intervallo fœcundo facile secum fert periculum tum incontinentiæ, alterutri saltem conjugii, tum negandi debitum, si compars illud peteret, ut advertit Konings n. 1655. qu. 4.; causæ vero supra allegatæ secum ferunt periculum vel recurrendi ad onanismum, vel perpetuo negandi debitum cum maximo periculo incontinentiæ. Propterea cautum esse oportebit, et pensandum erit in singulis casibus, undenam majus malum timendum sit, an ex prædictis causis, an ex proposita conjugali vita.

QUÆR. 5° *An possit uxor debitum reddere viro, qui onanismum exercet ope memorati instrumenti?*

Resp. Negative; quia tunc copula ex parte ipsius actus jam ab initio totaliter illicita est; usus siquidem hujus instrumenti ex se ordinatus est ad frustrandam copulam; talis ergo copula intrinsece mala est; cui proinde uxor, ad modum virginis violatæ, resistere tenetur. (Berardi. *Prax. conf.* n. 327.) Congruit cum doctrina S. Alph. et communi. n. 943. Lib. 3. n. 368.

QUÆR. 6° *An onanismum exerceat vir, si penetret quidem vas uxoris, sed parum, et in introitu vaginæ totum semen effundat?*

Resp. Dist. 1° Opere negat.; quia actus iste reddit fecundationem minus facilem quidem, sed non impedit; copula ergo sic exercita apta est ad generationem. Excipe tamen, si ita fieret ut omne semen diffluat et perdat.

2° Mente, *subdist.: affirm.*, si hoc modo generationem impedire intendat; tunc ex prava intentione mortaliter delinquit contra naturam: secus *negandum*. Porro, si ita se gerat, quia modum generationi aptiorem evitare vult, ut minus certa sit proles, videtur non esse lethalis culpæ reus; quia non tenetur certioremodum ad prolem concipiendam eligere, nec carendi prole desiderium est mortale peccatum. Denique, si legitimam habeat causam sic se gerendi, eo quod v. g. uxor ob recentem partum, vel infirmitatem in verendis, coitum perfectiorem non patiatur, nullo modo peccat. (Berardi. *Prax. conf.* n. 334. qu. 2. Sanch. *de Matrim.* lib. 9. disp. 16. n. 6.)

20. — Hactenus de copula cum *directe intenta* effusione seminis extra vas. Quid porro censendum sit de copula peracta *sine intentione*, sed *cum periculo* ejusmodi effusionis, vel omnino *absque seminatione* sive utriusque sive alterutrius, utrum quoque sit abusus copulæ contra naturam, hoc loco apposite expendemus.

QUÆR. 1° *An liceat usus matrimonii, si ob senectutem vel aliam indispositionem plerumque accadat seminis effusio extra vas?*

Resp. Affirm., quamdiu probabilis spes superest copulam

perficiendi; quia cum tali spe possident jus ad copulam, et seminis perditio præter intentionem casu evenit. *Ita communiter.*

Porro satis est si vir in vaginæ introitu semen effundat, imo partem dumtaxat seminis. Recole dicta n. 19. qu. 6. et n. 15. in fine. (n. 954. dub. 2. H. A. n. 50. in fine.)

Consequenter tum solum illicitus evadit usus matrimonii, cum certa existit impotentia coëundi, et nonnisi pollutiones provocarentur.

QUÆR. 2° *An peccet uxor, si statim post copulam surgat aut mingat?*

Resp. Dist. 1° Si hoc faciat *animo* expellendi semen receptam, ob pravam hanc intentionem peccat mortaliter; sed frustra id tentat.

2° Si ex alia causa id faciat, non peccat; cum enim matrix semen statim attrahat et arctissime claudatur, non est cur uxor debéret supina manere. *Ita communiter.* (n. 954. Capellm. p. 135.)

QUÆR. 3° *An peccent mortaliter conjuges, si in actu copulæ ambo colibeant seminationem?*

Resp. Negat., si adsint duæ conditiones, ut fiat nempe 1° ex mutuo consensu; quia compars jus habet ad copulam perfectam; 2° sine periculo pollutionis in utroque, ut patet. Ratio est, quia tunc illa penetratio vasis fœminei ad tactum verendorum reducitur, qui, secluso periculo pollutionis, inter conjuges permittitur vel saltem non est mortalis. *Ita communiter.*

In praxi, cum ordinarie adsit periculum pollutionis, saltem in alterutro, ordinarie erit mortale, nisi conjuges experti sint oppositum. Cæterum a veniali peccato hic actus excusari nequit. In ipso tantum copulæ actu conjuges judicare possunt utrum in periculo pollutionis versentur, ait Capellm. p. 146. (n. 918. H. A. n. 40.)

QUÆR. 4° *An vir peccet lethaliter, si colibeat seminationem, cum uxor jam seminavit aut ad seminandum excitata est?*

Resp. Affirm., si data opera hoc faciat; quia causa est ut semen uxoris, frustrato generationis fine, prodigatur.

Dictum est: *data opera*; quia, si copulam abrumperet ex gravi causa, v. g. ob periculum scandali, non peccaret, etiamsi periculo pollutionis se exponeret. *Ita communiter.* Recole dicta n. 18. 3°. (n. 918.)

QUÆR. 5° *An uxor lethaliter peccet, si, viro seminante, ipsa seminationem cohibeat?*

Præmittendum in fœmina non dari veram seminationem. Materia, quam fœmina generationi subministrat, est ovum. Fœmina, si ovum maturum et reseratum habeat, fœcundationi apta est, quamvis in actu copulæ non commoveatur. Secretio tamen humoris, quæ a Theologis seminatio vocatur, ad fœcundationem aliquid confert. (Capellm. p. 137. 140.) (1)

His præmissis,

Resp. Cum communiori sententia, contra alios qui semen mulieris necessarium censuerunt, negandum videtur; quia hodie compertum est semen mulieris non esse necessarium ad generationem, neque tenentur conjuges aptiori modo coïre, sed satis est quod generationem non impédiant. Nihilominus enixe suadenda est praxis contraria; tum quia semen mulieris pertinet ad copulæ complementum, tum ne refrigescat amor conjugalis. (2) Illud denique advertendum est, quod si uxor ita se gereret, ut generationem impédiant, a parte intentionis culpa mortalis foret.

QUÆR. 6° *An vir sub gravi culpa teneatur uxoris seminationem expectare?*

Resp. Negandum videtur, sicut ad præcedens quæsitum. Suadendum tamen ut expectet, continuando vasis penetratio-

(1) Semen mulieris proprie semen non esse jam tradiderunt antiqui. Scripsit v. g. S. Aug.: »Ut nascatur (homo), unus eum serendo gignit, »altera edendo parit. Unde satis apparet, cui sit potissimum vel cui primum generatio tribuenda. ... Nec hominem seminando generat, nisi unus »pater." (*Contra Julian. lib. 3. n. 88.*) Idem docuerunt Aristoteles et S. Thomas (*P. 3. qu. 31. a. 5.*), qui contendunt purissimum sanguinem esse materiam conceptionis in muliere. Cf. Billuart. *de temper. diss. 6. art. 11. 9. 2.*

(2) S. Alph. n. 918., propter dubium olim existens, oppositam sententiam sequendam esse docet; sed hodie, sublato dubio, aliter resolvendum est.

nem. *Relaxatio virilium*, quam huic consilio opponit Capellm. p. 137, obstare nequit quominus penetratio continuetur.

QUÆR. 7° *An liceat uxori, post seminationem et retractionem viri, statim sese tactibus excitare ad propriam seminationem?*

Resp. Nonnulli negant; quia semen mulieris non est necessarium ad generationem, atque adeo effusio illa, utpote separata, esset vera pollutio. Ita Dian. Rodriq. Castropal.

Communiter vero affirmant; quia seminatio mulieris, licet non necessaria sit, pertinet ad complementum copulæ; copula enim omnino perfecta postulat commixtionem seminum utriusque sexus; hanc ergo potest uxor procurare. Ita Sanch. Less. Salm. Spor. Bonac. Wigandt, Potest. Tamb. etc. (n. 919. H. A. n. 40. — Capellm. p. 137.)

Idem tamen non liceret, si vir onanista ante seminationem se retrahat; quia tunc seminationem *data opera provocare*, cum copulam non compleret, esset vera pollutionis procuratio. Neque juvat opponere cum Capellm. p. 139. licitam esse conjugii voluptatem ex copula illa consurgentem; aliud enim est voluptas in copula legitima, aut seminatio quæ tendit ad perficiendam copulam legitimam; aliud vero seminatio, quæ copulam complere seu cum actu ad generationem apto conjugii nullatenus potest, ut idem Auctor p. 141. secum non constans affirmat. (Nardi. *De Onan.* n. 64.)

21. — Caveat Confessarius, ne conjugibus de variis coëundi modis intempestivas aut nimias quæstiones faciat; quippe quæ non modo inutiles sunt, sed et scandalum gignere possunt. Quare, si pœnitens prudentem suspicionem ingerat, satis erit Confessario inquirere num adfuerit aliqua sodomia vel voluntaria pollutio; de cæteris non loquatur, nisi interrogatus.

Art. III.

IMPEDIMENTA PROHIBENTIA ACTUM CONJUGALEM.

22. — Quatuor sunt, quæ privant vel penitus usu matrimonii, vel solo jure *petendi* debitum, nimirum 1° impoten-

tia corporis, 2° votum castitatis, 3° affinitas post matrimonium orta, 4° dubium de valore matrimonii.

§ I. IMPOTENTIA CORPORIS.

23. — Desperata impotentia viri seminandi intra vas foemineum, sive ex viri frigidity aliove morbo, sive ex foeminae arctitudine ita ut semen recipere non valeat, si matrimonio supervenerit, illicitam reddit copulam conjugalem cum periculo pollutionis. Ratio, quia copula conjugibus permissa est solum intra vas legitimum; ergo, ubi hæc est impossibilis, non licebit.

Dictum est 1° *desperata*; quia, quamdiu est probabilis spes seminandi intra vas, licitus est conatus ad copulam.

Dictum est 2° *cum periculo pollutionis*; quia absque illo licet, sicut tactus, de quibus infra n. 39. qu. 4. Similiter etiam, si impotentia supervenerit seminandi, ob frigidity vel aliam causam; jure enim suo utuntur copulam conjugalem exercendo; semen autem non emitti contingit per accidens; sicut si semen sterile sit. (Sanch. lib. 7. disp. 102. n. 5. 6. 7. — Lib. 9. disp. 17. n. 18. 19. — Salmant. tr. 9. cap. 12. n. 134.)

24. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *An licitus sit actus conjugalís, si fœmina non possit semen intra vas receptum retinere?*

Resp. Propterea usus matrimonii interdicens non videtur, si copula debito modo perficiatur; quia tunc per accidens evenit seminis legitime recepti expulsio; accedit, matricem sæpe retinere necessarium semen ad generationem. (Sanch. lib. 9. disp. 17. n. 22. 23.)

QUÆR. 2° *An, exsectis ovariis uxoris, (quam operationem hodiedum medici nonnumquam perficiunt,) licita maneat copula conjugalís?*

Præmitto, eam mutilationem graviter illicitam esse, si eo fine peragatur, ut uxor deinceps concipere nequeat, uti patet; numquam enim fas est de industria impedire generationem. (Sanch. lib. 9. disp. 20. n. 2.)

Quæstionem propositam Theologi non discusserunt, sed

casum analogum viri post matrimonium castrati; testiculorum enim abscissio et ovariorum exsectio æquiparantur. Idcirco,

Resp. Adest duplex sententia, quæ utraque probabilis videtur. *Prima sententia* negat; quia, ablatâ materiâ necessariâ generationi, copula evadit *ex se* inhabilis ad generationem, et ideo semen virile contra naturam debito suo fine frustratur. Ita Præpos. Ledesm. Dicast. Roncag. *tr.* 21. *qu.* 4. *cap.* 6. *qu.* 5. et alii minoris nominis, et favere videtur Diana. *tom.* 2. *tr.* 6. *resol.* 165.

Secunda sententia communior affirmat; quia copulam peragere valent, atque adeo eam peragendo utuntur jure suo. Inhabilitas autem copulæ ad generationem provenit, non ex defectu copulæ, sed ex accidente, et non obstat, sicut non officit sterilitas. Ita Sanch. *lib.* 7. *disp.* 102. *n.* 6. 7. Salmant. *loc. cit.* Castropal. *part.* 5. *tr.* 28. *disp.* 4. *punct.* 14. § 2. *n.* 11. Tolet. *Sum.* *lib.* 7. *cap.* 12. *n.* 4. Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *part.* 4. *cap.* 11. *n.* 3. Croix. *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 317. Filiuc. *tom.* 1. *tr.* 10. *part.* 2. *n.* 103. Catalan. *part.* 3. *qu.* 15. *cap.* 17. *n.* 9. Schmalzgrueb. *lib.* 4. *tit.* 15. *n.* 50. et alii.

§ II. VOTUM CASTITATIS.

25. — Conjux obstrictus voto castitatus non potest petere debitum; debet tamen reddere. Ratio prioris, quia votum castitatis fert secum obligationem abstinendi ab omni actu venereo; unde etiam, comparte defunctâ, tenetur omnino castitatem servare. Ratio posterioris, quia vinculum matrimonii fortius est vinculo voti. Hoc tamen intelligendum est *post primum bimestre*; nam intra primum bimestre, cum nemo teneatur reddere, consequenter ob votum nec potest; nisi intra hoc tempus semel consummaverit matrimonium, quo casu tenetur deinceps reddere.

Idem valet, etiamsi ambo conjuges post contractum matrimonium *ex mutuo consensu* votum castitatis emiserint; quia, nisi intenderint cedere juri suo, illud non amiserunt. (Lib. 2. *n.* 61. lib. 6. *n.* 944. 948.)

26. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *An conjux voto obstrictus aliquando possit debitum petere?*

Resp. Potest, imo debet, in duplici casu: 1° Si alter sit in periculo incontinentiæ; quia tunc obligatio oritur ex ipso fine matrimonii.

2° Si alter tacite petat, puta quando uxor non audet præ verecundiâ petere et vir sentit ab eâ copulam appeti; quia tunc petitio est revera redditio. *Ita communiter.* (n. 930. H. A. n. 41.)

QUÆR. 2° *Quinam possint dispensare in hoc impedimento ad petendum debitum?*

Resp. Episcopi et Confessarii Regulares dispensare possunt 1° in voto emisso *post* matrimonium contractum; quia hoc votum non est *integræ* castitatis, cum nequeat obligare ad non reddendum debitum, nisi emittatur ante consummationem cum animo ingrediendi Religionem. Excipe tamen votum *ex mutuo consensu* ab *utroque* conjuge emissum, in quo solus Papa dispensare potest.

2° In voto emisso *ante* matrimonium; ita tamen ut dispensatus votum servare teneatur extra *licitum* usum matrimonii, et, mortuo conjuge, votum plene reviviscat. Constat, quoad Regulares, ex eorum privilegiis; quoad Episcopos, tum ex legitimâ epikeiâ, quia voti reservatio hoc in casu esset perniciosa, tum ex consuetudine, ut communius et probabilius censent DD. (n. 986. 987. H. A. n. 54.)

§ III. AFFINITAS.

27. — Conjux, qui durante matrimonio contraxit affinitatem cum suo consorte, patrando incestum cum consortis consanguineo vel consanguineâ in primo vel secundo gradu, non potest petere debitum; parti tamen innocenti reddere potest ac debet. Ita lex ecclesiastica ex *Cap. Si quis. 1. de eo qui cognovit.*, item ex *Cap. Discretionem.* et *Cap. Tuæ fraternitatis. ibidem.*, et ex Declaratione Gregorii XIII. Ad incurrendum autem hoc impedimentum, oportet ut copula fuerit consummata. (n. 1070. 1075. H. A. n. 68.)

Excusant autem a præfato impedimento: 1° metus gravis, puta si uxor metu gravi coacta cognoscatur a consanguineo viri; ita communis et probabilior sententia, quia, sicut metus gravis excusat a lege humana, ita etiam a pœnâ; 2° ignorantia, sive *facti*, nempe si conjux ignoret personam, quâcum concumbit, esse alterius consanguineam, sive *juris*, nempe si ignoret legem imponentem hanc pœnam; primum tenent omnes, quia lex loquitur de *scienter peccantibus*; alterum tenet communior et probabilior sententia, quia ignorantia excusat a lege pœnali. (n. 1071—1074. H. A. n. 68.) In praxi conjuges ut plurimum hanc pœnam ignorant, et sic vix umquam illam incurrunt.

28. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *An ad contrahendam affinitatem requiratur ut copula sit utrimque consummata?*

Resp. Adest duplex sententia probabilis. *Prima* negat requiri seminationem fœminæ; quia ad generationem non est necessaria; atqui per copulam sufficientem ad generationem consummatur matrimonium et fiunt conjuges una caro. Ita Pont. Sanch. Castropal. Croix, Bonac. Soto, Salm. etc.

Secunda affirmat eam requiri; quia ad perfectam consummationem matrimonii non sufficit copula apta ad generationem, nisi coeuntes fiant una caro; at non fiunt una caro, nisi semina commisceantur. Ita S. Thom. S. Bonav. Lopez, Graff. etc., et probabilem dicunt Sanch. Castrop. Elbel, Ronc. Salm. etc. (n. 1075.)

QUÆR. 2° *Quid in dubio de consummatione?*

Resp. Ex communiter contingentibus ea præsumitur. (n. 1075.)

QUÆR. 3° *An conjux incestuosus possit quandoque petere debitum?*

Resp. 1° Potest ac debet, si alter sit in periculo incontinentiæ, vel tacite petat, ut dictum est de impedito ob votum castitatis.

2° Utrum possit etiam, si ipsemet sit in periculo incontinentiæ, controvertitur. Alii negant, quia hoc periculum est quidem justa causa dispensandi, non autem coeundi. Ita Sanch. Guttier. Covar. Boss. Coninc. etc.

Alii probabiliter affirmant, casu quo dispensatio brevi obtineri nequeat, et magnum periculum sit in mora. Ita Viguer. et Quintanad. (n. 930. H. A. n. 41.)

QUÆR. 4° *Quinam possint dispensare in hoc impedimento?*

Resp. 1° Episcopi, ex potestate suâ ordinariâ, aut saltem ex consuetudine, ut tradit communis sententia contra paucos. Possunt quoque hanc facultatem aliis delegare.

2° Confessarii Regulares, vi privilegiorum suorum, dummodo tamen pro usu hujus privilegii obtinuerint licentiam sui Provincialis, aut saltem Superioris localis. (n. 1076. H. A. n. 69.)

QUÆR. 5° *An affinitas seu cognatio spiritualis cum altero conjuge, superveniens matrimonio, nempe ex baptismo propriæ prolis, privet jure petendi debitum?*

Resp. 1° *Negat.*, si parentes propriam prolem baptizent ex necessitate aut ex ignorantia. Certum est ex textibus Juris Can.

2° Si id agant culpabiliter, nempe extra casum necessitatis, scientes id esse graviter illicitum, controvertitur. Non pauci affirmant cum S. Thoma et S. Bonav. Sed multi probabiliter negant; quia ex nullo jure clare colligitur, et in pœnis benignior interpretatio adhibenda est. Ita Suar. Pontius, Viva, Coninc. Salm. Cajet. etc. (n. 150. H. A. tr. 14. n. 34.)

§ IV. DUBIUM DE VALORE MATRIMONII.

29. — Duo certa sunt, nempe 1° *Conjux certus* de nullitate matrimonii, antequam dispensatio obtineatur, numquam potest debitum petere nec reddere; quia fornicatio est intrinsece mala. Ergo, si alter sit in bonâ fide copulamque exigat, debet aut commonefacere eum de matrimonii nullitate, aut, si sine periculo gravis damni id nequeat, sub aliquo prætextu, dicendo v. g. copulam evasisse sibi noxiam et intolerabilem, a communi thoro recedere, aut, urgente necessitate, fugere, vel petere divortium, v. g. ob comparitis sævitiam, si adsit, vel certe omnia incommoda patienter sustinere. (n. 900.)

2° *Conjux dubius* de valore matrimonii tenetur statim diligenter inquirere de rei veritate, et, durantibus inquisitionibus, non potest *petere* debitum, ne periculo se exponat fornicationis: attamen, ad vitandum periculum injustitiæ, debet *reddere*, si alter petat in bonâ fide, quippe qui est in legitimâ possessione; quinimo in hoc casu *reddere* debet etiam conjux *opinans* pro nullitate matrimonii, nullâ stante probabilitate pro valore; quia sola certitudo legitimam possessorem jure suo exspoliare potest. (n. 903.) Quodsi *uterque* conjux dubitet, neuter potest *petere* nec *reddere*; quia tunc neuter possidet jus petendi.

Quid vero si, *inquisitionibus factis*, dubium perseveret, modo expendendum est.

30. — **Quæstiones.** QUER. 1° *An dubius de valore matrimonii possit petere debitum, si adhibitâ diligentia dubium vinci non potuit?*

Resp. 1° Si matrimonium *bonâ fide* contractum fuerit, nonnulli negant cum D. Thomâ, ob *Cap. Inquisitioni. de sent. excomm.*, quo vetari videtur. Sed communissime et probabilissime affirmatur; quia, qui bonâ fide contraxit, legitime possidet: confirmatur ex *Cap. Laudabilem. de frigid. et malef.*, quo, in dubio de impotentia, conceditur conjugibus triennium ad attentandam copulam, ideo sane, quia ob matrimonium bonâ fide contractum possident jus petendi, donec per experimentum triennale certum fiat impedimentum impotentia. Nec obstat *Cap. Inquisitioni.*; quia intelligendum est de dubio practico ante sufficientem inquisitionem, ut probatur ex contextu.

2° Si matrimonium *malâ fide*, i. e., cum dubio, contractum fuerit, controvertitur *Prima sententia* negat; tum ob *Cap. Dominus. de secund. nupt.*, quo sic deciditur; tum ob rationem, quia possessio malâ fide incæpta non confert jus. Ita Castrop. Ronc. Salm. Bonac. Coninc. Viva, etc.

Secunda sententia satis probabilis affirmat; quia bonum publicum postulat, ut in dubio semper standum sit pro valore matrimonii contracti. Excipitur solus casus, quo dubium est de morte prioris conjugis; quia tunc prævalet

jus prioris matrimonii, et de hoc solo dubio loquitur cit. *Cap. Dominus.*, quod proinde huic sententiæ non obstat.

Dico: *dubium*; nam si de morte prioris conjugis tanta adsit probabilitas, quæ moralem certitudinem fundet, licitum erit petere. Ita Holzm. Elbel, etc. (n. 904. 906. H. A. n. 36. 37.)

QUÆR. 2º *Quid in casu matrimonii bona fide contracti, si probabiliter invalidum sit, nulla stante probabilitate pro valore?*

Resp. Controv. 1ª Sententia negat jus petendi debitum; quia possessio suffragatur quidem *dubitanti*, non autem *opinanti* pro nullitate matrimonii. Ita Sanch. Lugo, Salm. Spor. Bonac. Viva, etc.

2ª Sententia satis probabilis affirmat; quia possessio confert jus certum petendi, donec constet de nullitate matrimonii. Confirmatur ex cit. *Cap. Laudabilem.*; si namque post biennium conjuges necdum potuerint consummare, probabilissimum sane est matrimonium invalidum esse, et nihilominus possunt conjuges copulam tentare usque ad finem triennii, non alia certe ratione, nisi quia nullitas matrimonii nondum *certa* est. Ita Castrop. Coninc. Croix, etc. (n. 905. H. A. n. 36.)

Notandum superest, non existere jus petendi debitum in primo bimestri post initum matrimonium, illudque jus insuper amitti per incestum vel adulterium. (n. 904. in fine. H. A. n. 36.)

CAPUT II.

OBLIGATIO ACTUS CONJUGALIS,

Expendemus 1º quomodo obliget,

2º quænam causæ ab obligatione excusent.

Art. I.

NATURA HUIUS OBLIGATIONIS.

31. — Principia. I. Petitio debiti *per se* non cadit sub præcepto. Ratio est, quia nullus tenetur uti jure suo, quod pro se tantum introductum est.

Per accidens tamen aliquando alteruter tenetur petere, cum nimirum charitas id postulat. Contingit 1° quando in altero conicit periculum incontinentiæ; quia tenetur, cum commode potest, impedire peccatum consortis, tanto magis quod matrimonium institutum sit in concupiscentiæ remedium; 2° quando necessarium apparet ad avertenda vel finienda dissidia. (n. 928. 929.)

II. Conjuges tenentur regulariter sub culpa lethali sibi mutuo reddere debitum, sive alteruter expresse sive tacite petat. Ratio est, quia reddere unicuique quod suum est, justitia præcipit; at corpus uxoris est viri, et econtra, teste Apostolo I Cor. VII. 3. 4. Adhæc, denegatio debiti non raro peccatis mortalibus compartem exponit, mutuum amorem exstinguit, jurgia, adulteria provocat, etc.

Dictum est 1° *sive expresse sive tacite petat*; quocirca uxor ordinarie tenetur reddere debitum viro, solum quando expresse petit; sed vir debet reddere debitum uxori, quando solum tacite petit, cum nempe ex indiciis animadvertit quod uxor copulam appetat: ratio hujus est, quia uxores præve-recundia expresse petere non solent. (n. 928.)

Dictum est 2° *regulariter sub culpa lethali*; quia, vel ob parvitatem materiæ, vel ob facilitatem petentis, denegatio non gravis esse poterit. (n. 940.)

32. — **Resolutiones.** 1° Mortaliter peccat uxor, si *obstinate* negat, etiam pro una vice dumtaxat, dum vir serio et instantanter petit.

2° Similiter, si in redditione magnam morositatem ostendat, cum periculo aut etiam cum animo virum deterrendi a petitione; si debitum non concedat nisi coacta; si viro dure et contumeliose suas petitiones exprobet. *Ita communiter.*

3° Gravissime delinquant illi pessimi viri, qui, sive ex avaritia ut prolem evitent, sive ex malevolentia, sive ex amore concepto erga alias, proprias uxores nunquam aut fere nunquam cognoscunt, quamvis bene præsumere debeant quod ipsæ id ægerrime ferant. (Berardi. *Prax conf.* n. 336.)

4° Debiti denegatio excusatur a gravi culpa a) ob parvitatem materiæ, si fiat raro, v. g. semel in mense sæpe pe-

tenti, citra periculum incontinentiæ vel gravis dissidii; item, si nonnihil differatur redditio, puta a die ad noctem, a nocte ad mane; b) ob facilitatem petentis, si hic remisse petat, vel facile cedat precibus negantis, secluso semper periculo incontinentiæ; imo hoc ne veniale quidem foret, si causa adesset. (n. 940.)

Art. II.

CAUSÆ A DEBITI REDDITIONE EXCUSANTES.

33. — **Principia.** I. Cessat in uno obligatio reddendi debitum, cessante jure illud exigendi in altero. Hæc quippe correlativa sunt.

II. Jus exigendi quandoque vel non existit ob malitiam actûs petiti, vel adimitur a Jure ob justam causam, vel amittitur ob incommomodum quod actus affert. Patebit ex dicendis.

34. — Itaque I. OB MALITIAM ACTÛS PETITI: Si nempe petatur copula graviter illicita *ex parte actûs*, puta sodomia, copula cum instrumento præservativo, in loco publico sive coram aliis; tunc non licet reddere, ut patet; secus vero, si leviter tantum mala sit, v. g. in situ innaturali, et rationabilis causa adsit.

Si illicitas afficiat solum *petentem*, v. g. quia voto castitatis ligatus vel onanista est, ex probabiliori sententia alter potest et debet reddere, præmissa correptione fraterna, si profutura speretur; quia actus ex se licitus est, eumque vitiatur solus petens. (n. 943—947. H. A. n. 46—48.)

II. OB PRIVATIONEM A JURE: 1° *In primo bimestri* ab inito conjugio; quod tempus conjugibus a Jure conceditur in *cap. Ex publico. de convers. conjug.* ad deliberandum de ingressu in Religionem. Eo jure conjux uti potest, etiamsi proposuerit non intrare Religionem; cum interea quisque posset mutare propositum. Qui eo jure uti velit, separatim dormire debet. Semel intra hoc tempus reddito debito, cessat privilegium. (n. 904. in fine. et 950.) Hoc privilegium usu-

venire non solet, cum fideles illud prorsus ignorent, et, si scirent, paucissimi eo uti vellent.

2° *Ob causas legitimas divortii*; imprimis ob adulterium, si sit formale, moraliter certum, non ab utroque aut ex alterius consensu commissum, et non condonatum; frangenti enim fidem fides frangatur eidem. Adulter tamen non peccat amice petendo. Censetur porro innocens condonare, si debitum petat vel libere reddat. Si uterque adulterium commiserit, adest compensatio, perimens jus negandi. Denique, si affinitas contracta fuerit per adulterium incestuosum, recale dicta n. 27 et 28. (n. 945. 960. 966.)

III. OB INCOMMODUM: 1° *Ob periculum notabilis nocementi*, sive pro reddente, sive pro prole concepta, sive etiam pro petente. Casus esset v. g. a) si uxor experientia aut medici iudicio norit, se in partu grave mortis periculum subire; b) si incipienti cancro uteri laboret, ita ut post coitum copiosæ sanguinis emissioni subjiciatur; c) si coitum subeat cum dolore valde acuto, qui singulis vicibus repetatur; d) si compars lue infecta sit; e) si alteruter vitio organico cordis laboret; tunc enim coitus non modo valde nocet, sed mortem etiam subitanam producere potest. Recole dicta n. 6—12. (n. 950. — Berardi. *Prax.* n. 342.)

2° *Ob petitionem immoderatam*; quia immoderatus veneris usus est contra rectam rationem, valetudini nocet, est intolerabilis servitus foret. Nimia frequentia potest esse vel absoluta, puta si quando vir quater in nocte peteret (n. 940.), vel habitualiter uno alterove coitu quotidie non esset contentus: vel relativa ad debilitatem corporis, v. g. propter phthisim incipientem vel aliam chronicam infirmitatem. (Berardi. n. 344.)

3° *Si petens sui impos sit*, puta ebrius, amens; quia tunc petitio non est actus humanus, et conceptio ex ebrio periculum affert gignendi prolem vel hebetem, vel amentem, vel surdam et mutam. Excipiunt DD., sed sub levi tantum, si in petente periculum pollutionis adesset; verum ob præfatum periculum prolis pollutio materialis permitti potest. (n. 948. Capellm. p. 158.)

35. — **Quæstiones.** QUÆR. 1° *An sit justa causa negandi debitum, si plures nascantur liberi, quam conjuges alere possint?*

Resp. Controv. 1^a Sententia negat; tum quia procreatio prolis est finis præcipuus matrimonii, cui postponendum est quodvis incommodum, melius quippe est ut proles vivat inops, quam ut omnino non sit; tum quia negatio exponeret alterum periculo incontinentiæ. Ita Laym. Ronc. Spor. Pal. Coninc. Sylv. Nav. etc.

2^a Sententia affirmat; tum quia liberorum accretio nocumentum affert filiis jam genitis; tum quia a solutione cuiusvis debiti excusat magna difficultas. Excipe tamen, si in petente sit periculum incontinentiæ. Ita Sanch. Pont. Bonac. Boss. Soto, Viva, etc.

Propter periculum incontinentiæ, quod vix potest abesse, prima sententia S. Alphonso magis arridet. (n. 941.)

QUÆR. 2° *An possit et teneatur uxor debitum reddere, quando experta est se filios parere mortuos?*

Resp. Controv. 1^a Sententia affirmat; tum quia mors fœtus per accidens evenit, et melius illi est cum culpa originali esse, quam omnino non esse; tum quia contingere potest, et aliquando contingit, ut mulier post multos abortus feliciter tandem pariat. Ita Laym. Sanch. Bonac. Collet, Antoine, etc.

2^a Sententia communior negat; quia mulier periculum vitæ subit ex morte fœtus in utero. Excipiunt, si immineat magnum incontinentiæ periculum. Ita Sylvius, Boss. Cunil. Catal. etc. (n. 953. H. A. n. 49.)

Hæc sententia in praxi vix probabilis videtur; quia hoc periculum vitæ raro adest, et in casu nonnisi ex medici iudicio constare potest; adde periculum incontinentiæ, quod maxime aderit, si ob hanc causam perpetuo abstinendum esset ab usu matrimonii. (Berardi. n. 346.)

QUÆR. 3° *An sit obligatio reddendi, quando timetur ne proles nascitura sit infirma vel vitiosa?*

Resp. Affirm.; quia melius est proli sic esse, quam non esse. Ita communiter. (n. 951.)

CAPUT III.

ACCESSORIA ACTUS CONJUGALIS.

36. — Accessoria dicuntur ea omnia, quæ suapte natura ad concubitum ordinantur, ut sunt tactus, oscula, amplexus, aspectus, sermones impudici, delectationes carnales; hæc quippe hominem ad concubitum disponunt. Actus illi, si pudici sint, etiam ad indicandum amorem a natura ordinati sunt.

37. — **Principia.** I. Tactus aliique actus impudici culpâ vacant, si, secluso pollutionis periculo, *referantur ad copulam* hic et nunc consummandam. Ratio est, quia licet juvare naturam ad actum concessum, ordinanturque ad finem naturâ ipsa tactibus destinatum, et ob quem in ipsis voluptatem constituit.

Id quoque verum est, quamvis pollutio subinde inculpabiliter copulam præveniat. (n. 932. 934.) Debent tamen conjuges pro viribus hujusmodi effectum cavere, non diutius immorando in prædictis actibus.

II. Si hi actus exerceantur *propter solam voluptatem*, cum vel sine intentione copulæ, culpa venialis sunt. Ratio, quia et copula ipsa ob eum finem exercita venialis est, ut diximus n. 3. Non excedunt culpam venialem; quia voluptas non quæritur extra matrimonium, sed in actibus suapte naturâ ordinatis ad copulam conjugalem, proinde adest dumtaxat defectus debiti finis. (n. 933.)

III. Si sine justâ causâ exerceantur *cum præviso proximo periculo pollutionis* in alterutro, peccatum mortale sunt. Ratio, quia, cum pollutio peccatum mortale sit, tale quoque est ponere causam, quæ per se et notabiliter in illam influit.

Hoc peccatum mortale vitabunt, si, adveniente periculo, possint ac velint copulâ uti, ut pollutionem evitent; sed ad hoc necesse est, ut conjuges in eo loco sint, ubi coire possint.

Dictum est: *sine justa causâ*; quia ex justâ causâ licet

se exponere periculo pollutionis, modo absit consensûs periculum. Causa aderit in *permittente vel reddente* eos actus, cum ab altero conjuge petuntur; quia status conjugalitatis præbet jus petendi, non copulam solum, sed et tactus; quod jus peccato se tenente ex parte personæ, prout in casu, non amittitur; ergo reddens dat operam rei debitæ. Debet tamen, si commode possit, petentem admonere ut desistat; et excipiendum est, si actus adeo turpes forent, ut essent quasi pollutio inchoata, et conjuges nequirent aut nollent copulam habere, v. g. si vir digitum in uxoris vas intromitteret ibique persisteret quasi copulam exercendo. (n. 934. lib. 3. n. 483. Sanch. lib. 9. disp. 45. n. 34. 36.)

IV. Tactus, oscula et amplexus pudici, *ad mutuum fovendum amorem*, culpâ vacant, licet aliquando improvisa sequeretur pollutio. Ratio, quia justa adest causa exercendi hujusmodi blanditias. Imo, si gravis adsit necessitas signum amoris ostendendi, v. g. ut conjux avertat suspicionem ab altero quod ipse sit erga aliam personam propensus, liciti erunt etiam cum præviso pollutionis periculo, modo absit consensûs periculum. (n. 934. lib. 3. n. 484. H. A. n. 42.)

38. — **Resolutiones.** 1° Obnixæ, quantum prudentia sinit, reprehendendi sunt nonnulli tactus foedissimi, qui cum morâ, maxime a junioribus conjugibus, difficulter fieri poterunt absque proximo pollutionis periculo, puta pudendorum osculatio aut lambitus, immissio digiti in vas uxoris.

2° Immissio virilium in os uxoris, vel eorum in ore exceptio, verius videtur semper esse mortale; tum quia ob calorem oris adest proximum periculum pollutionis, tum quia videtur quasi copula innaturalis. (n. 935.)

3° A christianâ pudicitia etiam alienum est, quamvis *per se* non mortale peccatum, si vir exigat ut uxor plene nudam se conspiciendam illi præbeat, aut si ambo se mutuo penitus nudos conspiciant.

39. — **Quæstiones.** QUER. 1° *An sit lethalis culpa in conjugis delectatio morosa de copulâ cogitatâ in absentia alterius conjugis, citra periculum pollutionis?*

Resp. Controv. 1^a Sententia affirmat; quia, cum copula

hic et nunc exerceri nequeat, delectatio venerea de se ad pollutionem tendit. Ita Ronc. Nav. Pont. Wigandt, Sylv. etc.

2^a Sententia communior et probabilis negat; quia delectatio sumit suam bonitatem vel malitiam ab objecto; atqui objectum in casu nostro est actus licitus et honestus, nempe copula conjugalis; ergo etiam delectatio de tali copulâ est licita conjugibus. Quod autem in absentia compartis non possit haberi copula, est per accidens, efficitque solum ut sit culpa venialis ex defectu debiti finis. Ita S. Thom. S. Anton. Sanch. Less. Suar. Vasq. Bonac. Coninc. Cajet. Laym. Spor. Croix, etc.

Hanc sententiam pure admittit S. Alph. *lib. 5. de peccat. n. 25.* Verum, ut absit periculum pollutionis, *lib. 6. n. 937.* eo utitur moderamine, ut delectatio non habeatur cum voluptuosa titillatione. Quare, cum hæc facile subsequatur, hortandi sunt conjuges, ut non immorentur hujusmodi delectationi.

QUÆR. 2° *An damndæ sint de culpâ lethali blanditiæ pudicæ in illis conjugibus, qui facillime ex levi causâ aliquantum distillant aut polluuntur?*

Resp. *Negat.*, si non nimia voluptas adsit nec incitet, sed tanquam indicia amoris exerceantur, represso excessu libidinis insurgentis. Ratio est, tum quia eo casu pollutio a causâ naturali potius quam a blanditiis procedit; tum quia conjugibus moraliter impossibile est a blanditiis abstinere, eo vel magis quod matrimonium illis ad eas jus præbeat. (*Lib. 3. n. 384. Sanch. disp 45. n. 37. Berardi. Præf. Conf. n. 330. 332. III.*)

QUÆR. 3° *An graviter peccaminosi sint tactus impudici, quos conjux exercet secum ipso, altero absente, absque pollutionis periculo, sed tantum ob delectationem?*

Resp. *Controv.* 1^a Sententia negat; quia tactus illi suapte naturâ referri possunt ad copulam conjugalem, licet actu ad eam non dirigantur, quod satis est ut a gravi culpâ excusentur, sicut excusatur morosa delectatio de copulâ in absentia alterius conjugis. Ita Sanch. Castrop. Boss. Escob. Hurtad. Lopez, etc.

2^a Sententia probabilior, et in praxi omnino suadenda, affirmat; tum quia matrimonium nullum jus tribuit utendi proprio corpore ad explendam libidinem, sine ordine ad copulam exercendam; tum quia tactus illi ex se ordinantur ad pollutionem, cum copula impossibilis sit. Ita Laym. Dian. Spor. Vasq. Salm. Dicast. Armil. Sanc. etc. (n. 936.)

QUÆR. 4° *An, secluso pollutionis periculo, liceant conjugibus tactus et aspectus, quando copula est illis illicita?*

Resp. Dist. 1° Non licent conjugi voto castitatis impedito; quia votum prohibet omnem voluptatem veneream, salvo solum jure consortis, quæ voto non ligatur.

2° Licent, quando adest aliud impedimentum, v. g. sanitatis vel abortûs periculum, suborta impotentia coëundi, affinitas cum altero conjugē. Ratio est, quia hæc impedimenta obstant soli copulæ; et quando Ecclesia prohibet copulam in pœnam affinitatis contractæ, non est ea pœna extendenda ad tactus, etc. cum pœnæ semper sint restringendæ. Cæterum in praxi impeditus ordinarie debet abstinere ab hujusmodi tactibus, præsertim turpibus, ob periculum proximum vel pollutionis, vel illicitæ petitionis copulæ. (n. 933.)

CAPUT IV.

OFFICIUM CONFESSARII ERGA CONJUGES.

40. — Confessarius debet 1° prudens esse in interrogando; 2° datâ occasione, docere conjuges licita et illicita in matrimonio; 3° eos remove ab omni occasione peccati. Quocirca:

QUÆR. 1° *An debeat Confessarius interrogare conjuges de peccatis in usu matrimonii?*

Resp. 1° Ordinarie non tenetur nec eum decet interrogare, nisi uxores, num debitum reddiderint, modestiori quo possit modo, v. g. an obediant viro in rebus, quæ ad matrimonium spectant, vel an aliquid conscientiam angat circa matrimonium: de cæteris taceat, nisi interrogatus fuerit. Hæc autem interrogatio ordinarie omittenda est cum uxoribus timoratae conscientiæ. (Prax. Conf. n. 41. et 35.)

2° De onanismo nonnumquam interrogare debet, sed tum solum, cum prudens timor subest ne pœnitens hujus peccati reus sit. Ratio est, quia ex judicis officio tenetur Confessarius defectum pœnitentis supplere, ut docet communis sententia apud S. Alph. n. 629. Quare S. C. Inquis. 21 Maji 1851. declaravit oppositam sententiam, nempe *numquam* interrogandos esse conjuges de hâc materiâ, falsam esse, nimis laxam, et in praxi periculosam. Confessarius autem caute interroget, nonnisi generali modo inquirendo num aliquid sit circa matrimonii sanctitatem, quod conscientiam remordeat. Quod si neget pœnitens, generatim non est ulteriori interrogatione urgendus.

QUÆR. 2° *Quomodo instruendi sint conjuges circa licita et illicita in matrimonio?*

Resp. Edoceantur non omnia licere conjugatis, sed sanctitatem matrimonii posse gravibus peccatis fœdari. Quocirca tradantur *utrique* sequentes generales regulæ: 1° ea omnia licita sunt conjugibus, quæ ad prolis generationem seu ad legitimum conjugii usum ordinantur; 2° a lethali culpâ immunes erunt, si consulto nil agant, quo magno periculo sese exponunt vel semen perdendi ex parte alterutrius, vel concepto fœtui nocendi; 3° de cætero, si deinceps de aliquâ re dubitent, Confessarium consulant.

Præterea *singuli* edoceantur 1° maritus, ut debitum non petat iis temporibus, quibus copula uxori graviter noxia esse potest, v. g. tempore purgationis vel gravis morbi, juxta dicta n. 10. et 12.; 2° uxor, se sub gravi peccato teneri viro obedire in reddendo debito, nisi ex justâ causâ excusetur, v. g. ob infirmitatem.

Præmissa instructio, quæ *per se* Parocho incumbit, tradatur vel pridie matrimonii contrahendi, vel paulo post contractum, vel denique quoties juniores conjuges hâc de re doceri a Confessario petunt, vel Confessarius advertit eos ejusmodi instructione indigere.

Notamus *insuper*: 1° Sponsæ innocentes, quæ copulam forte ignorant, non ante matrimonium a Sacerdote instruendæ sunt, sed, si quid interrogent, ad matres suas prius

remittendæ. Id præsertim valet pro sponsis honestioris conditionis riteque educatis, quæ hanc materiam plerumque ignorant, et a matribus pridie matrimonii edoceri solent. Si matrem non habeant, aliquam prudentem et piam matronam illis indicet Confessarius, a qua ea omnia ediscant, quæ conjuges rescire convenit.

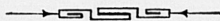
2° Non omittat Confessarius hâc occasione uxores juniores, quibus conveniat, monere, ut secum in lecto non sumant infantem nondum anniculum, neque pueros aut puellas jam sexennes; ac multo magis, ut ejusmodi pueros et puellas condormire non sinant in eodem lecto.

3° Instructio conjugum de servandis in casu abortûs, quantum ad Baptismum foetûs abortivi, spectat ad Parochum; attamen, datâ occasione, nempe quando Confessarius advertit conjuges ea ignorare, vel officio suo hac in re defuisse, ipse eos docere non negligat. Idem dicendum de iis, quæ conjuges vitare debent ut caveant ab abortu.

QUÆR. 3° *Quomodo procedendum cum conjugibus, qui versantur in occasione proximâ peccati propter abusum matrimonii contra naturam, v. g. si alter alterum directe polluit, si consentire solet onanismo, sodomiæ, propriæ pollutioni, etc.?*

Resp. Tractandi sunt sicut habituati vel recidivi in occasione necessariâ. Quod si, remediis adhibitis, semper eodem modo relabantur, absque probabili spe emendationis, nullo modo absolvendi sunt, nisi occasionem removerint, juxta dicta in Tractatu I. n. 10. qu. 2. Quin etiam hoc in casu conjux, qui versatur in proximo peccandi periculo ob sollicitationem consortis, tenetur facere divortium, si aliud remedium non supersit, et divortium fieri queat.

Dico: ob sollicitationem consortis; quia secus non haberet jus faciendi divortium. (lib. 3. n. 440. et 438. Berardi. de occasion. n. 264. Edit. 2^a.)

2° De onanismo nonnumquam interrogare debet, sed tum solum, cum prudens timor subest ne pœnitens hujus peccati reus sit. Ratio est, quia ex judicis officio tenetur Confessarius defectum pœnitentis supplere, ut docet communis sententia apud S. Alph. n. 629. Quare S. C. Inquis. 21 Maji 1851. declaravit oppositam sententiam, nempe *numquam* interrogandos esse conjuges de hâc materiâ, falsam esse, nimis laxam, et in praxi periculosam. Confessarius autem caute interroget, nonnisi generali modo inquirendo num aliquid sit circa matrimonii sanctitatem, quod conscientiam remordeat. Quod si neget pœnitens, generatim non est ulteriori interrogatione urgendus.

QUÆR. 2° *Quomodo instruendi sint conjuges circa licita et illicita in matrimonio?*

Resp. Edoceantur non omnia licere conjugatis, sed sanctitatem matrimonii posse gravibus peccatis fœdari. Quocirca tradantur *utrique* sequentes generales regulæ: 1° ea omnia licita sunt conjugibus, quæ ad prolis generationem seu ad legitimum conjugii usum ordinantur; 2° a lethali culpâ immunes erunt, si consulto nil agant, quo magno periculo sese exponunt vel semen perdendi ex parte alterutrius, vel concepto fœtui nocendi; 3° de cætero, si deinceps de aliquâ re dubitent, Confessarium consulant.

Præterea *singuli* edoceantur 1° maritus, ut debitum non petat iis temporibus, quibus copula uxori graviter noxia esse potest, v. g. tempore purgationis vel gravis morbi, juxta dicta n. 10. et 12.; 2° uxor, se sub gravi peccato teneri viro obedire in reddendo debito, nisi ex justâ causâ excusetur, v. g. ob infirmitatem.

Præmissa instructio, quæ *per se* Parocho incumbit, tradatur vel pridie matrimonii contrahendi, vel paulo post contractum, vel denique quoties juniores conjuges hâc de re doceri a Confessario petunt, vel Confessarius advertit eos ejusmodi instructione indigere.

Notamus insuper: 1° Sponsæ innocentes, quæ copulam forte ignorant, non ante matrimonium a Sacerdote instruendæ sunt, sed, si quid interrogent, ad matres suas prius

remittendæ. Id præsertim valet pro sponsis honestioris conditionis riteque educatis, quæ hanc materiam plerumque ignorant, et a matribus pridie matrimonii edoceri solent. Si matrem non habeant, aliquam prudentem et piam matronam illis indicet Confessarius, a qua ea omnia ediscant, quæ conjuges rescire convenit.

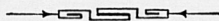
2º Non omittat Confessarius hâc occasione uxores juniores, quibus conveniat, monere, ut secum in lecto non sumant infantem nondum anniculum, neque pueros aut puellas jam sexennes; ac multo magis, ut ejusmodi pueros et puellas condormire non sinant in eodem lecto.

3º Instructio conjugum de servandis in casu abortûs, quantum ad Baptismum foetûs abortivi, spectat ad Parochum; attamen, datâ occasione, nempe quando Confessarius advertit conjuges ea ignorare, vel officio suo hac in re defuisse, ipse eos docere non negligat. Idem dicendum de iis, quæ conjuges vitare debent ut caveant ab abortu.

QUÆR. 3º *Quomodo procedendum cum conjugibus, qui versantur in occasione proximâ peccati propter abusum matrimonii contra naturam, v. g. si alter alterum directe polluit, si consentire solet onanismo, sodomiæ, propriæ pollutioni, etc.?*

Resp. Tractandi sunt sicut habituati vel recidivi in occasione necessariâ. Quod si, remediis adhibitis, semper eodem modo relabantur, absque probabili spe emendationis, nullo modo absolvendi sunt, nisi occasionem removerint, juxta dicta in Tractatu I. n. 10. qu. 2. Quin etiam hoc in casu conjux, qui versatur in proximo peccandi periculo ob sollicitationem consortis, tenetur facere divortium, si aliud remedium non supersit, et divortium fieri queat.

Dico: *ob sollicitationem consortis*; quia secus non haberet jus faciendi divortium. (lib. 3. n. 440. et 438. Berardi. de occasion. n. 264. Edit. 2ª.)

INDEX.

TRACTATUS I.

DE OCCASIONARIIS ET RECIDIVIS.

	Pag.
Proœmium	V

PARS I. DE OCCASIONARIIS IN GENERE.

CAPUT I. Notio occasionis	1
CAPUT II. Obligatio vitandi occasiones peccati . . .	4
CAPUT III. Officium Confessarii erga occasionarios . .	6
Art. I. Erga illos, qui versantur in occasione proxima voluntaria	6
Art. II. Erga illos, qui versantur in occasione proxima necessaria	10

PARS II. DE RECIDIVIS.

CAPUT I. Notio recidivi	13
CAPUT II. Officium Confessarii erga habituos et re- cidivos	14

PARS III. DE OCCASIONIBUS PARTICULARIBUS.

CAPUT I. De concubinato	25
Art. I. Remedia concubinatus	26
Art. II. Absolutio concubinatorum	29
§ I. In concubinato publico	—
§ II. In concubinato occulto	31

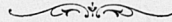
	Pag.
CAPUT II. De choreis	32
Art. I. Pericula chorearum	—
Art. II. Officium Confessarii et Parochi circa eas	35
CAPUT III. De theatris	38
Art. I. Pericula theatri	—
Art. II. Officium Confessarii et Parochi circa illud	41
CAPUT IV. De pravis libris	42
Art. I. Pericula pravorum librorum	—
Art. II. Officium Confessarii erga illos.	46
CAPUT V. De pravis consortiis	—
CAPUT VI. De pravis scholis	49
Art. I. Pericula publicarum scholarum	—
Art. II. Officium Confessarii erga parentes et alios	53
CAPUT VII. De procationibus	56
CAPUT VIII. De cauponis	62
CAPUT IX. De famulatu	63
CAPUT X. De nonnullis periculis domesticis	64

TRACTATUS II.

DE USU MATRIMONII.

Prooemium	69
CAPUT I. Honestas actus conjugalıs	71
Art. I. Ejus honestas in genere	—
Art. II. Debitæ ejus circumstantiæ	72
§ I. Debitus finis	—
§ II. Debitum tempus	73
§ III. Debitus locus	77
§ IV. Debitus modus	—
1. In genere	—
2. Modus innaturalis quoad situm	—
3. Modus innaturalis quoad vas	78

	Pag.
Art. III. Impedimenta prohibentia actum conjugalem	86
§ I. Impotentia corporis	87
§ II. Votum castitatis	88
§ III. Affinitas	89
§ IV. Dubium de valore matrimonii	91
CAPUT II. Obligatio actus conjugalis	93
Art. I. Natura hujus obligationis	—
Art. II. Causæ a debiti redditione excusantes	95
CAPUT III. Accessoria actus conjugalis	98
CAPUT IV. Officium Confessarii erga conjuges	101

ERRATA.

Pag. 5. lin. 11. sup. <i>legitur</i> semper,	<i>legatur</i> semper.
» » » 4. inf. » effiax	» efficax.
» 33. » 16. sup. » exedit	» excedit.
» 51. » 8. inf. » utantur	» utuntur.
» 84. » 4. sup. » effundat	» effundat.
» » » 13. » » receptam	» receptum.
» 88. » 14. inf. » castitatus	» castitatis.
» 92. » 8. sup. » legitimam	» legitimum.
» » » 6. inf. » possessio	» possessio.
» 95. » 13. sup. » incommomodum	» incommodum.
» 96. » 14. inf. » est intolerabilis	» et intolerabilis.

